ŽELETICE

ŽELETICE
letecký snímek z roku 1996

KROJE NAŠÍ OBCE

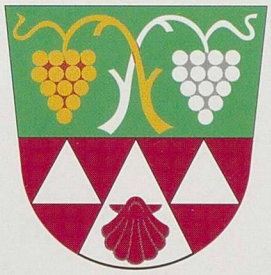

ŽELETICE

1131–2001

870
let

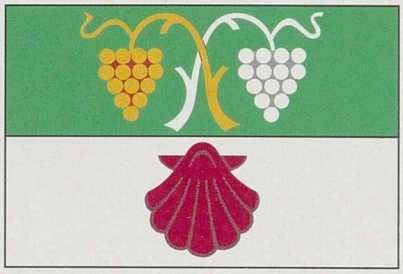

Obsah

Úvodní slovo		3
Zdůvodnění k návrhům znaku a praporu obce Želetice		4
I.	Paměti obce Želetice	6
	Historie	7
II.	Ze života obce od roku 1848 do roku 1945	12
III.	Budování nového života v obci	17
IV.	Školství	19
V.	Zemědělství	21
VI.	Kulturní a společenský život v obci	23
	Ze života místní knihovny	26
VII.	O nářečí v Želeticích	28
VIII.	Založení kina v Želeticích	30
IX.	Tělovýchova a sport	31
X.	Farmový chov daňků	32
XI.	Národní přírodní památka na Adamcích	33
XII.	Údaje z minulých let až po současnost	34
XIII.	Historie výstavby obce	37
	Soukromé domy	39
XIV.	Báje a pověsti ze Želetic	74
XV.	Závěrečné slovo	76
	Významné osobnosti obce	77
	Objekty obecní, kulturně společenské a církevní	78
	Pohledy do ulic	80

V letošním roce – 2001 vstupujeme do třetího tisíciletí a naše obec si připomíná 870 let od první písemné zprávy o ní. Při této příležitosti vydává obecní úřad v Želeticích tuto knížku o historii a současnosti naší obce, která nám všem chce přinést jak vzpomínky dávno minulé, tak i poučení, že jen společnou prací dosáhneme toho, aby naše obec byla taková, jakou ji chceme mít.

Myslím, že mohu konstatovat, že se v Želeticích udělalo ve prospěch občanů a celé obce hodně práce, ale byly také těžkosti a je potřeba neustále něco zlepšovat.

V začínajícím novém tisíciletí bych Vám všem rodákům, občanům a přátelům naší obce chtěl popřát hodně štěstí a spokojenosti a všem, kteří navštívíte v tomto jubilejním roce svoji rodnou obec, přeji příjemné chvíle prožité mezi svými blízkými.

Občanům Želetic děkuji za práci spojenou nejen s přípravami oslav, ale i za celoroční péči o vzhled naší obce. Zároveň bych chtěl poděkovat JUDr. Václavu Kobzovi, který se nejvíce zasloužil o vydání této knihy.

Úvodní slovo bych chtěl ukončit veršem K. V. Raise:

A kdybych ve světě bůhvíkam zašel,
tu cestu k domovu vždycky bych našel.

Proto všichni milí hosté, vítejte u nás.

František Dížka
starosta

Dížka František

Zdůvodnění k návrhům znaku a praporu obce Želetice (okres Hodonín)

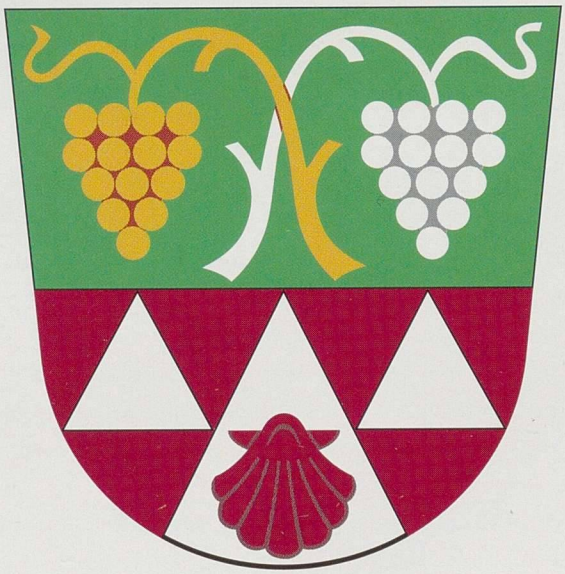

Želetice náleží k nejstarším osadám Kyjovska. Jako někdejší majetek kostela v Břeclavi (1131) přešel k biskupstvi olomouckému. Jeho lenním statkem byly až do zrušení lenního zřízení v r. 1871–1872. Během století vystřídaly Želetice řadu lenních pánů, především z okruhu nižší šlechty, v r. 1626 se dostaly k lichtenštejnským Ždánicím.

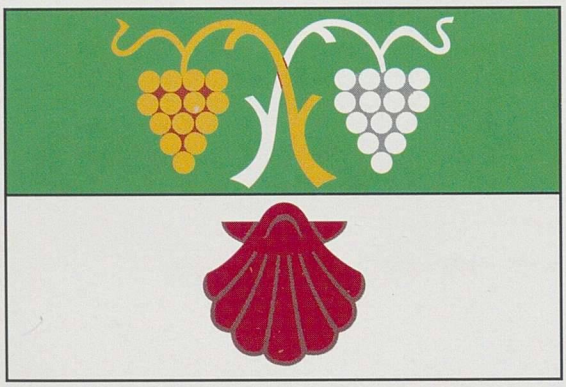

Obecní pečeť nesla znamení hroznu, nože a radlice, vypovídající o zemědělském charakteru vesnice s převažující vinařskou tradicí, která se udržela až do dnešní doby.

Kombinace symbolů na pečeti je velmi běžná, autor proto upustil od pouhého převzetí na znak a prapor obce. Vybral pouze motiv hroznu, ostatní nahradil zelenou barvou. Dolní polovina návrhu znaku připomíná svým řešením i barvami znak olomouckého biskupství, dlouhodobé želetické vrchnosti. V prostředním stříbrném hrotu je umístěna červená mušle, atribut sv. Jakuba Většího, jemuž je zasvěcen starobylý želetický farní kostel. Návrh obecního praporu, ač zjednodušen, vychází z předpokládaného návrhu praporu, dle zásad a zvyklostí vexilologické tvorby.

Miroslav Pavlů
heraldik

Parlament České republiky

Václav Klaus
předseda Poslanecké sněmovny

V Praze 7. 5. 2001
Č.j.:1899/PRED/2001

Vážený pane starosto,
vážené členky a vážení členové obecního zastupitelstva,
vážené občanky,
vážení občané

na základě Vašeho návrhu,
po projednání ve výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu,
podvýboru pro heraldiku a vexilologii tohoto výboru Poslanecké sněmovny
jsem rozhodl udělit Vaší obci

Znak

Popis:
V zeleno-červeně děleném štítě nahoře na dvou zkřížených stoncích dva vinné hrozny, vpravo zlatý a vlevo stříbrný, dole stříbrný hrot s červenou svatojakubskou mušlí, provázený dvěma stříbrnými zvýšenými hroty

Prapor

Popis:
List tvoří dva vodorovné pruhy, zelený a bílý. V zeleném dva zkřížené stonky, každý s jedním vinným hroznem, k žerďovému okraji žlutý, k vlajícímu bílý. V bílém pruhu červená svatojakubská mušle.
Poměr šířky k délce listu je 2 : 3.

Písemné vyhotovení rozhodnutí v příloze přikládám a pěkně Vás zdravím.

Vážený pan
František Dížka
starosta
Obecní úřad Želetice

Roku 1594 byl do Želetic ustaven nový farář Matyáš Filomenus, ale i tento v průběhu roku odešel, neboť držitel panství Jan Krčma z Koněpas neodváděl kostelu a faře desátky. Fara zůstala opět neobsazena až do r. 1597.

V této době vznikl velký spor mezi držitelem Dražůvek Oldřichem z Kounic a Janem Krčmou o výšku vody a polohu horního želetického rybníka, který sousedil s rybníkem dražovským. Pan Oldřich si stěžoval, že voda z rybníku želetického je velice vytápěna, zejména pod koly dražovského mlýna. Jan Krčma zase namítal, že voda z rybníka želetického je o 4 couly níže než je rybník „vejvozní" a že kola, když byla voda spuštěna, měla velmi málo vody, tedy jak je uváděno, „asi na 2 coule ve vodě tonuly". Spor trval velmi dlouho, výsledek nebyl vypátrán.

Biskup František z Dietrichsteina, jako lenní pán Želetic, měl ještě v roce 1600 nesnáze s pánem Janem Krčmou, nejen pro stav kostela a fary v Želeticích, ale hlavně proto, že Krčma zanedbával hrubě panské povinnosti. Roku 1600 prodal Krčma Želetice jistému Pavlu Hoffingerovi, který nemohl dodržet smlouvu pro nedostatek peněz. Vzniklý spor o Želetice skončil ve prospěch Krčmy, který se v Želeticích udržel a po něm i jeho syn Michal Krčma z Koněpas.

Roku 1605 měl se Michal Krčma zodpovídat kardinálu, proč nechal zpustnout kostel i faru v Želeticích. Krčmové však stále byli biskupům neposlušní. Obyvatelstvem zmítaly vlny náboženského hnutí, pronásledovala je neúroda a časté vpády Bočkajovců. V roce 1605 Bočkajovci obec Želetice vyplenili. V té době zanikla i stará tvrz na Valech, neboť již nikdy později o ní není zmínka. Jenom v r. 1671 se v želetické matrice uvádí, že „kmotr Matúš i se svou ženou ze Želetic z nové pevnosti", kterou se asi rozuměl opevněný panský dvůr.

Když za Michala Krčmy z Koněpas upadaly kostel i fara téměř v úplnou zkázu, pohrozil biskup odnětím léna na Želeticích. V roce 1608 se již setkáváme s novým držitelem léna a to s bratry Šimonem a Bartolomějem z Fargašů, kupci želetického jmění, které bylo koupeno za 6 000 moravských zlatých. První byl opatem v zábrdovickém klášteře, druhý známým brněnským měšťanem. Ti pak přepustili Želetice v r. 1614 za 6 509 moravských zlatých Jiřímu Pergarovi z Pergu, protestanskému pánu v Uhřicích, který držel Želetice až do r. 1619.

Kruté chvíle přišly i na obec Želetice při vpádu Turků a Maďarů v r. 1619 a 1623. Za třicetileté války zůstávají další osudy obce Želetice neznámy. Dle pozdějších záznamů dědina skoro zašla ohněm, mečem a nemocí.

V lidové paměti se zachovala také památka na Švédy, kteří v r. 1645 byli v Želeticích. I do Želetic přišli loupit a pálit. Obyvatelstvo se před nimi schovalo do lesů. Koho vyslídili, chytili, přivázali koni k ocasu a utýrali. Tou dobou zašel kostel i fara. Celá farnost byla podřízena faráři ve Ždánicích, jenž v r. 1646 byl také farářem želetickým a dambořickým. Krátce před rokem 1650 koupil Želetice kníže Gundekar z Liechtensteina. V jeho rodu zůstal statek až do parcelace v roce 1924.

Farnost želetická byla velmi vylidněna. První křest po uvedených válkách byl zaznamenán v matrice v r. 1651, ve Strážovicích až v r. 1653 a ve Stavěšicích v roce 1659. Podle matriky bylo v Želeticích v těchto letech všeho všudy jen asi 44 domů, z nichž v r. 1656 bylo obsazeno jen 11 a sedláci užívali pouze 79 kusů pole. Snahou vrchnosti bylo v následujících letech obsazeno dalších 7 domů a 47 lánů pole. V r. 1667 však stále zůstávalo 23 domů neobsazeno.

Nová pohroma přišla na Želetice při v pádu Tatarů, a sice v r. 1663. Ze zápisů ve farní matrice ždánské je zřejmé, že v roce 1678 bylo zapsáno jen 19 křtů, z nichž z farnosti želetické žádný. Tehdejší želetický pán sídlil s rodinou ve Ždánicích a usiloval nejen o zalidnění, ale i zvelebení celého panství ždánského. Za něho byl asi zbytek pustého kostela v Želeticích upraven na kapli, o které se pak píše ke konci XVII. století. Roku 1678 totiž obsahuje ždánská matrika dodatečné zápisy křtů farnosti želetické udílených téhož roku v želetické kapli.

Hned v následujících letech se projevuje v matrice opět nápadný úbytek narozených dětí v želetické farnosti asi jako důsledek tureckých válek v roce 1684. Bídný stav dokumentuje, že v současné době nejúrodnější pozemky, roviny, byly zcela pusté. Proto je vrchnost dala do vlastnictví za poplatek 30 krejcarů z aru na dobu pěti let. Vrchnost ulevovala želetickým také tím, že povolávala na robotu do Želetic poddané z Věteřova a Dražůvek. V roce 1688 začínají se, dle farní matriky ždánské, svatby v želetickém chrámu.

Lupičské vpády Kuruců, podnikané od r. 1705 do ždánské krajiny, trvaly několik let, postihly i obec Želetice několikráte. Na ně se jistě vztahuje záznam ve ždánské matrice těchto let: „Dne 20. května 1710 pro nedbalost lidskou byl vypleněn kostel sv. Jakuba v Želeticích, fara a 25 domů". Je tu zmíněna nedbalost stráží na Výhni v Nenkovicích a na Strážné u Dražůvek, nebo se vytýká zemské správě, že nedobře střežila hranice zemské. Z kostela stala se pak už jen malá kaple. Pravděpodobně spadá na vrub Kuruců i požár, malé želetické kaple r. 1713. Dle farního protokolu byla kaple obnovena a zvětšena majitelem ždánského panství Josefem z Liechtensteina (1721–1732) v podobě, jakou dostal kostel do poslední velké opravy a přestavby v roce 1925.

V následujících letech vzrostl značně v Želeticích počet obyvatelstva. V r. 1750 bylo obydleno 50 domů, 1 007 měřic obdělané půdy a 64 měřic a jeden ar vinohradů, ale pozemky byly většinou pusté. Rolníci jezdili s obilím do Vyškova nebo do Brna. Dřevo kupovali u vrchnosti jako i jiné osady.

Roku 1775 tříčtvrtláník měl kromě zahrady a vinohradu 63 5/8 měřice pole, platil daně 22 zlatých 21 krejcarů.

O sv. Jiřím dával 56 krejcarů a o sv. Michalu 1 zl. 42 krejcarů. Robotoval týdně, a to od sv. Jana do sv. Michala 2 dni dvěma koni a 2 dni pěšky osobou, ostatní čas 2 dni koňmi. Čtvrtláník vedle zahrady a vinohradu užíval 21 5/8 měřice pole za 8 zl. 33 krejcarů roční daně. Při obecní hospodě, teh-

dy č. 54 zv. Rváč bylo 17 4/8 měřic pole obdělávaného, 45 měřic pustin a 107 měřic pastvin. Z toho platu se odvádělo ročně 70 zl. vrchnosti. Obec byla povinna koupit každý rok z panského sklepa ve Ždánicích pro nálev 8 věder vína. Ostatní mohli koupit, kde chtěli. Domkaři platili různé daně a platy a robotovali 1/2–1 den týdně. V obci dávali ročně po 40 krejcarech. Noví domkaři, ale obci nic neplatili, toliko pomáhali i s ostatními přifařenými obcemi ždánskému faráři až do r. 1785.

Toho roku byla sice zřízena fara v Želeticích, ale želetickým zůstala i nadále povinnost dávat ždánskému faráři desátek do jeho farní stodoly a to ze 3/4 lánu po 6 mandelích žita a ovsa, z 1/2 lánu po 4 mandelích, z 1/4 lánu po 2 mandelích. Mimo to dávali sousedé odedávna z dobré vůle témuž faráři o Velikonocích 3–4 vejce. Za bohoslužby v Želeticích konané o Velikonocích, o sv. Duchu a o Božím těle dávala obec ždánskému faráři 10 zl. ročně. Kaplanovi, který dojížděl koňmo do Želetic na katechismus, sypala ročně dle starého zvyku pro koně 3 měřice ovsa.

Vinohrady v Želeticích vynášely vrchnosti 8 věder, 10 másů a 1 žejdlík desátkového vína. Želítky a Novosady po 2 vědrech, 30 másích, sv. Anna o 1 žejdlík více. Z odměr se dával pánům sedmý snop.

Z pozdějších želetických událostí zasluhuje zmínku spor obce s vrchností, který trval více než 50 let, o tzv. zoučky a přilehlá k nim pastviska pode dvorem. Spor rozrušil mysl nejen občanům Želetic, nýbrž i širokého okolí.

Ždánská vrchnost věnovala koncem XVIII. století zvláštní péči hranicím svého a obecního majetku. Její vrchní, jménem Fučíkovský, byl bezohledný člověk. Ještě před několika desítkami let všude lidé jeho jméno dobře znali a s hrůzou o něm vyprávěli. Při Želeticích byly za jeho časů ještě zbytky Horního a Dolního rybníka, jimiž protékal Ždánský potok. Želetičtí odedávna pásávali kolem obou rybníků. Když se rybníky zanesly, ukázala se pěkná plocha, na kterou si činily nárok vrchnost i obec.

Z veliké plochy rybníků sousedé užívali jen Jožky a Přední louky, jak bylo smluveno r. 1812.

Po bitvě u Slavkova r. 1805 Francouzi nadělali v želetické farnosti lidem mnoho škody a příkoří. Obsadili faru, faráře Antonína Mossera, který je sám hned za odpuštění prosil, zbili sáčkem jeho vlastních peněz. Farář pak utekl z fary a bloudil několik dní po farnosti. Roku 1809 Francouzi už nebyli tak zlí. Jejich pobyt zůstal omezen na kraj brněnský, jehož hranice ve zdejších místech šla přes Násedlovice, Karlín, Nenkovice a Dražůvky k Věteřovu. Ve Strážovicích a Stavěšicích leželi Rakušané.

Velký požár v r. 1811 zničil 9 stodol. Ještě větší požár vypukl v r. 1833 v hospodě uprostřed dědiny a zničil od hospody počínaje na vrchní konec 5 gruntů a 16 chalup. Želetice trpěly i v dalších letech častými požáry, jež však byly zpozorovány většinou včas a zdolány. Další větší požár vznikl 30. září 1830 ve 12.30 hod. a řádil kolem staré školy. Zachvátil a zničil 8 gruntů a 4 chalupy. Za 14 dní následoval další velký požár na horním konci. Padlo mu za oběť 24 domků, 2 lisovny, mnoho paliva, píce, dobytka i drůbeže, bohužel o život přišla i 85 letá nemocná stařenka Hradečná, kterou před nebezpečím nemohli odnést jinam než do sklepa, kde se však udusila.

Cholera zachvátila želetickou farnost poprvé roku 1831 a vrátila se vícekráte. Proti ní se užívalo různých prostředků, ale bezvýsledně. Nejzhoubnější byla vždy ve druhém a třetím týdnu trvání onemocnění. Po jejím zániku delší dobu málokdo zemřel, protože cholera zdolala všechny neduživce.

Po poledni 25. května 1847 se přihnala za neobvyklého vedra od západu bouře. Její zlověstný mrak chrlil z počátku jen hromy, ale pak kroupy jako lískové ořechy, pak vždy větší až do velikosti husího vejce. Vše trvalo 8 minut a skončilo to lijákem. Pohroma zasáhla oziminy na trati od mlýna přes dědinu až k lesu, který byl tentokráte jen 40 m od obecní kovárny (č. 104). Čím blíže k lesu, tím byla větší škoda. Po neúrodě v r. 1846 a po této pohromě byla měřice žita po 9 zlatých hledaným zbožím i na trhu v Kyjově.

V letech 1849 a 1850 byla nouze o drobné kovové peníze. Papírové zlatky proto byly stříhány a trhány na půlky a čtvrtky. I později vydané papírové desetinky byly půleny. Berní úřady přijímaly dělené peníze bez výhrad. Varhanáři ze Zlína bylo vyplaceno za nové varhany 470 zlatých, většinou na čtvrtky rozstříhanými.

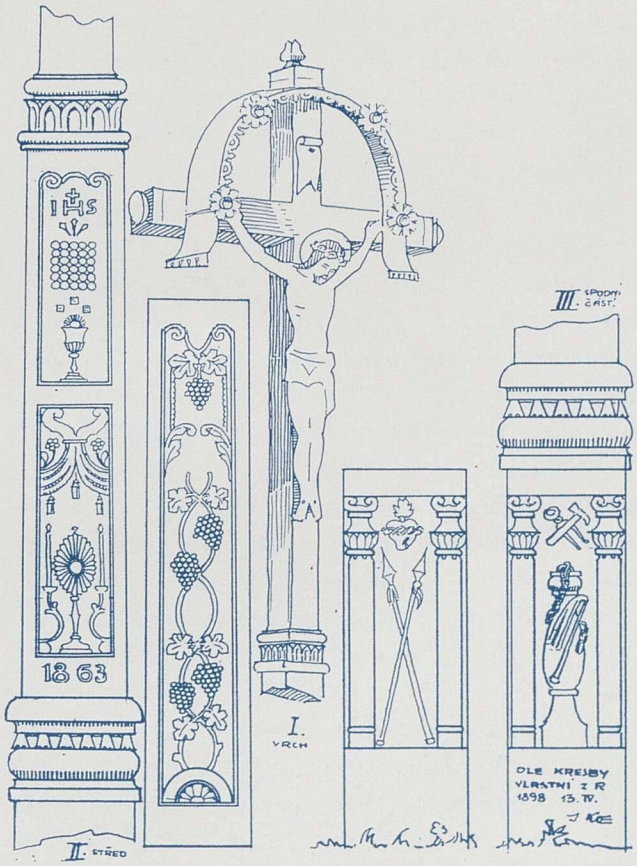

Dřevěný řezbovaný kříž, který stával na rozcestí u Adamců

Jako jiné ponouklo vlastenecké hnutí r. 1849 i faráře želetického Josefa Průdka tím, že začal zapisovat do matrik česky. Brněnský biskup Antonín Schaaffgotsche, jehož národní hnutí v duchovenstvu velmi znepokojovalo, zakázal psát matriky česky. Farář Průdek, rodák z Rakvic, zemřel a kostel zůstal neobsazený bez administrátora.

Léta 1863, 1865 a 1867 byla neobyčejně chudá. Kolem Želetic pomrzlo sadivo, víno a ozimy, kdežto na výše položených Strážovicích vinohrady nezmrzly. R. 1866 přišli do Želetic Prušáci, ale až za příměří. Byla tu jen přes noc škadrona husarů, jejichž mužstvo bylo ubytováno u sousedů, nadporučík na faře, poručík ve škole. Nepřátelé se chovali slušně, přivlékli však do vsi choleru, na kterou zemřela jedna žena. Než opustili Prušáci kraj, Želetice dodaly a vozily jim dvakráte do Hovoran oves, ječmen, chléb a maso.

V noci z 6. na 7. června 1866 a také následující noci přihnala se velká bouře s krupobitím a lijákem a nadělala moc škody. Když se 29. května 1896 strhla průtrž mračen nad Ždánicemi a okolím, zaplavila voda u Želetic tzv. Rybníky, nanesla mnoho palivového dřeva a klády a sebrala dva mosty.

Faru v Želeticích založilo svého času olomoucké biskupství. První zmínku o faráři jménem Benedikt máme z r. 1411. V XV. stol. bránili sice biskupové Želetice před husitským učením, ale farář Jan byl nucen již v r. 1516 žalovat nekatolického pána Pročka ze Zástřizel na Ždánicích o desátek z přifařených Nenkovic a pustého Schônhofu. Řečený pan tíhl i s mnohými poddanými tajně k Jednotě bratrské a nepřál faráři. Později nebývalo v Želeticích katolického kněze, kostel i fara pustly a kostela užívali bratři, jak zřejmo z lidové paměti a z náhrobku paní Anny Plaché z Voděrad a Strážovic z želetického kostela z r. 1573. Teprve když v r. 1606 zakročil biskup důrazněji, sice byla fara opět postavena a kostel obnoven, ale přece posledním známým farářem dosazeným až v r. 1614 byl mikulovský kaplan Václav.

Za třicetileté války zpustly s dědinou kostel i fara. Farnost r. 1643 byla přidělena do Ždánic. Kostel byl později obnoven, přeměněn v kapli, v níž byly konány občas bohoslužby. Fara byla zřízena až v r. 1785. Farní budovu, která stojí dosud, obnovil resp. postavil tehdejší patron kraje, kníže Alois Liechtenstein. Prvním farářem byl Karel Ulrich. Měl 400 zlatých služného, proto musel sloužit ročně 110 mší sv. za Maximiliána Halabalu. Ždánský farář dostával od želetických farářů v náhradu za úbytek štoly ročně 80 zlatek a desátek od farářů až do r. 1848. Kaplana platil náboženský fond. S povolením patrona konsistoře a státu rozprodala správa farního jmění ve Ždánicích 15. prosince 1880 své pozemky na Želeticku. Želetický kostel koupil k faře místo č. 78, kde dříve stávala desátková stodola a zahradu od chlévů k Rovinám, které do té doby užívali želetičtí faráři z dobroty farářů ždánických.

Dle farního protokolu, který byl založen na ústním podání, bývala v Želeticích jen malá kaple, jíž užívali také habáni. Gotický presbytář s gotickým vítězným obloukem je nejstarší ze zbytku původního kostela. Loď stojí z neznámých důvodů k presbytáři šikmo. V r. 1925 byla rozšířena o pravou a levou boční kapli. Při té příležitosti se z různých známek poznalo, že také loď byla původně gotická. Kostel je zasvěcen sv. Jakubu staršímu. Obraz namaloval František Sequens. V kostele je několik vzácných soch, jako např. sv. Jakuba, Ježíše Krista a Panny Marie. Rovněž socha sv. Anny a sv. Marie růžencové, dále pak obraz sv. Vendelína darovaný baronem Wildmannem , majitelem Strážovic. Zmíněná socha sv. Anny dle pověsti byla vykopána ovečkou při pastvě u cesty ke Strážovicím. Odtud se polní cesta nazývá „Ke sv. Anně“. Ovčák Jan Ficka dal r. 1804 postavit sochu na obnovený oltář. V lodi jsou ještě staré sochy sv. Jana z Nepomuku, sv. Barbory a velmi vzácný obraz P. Marie Czentochowské malovaný na plechu. Křížová cesta, která zde byla do roku 1954, pocházela z r. 1838.

Za 1. světové války r. 1917 bylo z věže kostela zrekvírováno 5 památných starých zvonů, pocházející z r. 1562, 1726, 1592 a 1739. Nové zvony byly pořízeny v r. 1919.

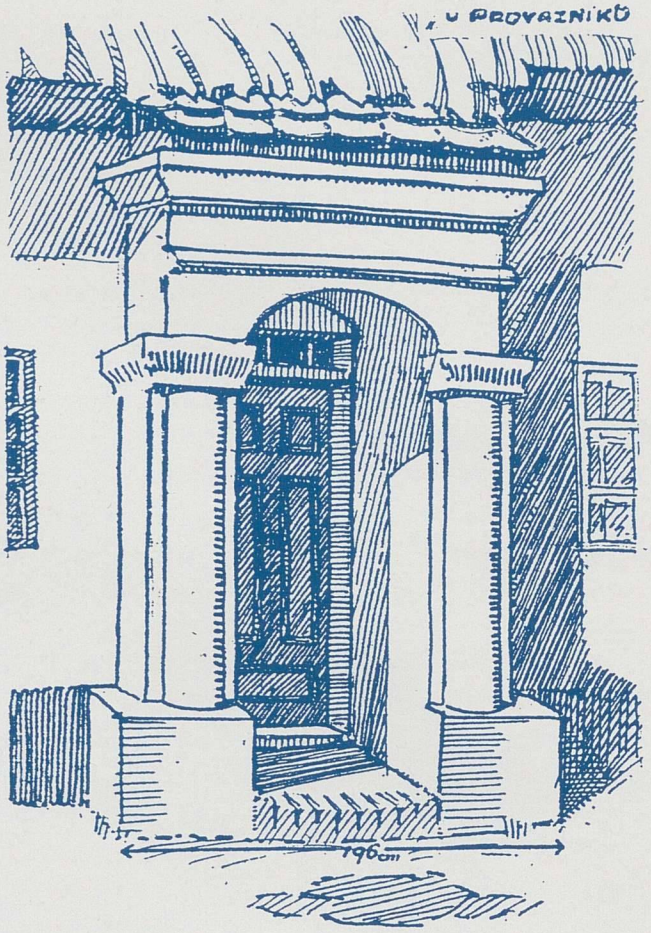

Poslední žudr v Želeticích zbořený roku 1921

V roce 1925 při generální opravě a přestavbě chrámu byly pořízeny nové varhany za 20 tis. Kč, nové lavice za 12 tis. Kč, křtitelnice a nová kazatelna za 28 560 Kč. Celková oprava kostela si vyžádala 224 880 Kč. Vymalování kostela bylo provedeno podle návrhu rodáka z Nenkovic Jana Kôhlera. Akademický malíř Jan Kôhler se narodil r. 1873 a zemřel ve

Strážovicích r. 1941. Studoval na pražské Umělecko průmyslové škole a pak na malířské akademii, na níž byl žákem profesora Ženíška. Proslul jako výborný ornamentik a malíř převážně náboženských motivů.

Váhy 1943

V r.1954 byla provedena další nákladná oprava kostela. Při této příležitosti byla provedena nástropní malba v lodi chrámu. Akademický malíř Sychra zde vytvořil tři díla, která se jmenují Poslední večeře Páně, Zvěstování Panny Marie a Na nebevzetí Panny Marie. Současně byla obnovena malba navržená akadem. malířem Janem Kôhlerem. V roce 2000 byla dokončena generální oprava kostela a jeho venkovní osvětlení.

Starý hřbitov se rozprostíral kolem kostela. Od první poloviny XIX. století se nachází u silnice k Nenkovicím. Nejstarší náhrobní kámen byl z r. 1854 s německým nápisem o zemřelé Klementině Freyové, 28 leté dceři želetického mlynáře, která se otrávila. Byla prý pochována pod hřbitovní zdí. Dříve se na hřbitově pochovávali zemřelí celé želetické farnosti, v současné době však již jen zemřelí ze Želetic. Ostatní obce mají své hřbitovy. V roce 1999 byla provedena úprava hřbitova a v roce 2000 rovněž jeho večerní osvětlení. ■

Pozdrav ze Želetic z dvacátých let minulého století (zvětšeno)

II. Ze života obce od roku 1848 do roku 1945

Domy v Želeticích byly postaveny většinou z vepřovic, střechy byly pokryty slámou. Přes dědinu vedl potůček a kolem něho byly vysázeny vrby. Když z jara nebo na podzim více pršelo, bylo vody i bláta všude. Ulice vedoucí ke Strážovicím byly samé zmoly, a tak lidé v tomto období chodili přes dvory a humna sousedů. Voda musela někam odtékat, vozy nadělaly množství jam, ve kterých se voda držela přes celé jaro až do června. První štětovaná silnice byla postavena r. 1890 pod Čtvrtěmi, vedla z Dražůvek přes Želetice do Nenkovic. R. 1900 byla postavena nová silnice v ulici ke škole. Roku 1918 postavila obec silnici vedoucí od staré hospody na horní konec. V r. 1931 byly postaveny silnice k Čertovci, na Cimburk a K Lesu.

Vzhledem k tomu, že stavení byla pokryta většinou slámou, docházelo k častým ohňům. Např. dne 30. 9. 1880 vypukl oheň v domě č. 78 a následně shořelo dalších 12 čísel 7, 8, 77, 76, 75, 74 atd. Dne 13. 10. 1887 shořelo 23 domků, 23. 9. 1887 5 domů. Těchto požárů bylo více. Např. dne 22. 5. 1918 uhodil blesk do mlatevny statku, která se ihned vznítila. Shořela mlatevna a v ní hospodářské nářadí.

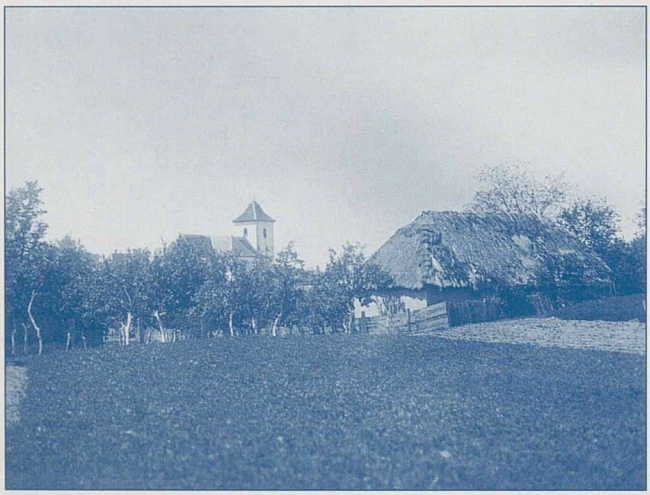

Poslední doškové stavení – stodola u Křůmalů č. p. 4

V pozdější době byla stavení z velké části pokryta tvrdou křidlicí. Přesto však docházelo k menším požárům. Roku 1930 vyhořela stavení č. 44, 14 a 15, roku 1933 č. 164, 56 a 55, stodola č. 58. R. 1934 č. 44, 94 a 26, r. 1938 pak stodola hostince u nádraží. V roce 1953 vznikl požár autogaráží i s autem na č. 179 a v r. 1957 vyhořelo stavení č. 23.

Podle výsledků jednání místních představitelů můžeme usoudit, co všechno v obci bylo vybudováno a co mohlo být ještě více vystavěno.

Roku 1904 měla být v obci postavena mlékárna, pro nezájem obce byla postavena v Archlebově. R. 1908 byla dána do provozu místní železniční trať Čejč–Ždánice. Mělo zde být v této době postaveno nádraží, obec stavbu nepovolila. Roku 1910 žádal továrník Viktorýn o povolení stavby továrny na drobná kování, ale obec rovněž vše zamítla.

1. světová válka měla těžký dopad i na želetickou obec. V mobilizační den 1. srpna 1914 museli odejít na vojnu všichni muži do 38 let, tj. celkem 40 mužů. Asi za měsíc museli odejít všichni muži do 42 let. Tohoto roku byly ještě další dva odvody. V roce 1916 z obce již narukovalo 110 mužů. V období 1. světové války padlo nebo zemřelo na následky zranění 13 občanů.

Ze zápisů obecní kroniky z dvacátých a třicátých let.

28. října vzniká samostatná Československá republika.

Pro nás všechny je to památný den. V obecní kronice píše první želetický kronikář Jan Kučera následující slova: „28. říjen 1918 – jak památný den to pro nás! Jak srdce každého, ať Čecha, Moravana, Slezáka, Slováka tluče při vzpomínce na tento den! Tenkrát jsme obdrželi svoji přes 300 let ztracenou samostatnost. V naší dědince, kde jsou skoro samí upřímní vlastenci až na malé výjimky, se odbyl převrat velmi hladce. Prohlásila se „Republika“ a hned zase mladí vojíni svobodní se přihlásili do služeb Republiky a vrátili se, až byl klid a mír zajištěn.“

Roku 1921 Jan Gardaš, invalida z Lovčic, postavil u dráhy novou hospodu. Jeho ženou byla želečanka Kostihová. Roku 1922 musel kníže Jan Liechtensten odprodat svůj pozemek za školou na stavbu nových nouzových domů. Za 1 metr čtvereční dostal 1,90 Kč.

Roku 1922 zemřel zdejší farář Vilém Konorza, který u nás v Želeticích sloužil 33 let. Tento kněz byl u lidí oblíben, se všemi vycházel dobře. Tento rok byl hodně chudý a následkem toho měly pícniny málo kostitvorných látek a tím přišlo na dobytek měknutí kostí. Dobytek začal chroumat a už nemohl ani povstat, přestával žrát a tak musel být poražen. Dobytka uhynulo velké množství. Některým rolníkům zhynul všechen. Řezníci každodenně odváželi plné fůry zvířat, a to velmi levně. Tato nemoc ustala až sklizní nových pícnin.

V následujícím roce k nám přichází nový farář pan Jaroslav Streit, který pocházel ze Studnic u Vyškova. Tehdy byla opravena též farní budova.

Starostou byl zvolen rolník Josef Navrátil, který se následujícího roku vzdal funkce starosty kvůli těžké chorobě. Na místo starosty byl pak zvolen rolník Josef Jakeš, který byl mimo jiné členem lidové strany. Tohoto roku, tak jako jinde, byla i u nás na žádost většiny lidu provedena parcelace zdejšího dvora, který patřil k velkostatku Bučovice – Ždánice, jehož majitelem byl kníže Jan Liechtenstein. Parcelace byla dokončena roku 1924.

Pozemkový úřad stanovil, aby zde zůstal zbytkový statek ve výměře 64 hektarů. Protože želetický dvůr obdělával i panské pozemky, které jsou v katastru dražovském, byla ke zdejšímu zbytkovému statku přidělena půda z katastru dražovského (24 ha) a želetického (40 ha). Tento zbytkový statek byl pozemkovým úřadem přidělen Ladislavu Kropilovi. Ostatní půda byla přidělena občanům, a sice tak, že první na ni měli nárok zaměstnanci velkostatku, pak legionáři, potom váleční poškozenci a nakonec ostatní občané, kteří neměli více jak 20 mír vlastní půdy a kteří si mohli k tomu opatřit potřebný inventář a také peníze. Zaměstnanci dostali odbytné na penězích, a sice podle služebních let (od 1 000 Kč až do 12 000 Kč), za které si pak tu půdu kupovali. Též zdejší spolky Orel a Sokol tam dostaly přidělenou půdu na cvičiště.

Parcelaci řídil pozemkový úřad se sídlem v Praze a ten sem vyslal přídělového komisaře. Tento komisař rozděloval lidem půdu. Bydlel v Břeclavi. Jemu byl zvolen na pomoc tzv. poradní sbor, který by ho o poměrech a potřebách občanů informoval. Do poradního sboru vyslali své zástupce všichni žadatelé, organizovaní ve spolcích nebo sdruženích jako u nás: obec, dvorští zaměstnanci, legionáři, váleční poškozenci, pak sdružení pokrokových domkařů a malorolníků zvané Otčina, pak peněžní ústav Raiffeisenka a pak byl ke každému poradnímu sboru jmenován politickou správou jeden rolník jako praktický hospodář.

Obchod zbožím koloniálním, střižným a krátkým – Jan Anderle

Ceny pozemků byly určeny podle bonity půdy až do 5 000 Kč za jeden hektar. Stromy se počítaly zvlášť, a sice na pevné metry, ale platily se s půdou. Peníze se splácely na lhůty.

Roku 1925 dal majitel statku pan Ladislav Kropil Sokolu do vlastnictví část svých hospodářských stavení a pole. Členové pak vybudovali ze stájí cvičební sál, který byl téhož roku slavnostně otevřen.

V červnu 1926 zemřel starosta Josef Jakeš a místo něho byl zvolen starostou domkař Matěj Vykydal. V krátké době je to již třetí volba starosty. Do provozu byl uveden tříválcový mlýn, který měl motor o 25 koňských silách. Obec postavila silnici z dolního konce na horní.

Ke konci roku byl u nás následující stav dobytka: 44 koní, 311 kusů hovězího dobytka, 342 prasat a 79 koz.

Zima v roce 1927 byla mírná s častými dešti. Počátkem dubna přišla při tom chladnu velká bouře i s kroupami. Začátkem května přišla velká bouře s průtrží mračen a kroupami, která trvala přes hodinu a nadělala obci velké škody. Z výše položených pozemků byla naoraná hlína úplně sebrána i se setbou. Při takových nepohodách museli někteří sadit i třikrát. Voda, která se valila z kopce od Stavěšic, vnikala do dvorů a chlévů, dokonce i do světnic, voda od lesa zase do zahrad a dvorů. Zatopila mnoho drůbeže a králíků, odnesla i mnoho dříví a hospodářského nářadí.

Těsně před velkou hospodářskou krizí v roce 1928 byla denní mzda zemědělského dělnictva u rolníků průměrně 10 Kč a jídlo denně, u zbytkového statku ženy 10 Kč, muži 14 Kč. Ceny žňové se až zdvojnásobily. Mzda služebných byla 120 Kč měsíčně a nějaký šat nebo obuv či žňový přídavek. Řemeslníci dělali na hodiny nebo dostávali zaplaceno od kusu. Na hodinu jim to dělalo 4 až 5 Kč. Pro srovnání bych uvedl, že v té době se cena švestek ustálila na 60 Kč za jeden metrický cent.

26. února roku 1928 se konaly v Želeticích obecní volby. Starostou byl zvolen zdejší statkář Ladislav Kropil.

2. prosince se zde konaly volby do okresních a zemských zastupitelstev, při nichž největší počet hlasů dostala Lidová strana. Tehdy byla provedena také elektrifikace obce nákladem 203 000 Kč. V horním hostinci byly konány přednášky. Přednášel zde ředitel hospodářské školy v Kyjově Ondruj o dobytkářství a okresní vrchní zvěrolékař Svoboda o chorobách domácích zvířat. Pak následovala přednáška o účinku léčivých bylin zde rostoucích. V té době chovalo včely 9 rolníků. Stav včelstva byl v té době ubohý. Celkem bylo 113 úlů, ale jen 26 včelstev. Chovatelé uváděli za hlavní příčinu tohoto stavu proběhlou parcelaci, před níž se u velkostatků velké plochy pole obsívaly medonosnými rostlinami (např. komonicí řepkovou atd.). Viněni byli i rolníci, kteří nepěstovali červený jetel, a špatné počasí při snůšce.

Rok, který následoval, přinesl určité změny, a to nejen ty, které souvisely s krizí, ale také například výjimečně chladné podnebí.

Toto chladné podnebí zasáhlo celou republiku. Na celém našem území udeřila drsná zima s velmi nízkými teplotami. Z tohoto roku také pochází teplotní rekord, a to nejnižší teplota, která byla kdy v naší republice naměřena. V Litvínovicích sestoupila na – 42,2 stupňů Celsia.

U nás v Želeticích začalo mrznout hned v půli prosince předchozího roku. Počátkem února dosáhla teplota –31 stupňů Celsia. Napadlo i dost sněhu a vždy se silnými větry, takže byly silnice a cesty místem úplně zafoukány. Všechna doprava, ať vozy, auty nebo železnicí vázla, dokonce byla přerušena, než byly závěje proházeny. Někdy to bylo ale zbytečné, protože vítr proházená místa hned zase zafoukal. Vlaky na kolejích přimrzaly, zmrzlo též mnoho zvířat, a která zůstala, táhla za potravou do zahrad a až na dvory. Ve škole se buď neučilo nebo učilo a to tehdy, když se daly lavice ke kamnům. Někteří topili i ve chlívech, aby jim nezmrzl dobytek. Přesto uhynulo dost selat, brambory a řepa ve sklepích pomrzly. I domy silným mrznutím dost popukaly.

Počátkem třicátých let nezaměstnanost vzrůstá a je velká jak ve městech, tak i na vesnici. Stavby, které se prováděly ve velkém, se omezují a dělníci se ocitají bez práce. Proto obec zažádala o podporu pro nezaměstnané a byl obci přiřknut obnos 14 000 Kč na opravu obecních cest. Ženatí dostávali za 8 hodin pracovní doby 14 Kč, svobodní 12 Kč.

V prosinci byla přiřknuta peněžní částka pro ty nezaměstnané v obcích, kteří neberou podporu, a to tak, že každý dostal tzv. chlebenku na 10 Kč, za kterou si mohl u obchodníka vybrat zboží.

V tomto roce byly konány obecní volby, a sice 20. března a k volbám bylo podáno 9 kandidátních listin.

Starostou byl zvolen rolník František Křůmal.

Z úvahy kronikáře Jana Svobody plyne, že letošní rok byl ještě horší než ten předcházející. K vidění jsou časté exekuce domů a polí. Kdo nemá práci, je na tom hrozně. Rodiče mají problém, aby uživili děti. Kdyby nebylo podpory v nezaměstnanosti (což byla ale jen almužna), musel by člověk umřít hladem i s rodinou nebo jít žebrat.

Následujícího roku 1933 krize vrcholí. Lidé, kteří mají peníze uloženy, se bojí, aby je neztratili, protože se stále mluví o znehodnocování peněz.

Později byl v naší obci zaveden obilní monopol ustanovený vládou pro celou republiku. Byla to společnost, která vykupovala obilí prostřednictvím svých družstev a nakupovala přímo od rolníků za pevné ceny a tím zamezovala spekulaci a kolísání cen. Nikomu se nesmělo prodat obilí, jen těm, co jsou od této společnosti pověřeni. Ve ždánském okresu to byly: Hospodářské družstvo Uhřice, Násedlovice a Ždánice. Kdo prodá obilí v okrese jiném, je pokutován. Ale každý musí přihlásit obilí tolik, kolik chce prodat do 31. prosince, což musí společnost přijmout.

V naší obci 7. března 1935 proběhla oslava narozenin prvního prezidenta T. G. Masaryka, který měl v tomto roce 85 let. Oslava na jeho počest se udála následovně: Sbor dobrovolných hasičů pořádal v předvečer vesnicí průvod. Na kopci u kříže byl zapálen oheň a přednesen proslov o prezidentovi. V ten den konalo obecní zastupitelstvo slavností schůzi, na níž promluvil o životě T. G. Masaryka náměstek starosty a řídící učitel Martin Müller. Večer se uskutečnil lampiónový průvod vesnicí s hudbou, pak divadlo a slavností přednáška.

O tom, že Želetice měly sportovní vyžití, svědčí ta skutečnost, že zdejší jednota Orel pořádala počátkem května za účasti 600 cvičenců veřejné cvičení. I jednota Sokol měla cvičení za účasti 200 sportovců, které proběhlo o něco později.

Výstava pečiva v Sokolovně 1933

V srpnu se konalo vojenské cvičení. Jedné noci přišel na ubytování ohlášený Hanácký pěší pluk o počtu asi 800 mužů. Skoro v každém domě byli nějací vojáci. Obec musela tomuto pluku poskytnout přípřež, a to dvanáct párů koní. S nimi se jezdilo 4 dny po Slovensku. Za jeden pár koní se platilo 60 Kč denně.

Nezaměstnanost dělnictva je stále stejná. Proto obec, aby částečně čelila nezaměstnanosti, požádala ministerstvo sociální péče o příspěvek na práci pro ty, kdo ji nemají. Určitý obnos byl povolen, a proto obec podnikla různé práce jako např. čištění potoka, opravu skladiště, cest a jiné činnosti. V zimě dostávají týdně chlebenky a chleba. Hospodářské poměry se lepší úrodou o něco málo zlepšily.

Rok 1936 nazval želetický kronikář rokem pohotovosti a brannosti. Toto označení je poměrně výstižné, neboť všude na vesnicích, ve městech je rušno. Příčinou tohoto jsou neustálené poměry v cizích státech. Některé státy jsou nespokojeny, a proto zbrojí, aby rozšířily svou moc. Je to hlavně případ Německa. Náš malý stát musel být proto připraven také, protože Německo bylo mimo jiné naším sousedem. Po celé republice se prováděly v tomto směru opatření. V každé obci byly ustanoveny zvláštní sbory z mužů nad 50 let, bezdětných žen a děvčat, kteří jsou školeni, aby se v případě války zachovali pohotově a správně. Obyvatelstvo bylo poučováno, jak se má ochránit. Za tímto účelem se konaly v obci i přednášky. 28. července přednášel pan řídící učitel Martin Müller o tom, jak se má zachovat obyvatelstvo v případě války, napadení nepřátelskými letadly, při házení pum a čím jsou škodlivé, co mohou způsobit. Kromě těchto proběhly v naší obci ještě další přednášky, a to o významu 28. října, o nakažlivé nemoci záškrtu, o ukládání zeleniny a ošetřování vína ve sklepích. Přednášky, které se u nás konaly, svědčí o dobré osvětě.

Hospodářské poměry se neustále zlepšovaly, a to se dalo nejlépe pozorovat na peněžních ústavech. Předtím pár let nebyl žádný přiliv peněz, žádný neukládal a nesplácel a teď se dost ukládalo i splácelo. Nezaměstnanost se také zmenšila a v letních měsících nebyl v Želeticích přihlášen ani jeden nezaměstnaný. V zimních měsících se ale několik přihlásilo a ti dostávali podporu, chlebenky a jiné částky od státu.

Dne 14. září 1937 ráno se rozletěla rádiem po celé republice smutná zpráva, která oznamovala, že zemřel náš první prezident T. G. Masaryk. Celý národ truchlil. Jeho pohřbu se účastnilo mnoho lidí jak z domova, tak i ze zahraničí. U nás v Želeticích byla v den jeho pohřbu 21. září uskutečněna smuteční tryzna v sále Sokolovny, kde o prezidentovi promluvil pan řídící Martin Müller. Nato se konala smuteční schůze obecního zastupitelstva.

Tohoto roku Západomoravské elektrárny prováděly přes náš katastr stavbu dálkového vedení o vysokém napětí 100 000 voltů z Brna do Uherského Hradiště. Při těchto pracích bylo zaměstnáno mnoho dělnictva a mnoho potahů se použilo na dovoz a odvoz.

Rád bych citoval úvahu kronikáře obce Jana Svobody, která také svědčí o nestálých poměrech v zahraničí, o obavě lidí z války a o odhodlání bránit svou vlast: *„Poměry ve státech jsou dosud neurovnané a nevyjasněné. U nás zvýšeny daně na obranu státu. Nechceme válku a nedej Bůh, abychom se jí dočkali. Nechceme nikomu nic bráti, žádného napadati, ale také od nikoho si nenecháme nic vzíti.“*

Rok 1938 byl rokem jubilejním. Byl dvacátým výročím samostatnosti a svrchovanosti našeho státu. Vypadalo to, že oslavy budou okázalé, ale stalo se jinak. Sudetští Němci chtěli připojení k Německu. Henlein jezdil za Hitlerem. Stěžoval si, že Němci jsou u nás utiskováni. Přitom to nebyla pravda, protože měli tolik práv kolik našinci, zastoupení ve všech úřadech. Někteří Němci vlivem propagandy přebíhali do Německa. 21. května došlo k částečné mobilizaci. Ten den byl povolán jeden ročník záložníků k mimořádnému cvičení, a to ihned. Byli povoláni na ochranu našich hranic, které se stále opevňovaly proti vpádu Němců. Prezident Beneš promluvil v rozhlase 23. září a vyhlásil mobilizaci dvaceti ročníků do 40 let. Po uvážení nové vlády byla úplná mobilizace zrušena a náš stát se podrobil diktátu čtyř mocností.

Tohoto roku byl také postaven pomník padlým hrdinům, na návsi u dvora před zahradou. Posvěcen byl 11. září. Ráno se uskutečnila u pomníku mše svatá s kázáním a po ní svěcení památníku. Po průvodě promluvilo několik řečníků o významu této události, školáci přednesli básně . Poté proběhla dobrovolná sbírka na obranu státu, která vynesla 1 000 Kč.

I u nás si začátkem roku občané mysleli, že se zřejmě stane něco nekalého. Když 21. května byl neočekávaně povolán jeden ročník ke zvláštnímu cvičení, a to ihned, žádný nevěděl nic určitého a vojáci byli zatím povoláni na ochranu hranic. Pak vyšlo najevo, že hrozil vpád Němců na naše území. Když se to nepodařilo, bylo jisté, že se pokus bude opakovat. Byly konány přípravy pro případ války, nařízeno cvičení vojáků, záložníků od 40 do 50 let. Výcvikový kurz proběhl v Archlebově a ze Želetic se ho zúčastnilo 16 mužů. Byl probírán způsob zacházení s novými typy pušek, kulomety, ručními granáty, telefony a maskami. Tento kurz trval 30 hodin. Prováděli jej důstojníci a poddůstojníci od dělostřeleckého pluku z Bzence. Obyvatelstvo bylo znovu poučováno o tom, jak se má chovat při náletu nepřátelských letadel. U všech radiopřijímačů bylo plno lidí čekajících na zprávy o vývoji situace. Někteří záložníci byli povoláni ke službě. Vše to vyvrcholilo v pátek 23. září v 10 hodin 15 minut večer, kdy došlo k vyhlášení úplné mobilizace. Na obyvatele zapůsobila tato zpráva jako bomba. Zpočátku byli lidé zaražení, ale za chvíli se dostavilo obrovské nadšení k boji pro vlast.

Podle mobilizační vyhlášky museli záložníci nastoupit do šesti hodin po jejím vyvěšení. Nečekali a hned v noci se připravovali, aby mohli odjet do své výzbrojní stanice. Celou noc bylo rušno. Vyhlášky byly dodány do obce až ráno v 6 hodin a vojáci odjeli před polednem do Kyjova. Rozloučení bylo smutné, ženy a děti plakaly neboť se předpokládalo, že se mnozí nevrátí. CPO měla zostřenou službu ve dne i v noci, ke hlídání mostu a dráhy určena stráž. Lid byl v horečném napětí, skupoval vše možné, takže brzy nebyl k dostání cukr, sůl a jiné věci. Někteří uschovávali mouku a obilí do zvláštních krytů.

Někteří nechtěli pracovat na poli kvůli tomu, že to vojsko zničí, druzí zase horečně pracovali, aby měli zaseto a vykopány brambory. Jiní by rádi dělali na poli, ale neměli potahy. Asi 60 mužů odešlo za povinností a skoro všechny koně museli být odevzdáni. Do naší obce přijeli dělostřelci ze Žiliny v počtu asi 250 mužů. V každém větším domě byli ve stájích a stodolách umístěni vojáci s koňmi. Byli to většinou Slováci, Němci, Maďaři a něco málo Čechů. Občané je přijali s láskou a dali jim vše možné, protože v nich viděli své ochránce. Bylo povoleno používat vojenských koní na polní práce. Každá žena, která měla muže na vojně a ti, kteří potřebovali, dostali potah s vojákem. Kdo potřeboval potah, přišel ráno o půl osmé ke dvoru, kde byla kancelář a tam důstojník potahy přiděloval. Tato pomoc byla velmi vhodná a vítaná.

Odevzdání území dobrovolně bez boje přijali lidé s různými pocity. Jedni byli rádi, že to tak skončilo, druzí s tím nesouhlasili. Reptali proto na vládu, která tímto rozhodnutím chtěla zabránit zbytečnému a velkému krveprolití. Vojáci se začali pomalu vracet domů od nejstarších ročníků a poslední přišli až 15. prosince. Koně byli též vráceni.

Z okupovaného území museli odejít všichni Češi do zmenšeného území, do zřízených uprchlických táborů. Pro ně se uskutečňovaly sbírky po celém státě i v zahraničí, aby neměli nouzi, neboť stát neměl tolik prostředků. Bylo naší povinností přispět těm, kteří pozbyli svého majetku. V naší obci byly provedeny dvě sbírky. První pro děti uprchlíků, ta vynesla 350 kg žita, 70 kg pšenice a 76 Kč. Druhá sbírka proběhla pod heslem Česká koleda s výsledkem 400 kg žita, 100 kg pšenice, něco ječmene a brambor a 210 Kč na penězích.

Dne 25. ledna v 8 hodin 45 minut večer se objevil na obloze zvláštní úkaz. Od severu až na západ se ukázala záře podobná polární. Bylo úplně jasno, vypadalo to, jako když je na obloze veliký oheň. Pod červenou září byla modrá. Přes tuto zář bylo vidět paprsky, vrhané jakoby nějakým světlometem. Úkaz trval asi 45 minut, ale v 10 hodin večer se ještě, a dokonce silně opakoval. Zajímavé je, že většina lidí ani nechtěla věřit tomu, že se jedná o přírodní výjimečný jev.

Po odstoupení Sudet dochází 15. března 1939 k obsazení celého území Čech a Moravy německým vojskem a k vytvoření protektorátu. Naše vojsko bylo odzbrojeno a posláno domů. Němci nařídili jezdit po pravé straně (do toho roku se u nás jezdilo po levé). Hodně dělníků odjelo na práci do Německa. Kurs peněz byl ustanoven takto: jedna říšská marka se rovnala deseti korunám českým. Z toho plyne, jak hodně nacisté naši měnu znehodnotili. Přitom bylo všeobecně známo, že Československá republika byla velmi vyspělým a hospodářsky silným státem a naše koruna byla silnou měnou.

15. března 1939 obsadila německá vojska naši republiku. Také na naši obec dolehla krutá daň německé okupace. Do koncentračních táborů byli odvezeni občané židovské národnosti, Bartoloměj Vodák a Zikmund Preis. Už se nevrátili.

V dubnu 1945 se fronta přiblížila do blízkosti našeho kraje. Německá vojska pod neustálým náporem Rudé armády ustupovala na západ. Občané byli nuceni kopat zákopy, dělat protitankové zátarasy. Fronta se blížila a občané si schovávali nutné potraviny na přežití. Němečtí vojáci se nastěhovali do obydlí ve vesnici. V č. 10 bylo umístěno velitelství a v něm také 10 rukojmí pro případ, že by někdo v obci usmrtil německého vojáka. Ve škole byla zřízena ošetřovna. Občané se ukryli ve sklepích a krytech na horním konci Na Váhách. Ve sklepích bylo umístěno více než 50 lidí. Při přechodu fronty naší obcí nedošlo ke smrtelným případům. Dne 25. dubna 1945 kolem 13 hodiny spěchali Němci k lesu a kolem potoka k Dražůvkám. Po 14. hodině se objevil na pokraji Želetic první ruský voják a za ním pak další a další. Co se týče materiálních škod, dělostřeleckými granáty byly poškozeny škola, kostel, několik stavení, hlavně střechy. Nejvíce byl poškozen dům č. 6 Františka Kobzy. ■

Pohlednice Želetice ze třicátých let minulého století (zvětšeno)

III. Budování nového života v obci

Po odsunu Němců z pohraničí ČSR bylo třeba osídlit tato volná území. Rovněž z naší obce odešlo do pohraničí, a to jak na jižní, tak i severní Moravu, 27 rodin a vesnice se tím značně vylidnila. Ostatní občané, kteří zůstali, začali budovat novou vesnici, modernizovat ji. Nově vytvořený národní výbor se rozhodl vybudovat přes obec dlážděnou silnici a tím zlepšit její vzhled.

Dne 24. 2. 1946 byla podána žádost na tehdejší Zemský úřad v Brně o zařazení výstavby obce a povolení půjčky pro MNV Želetice, v celkové částce 4 mil. Kčs. Přes různé potíže, se tato záležitost podařila a výstavba se mohla zahájit. Tím byl dán základ k budování a zlepšování vzhledu obce, které nemělo v té době v okolních obcích obdoby.

V roce 1946 byl vybudován a dne 21. listopadu dán do provozu místní rozhlas za 61 tis. Kčs. Byl to jeden z prvních na okrese Kyjov. Roku 1947 byla vybudována družstevní prádelna, která byla instalována v domě č. 9. Tato prádelna byla v provozu až do r. 1952, kdy ji převzalo zemědělské družstvo, a také z toho důvodu, že pračky si začali kupovat i samotní občané. První výbor, který vedl tuto prádelnu, byl ve složení Františka Kozmanová, Marie Capitová a Věra Kropilová. V tehdejší době šlo o velmi významnou pokrokovou záležitost v životě vesnice a zejména pomoc ženám.

Žňové práce po 2. světové válce

V červnu téhož roku byly zahájeny práce na 1. stupni výstavby kanalizace v obci. Rozpočet na tuto etapu zněl na 10 mil. 200 tis. Kčs. Pracovalo se po úsecích, práce trvaly 3 roky. Každý rok bylo místními občany odpracováno průměrně 8 tis. hodin zdarma, takže tato etapa kanalizace byla vybudována za 6 mil. 500 tis. Kčs. Celková délka provedené kanalizace v obci se pohybuje kolem 5 400 m.

Roku 1948 byla vydlážděna průjezdní okresní silnice v obci o délce 600 m nákladem 1 mil. 260 tis. Kčs. Následujícího roku vydlážděny přilehlé ulice. Investice činily 960 tis. Kčs.

Dne 27. září 1948 byla provedena revize 1. etapy pozemkové reformy na zbytkovém statku. Půda byla z velké části rozdělena drobným zemědělcům a dělníkům.

V plánu obce bylo rovněž postavení kulturního domu, který obci scházel. Bohužel na tuto stavbu již obec neměla finanční prostředky. Jen za plány na tuto stavbu zaplatila 119 tis. Kčs. Avšak již se nic nepostavilo.

Regulační plán, podle kterého byla provedena výstavba obce, stál obecní pokladnu 120 tis. Kčs.

V dalších obdobích bylo pokračováno ve výstavbě obce. Jednalo se hlavně o dokončení dláždění všech ulic. Roku 1953 byly tyto práce skončeny. Hodnota díla a vykonané práce je velká. V obci bylo do té doby vydlážděno 14 640 m^2, což na tuto dobu představovalo částku 5 mil. 270 tis. Kčs. Zásluhu o výstavbu obce měl tehdejší Místní národní výbor a zejména jeho předseda Jan Procházka, po něm pak další předsedové.

Roku 1954–1955 byla provedena další etapa výstavby kanalizace za částku 395 tis. Kčs, vydlážděno stanoviště pro autobusy a opravena požární zbrojnice za 29 tis. Kčs. Roku 1957 byla přestavěna hlavní síť elektrického vedení a osvětlení. Vydlážděny byly chodníky po levé straně vozovky a vedly od nádraží až po bývalou hospodu uprostřed vesnice. Skončení této akce spadá do r. 1959. O zlepšení vzhledu obce se zasloužily ženy vysázením keřů a květin v předzahrádkách domů a v parku.

V roce 1959 byla otevřena nová budova Místního národního výboru, vybudována nová protipožární nádrž. Zahájeny byly práce na výstavbě nádražní budovy, která byla dokončena v r. 1961 v hodnotě 80 tis. Kčs. Roku 1962 bylo započato se stavbou nové prodejny Jednoty – smíšeného zboží. Tato prodejna byla dána do provozu r. 1964 a hodnota díla činila 280 tis. Kčs.

V roce 1963 bylo přikročeno k výstavbě sportovního hřiště. Náklady na zřízení hřiště činily 100 tis. Kčs. Roku 1964 proveden dlážděný chodník k nové nádražní budově, provedena přestavba místního kina, které bylo v provozu již za první republiky. Bohužel nádražní budova a kino již neslouží svým účelům. Roku 1965 bylo započato se stavbou šaten a sociálního zařízení u hřiště. Náklady činily 56 tis. Kčs, ale celková hodnota sportovního areálu činí více než 300 tis. Kčs.

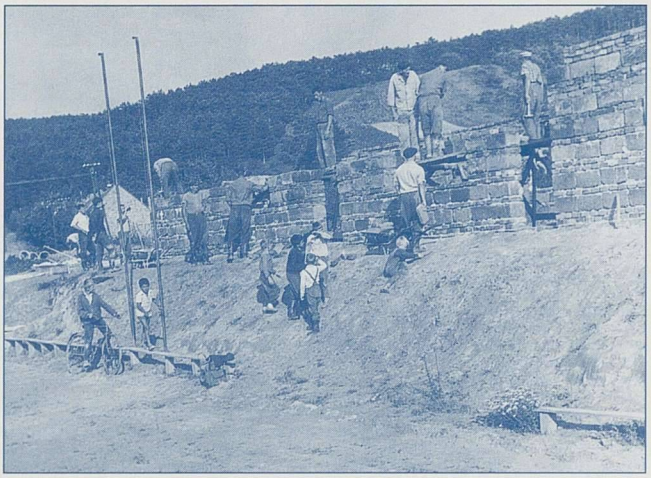

Stavba kabin na novém hřišti

V roce 1966 byla provedena přestavba a přístavba požární zbrojnice za 40 tis. Kčs. V tomto roce byla rovněž zahájena výstavba poslední části kanalizace v obci, a to v ulici K Lesu. Rozpočet zněl na 350 tis. Kčs. Výstavba však byla provedena jen za 70 tis. Kčs díky velké pomoci zdejších občanů. Roku 1967 upravena náves u kostela, vystavěna nová márnice na hřbitově, vše v hodnotě 15 tis. Kčs. V listopadu t.r. bylo započato s přístavbou mateřské školy v hodnotě 40 tis. Kčs.

Roku 1968 byly zahájeny práce na úpravě vozovky k lesu a výstavba spojovací silnice od ulice Na Aleji k ulici K Lesu. Rozpočet zněl na 280 tis. Kčs. Světla pouličního osvětlení byla nahrazena výbojkovými žárovkami v hodnotě 48 tis. Kčs. Pro zlepšení služeb obyvatelstvu bylo zřízeno holičství a kadeřnictví, pořízena míchačka na maltu pro stavebníky a nákladní auto.

V tomto roce byla zahájena stavba Domu služeb, v němž je umístěn Obecní úřad, pošta, kadeřnictví a holičství a sběrna prádla a šatstva. Náklady na výstavbu tohoto domu plánovány ve výši 820 tis. Kčs.

Z tohoto stručného výčtu výstavby obce je zřejmé, že tehdejší Místní národní výbor v čele s Janem Kučerou a za velké iniciativy občanů dosáhl významných stavebních i kulturních úspěchů.

V roce 1971 se konal První sjezd rodáků a přátel obce Želetice.

Úsilí národního výboru a občanů bylo několikrát oceněno vyššími orgány státní moci v soutěži Zvelebení měst a vesnic. Obci byla udělena čestná uznání a poskytnuty finanční prostředky. V letech 1957, dále pak v letech 1965 až 1970 Uznání 3. stupně KNV. Získaná odměna od KNV činila 75 tis. Kčs. V roce 1970 opětovně získala obec Čestné uznání a částku 100 tis. Kčs. Celková odměna za uvedená léta činila od ONV a KNV 285 tis. Kčs.

Zemědělské družstvo v letech 1971–1973 vybudovalo v obci kulturní dům s jídelnou pro členy družstva i ostatní starší občany. Byla provedena další oprava školy a upraven hřbitov.

Od 1. ledna 1980 pracoval společný Místní národní výbor pro obce Želetice a Nenkovice se sídlem v Želeticích. Po 9 letech se obce rozešly a mají opět samostatné starosty a obecní zastupitelstva.

K 31. prosinci 1991 bylo v Želeticích 190 domů, z toho je 147 rodinných, další obyvatelé bydlí v činžovních domech a 19 v rekreačních domech či chalupách.

Plynofikace obce – část Váhy – 1996

V roce 1992 byl vybudován vodojem a zavedena voda do rodinných domků na Váhách. S rozvodem vody se pokračovalo v roce 1998 od hlavní křižovatky až k budově školy. V roce 1996 byla provedena plynofikace obce. V roce 1999 se prováděla generální oprava chodníků na hřbitově. Rok poté bylo instalováno osvětlení jak na hřbitově, tak kolem kostela, na kterém byla v tomto roce provedena generální oprava fasády a vytvořeny kanály proti vlhkosti zdiva. Tyto akce zajišťoval starosta obce František Dížka.

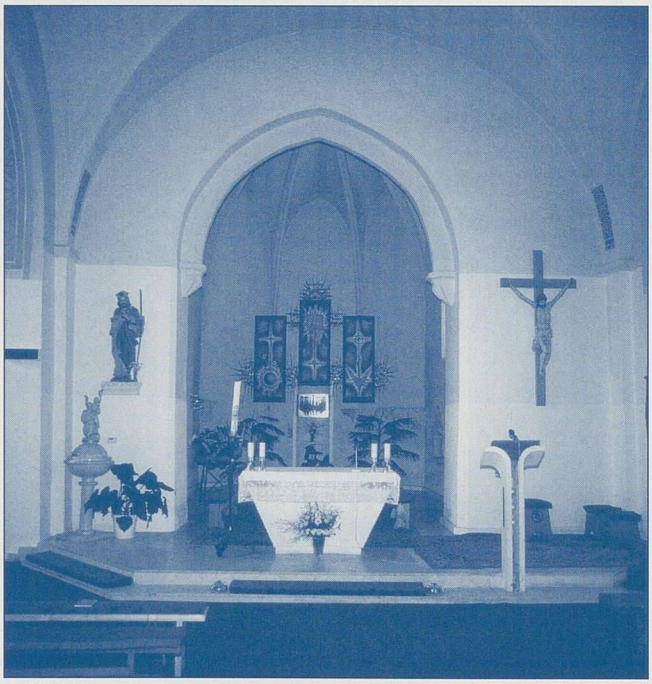

Nový oltář v kostele od roku 1972

■

IV. Školství

V Želeticích byla zřízena škola při založení fary. Stála asi na místě dřívější staré školy, nyní číslo 73. Z učitelů uvádí se ve ždánické matrice želetický rektor – řídící Martin Milovský. Do želetické školy docházely děti z celé farnosti po mnoho let.

Nejdříve se odloučily děti ze Stražovic (r. 1792). Roku 1803 se smluvili občané ze Stavěšic. Dohodli se, že želetický podučitel bude do Stavěšic docházet za určité poplatky, jako např. za žáky v 1. třídě za 8 krejcarů, za žáky 2. třídy pak 10 kr. měsíčně, k tomu pecen chleba ročně za každé dítě. Podučitel sice chodil do Stavěšic až do r. 1872, školné bylo vyplácené jako dříve, ale menší než bylo dojednáno. Stavěšice se odloučily v r. 1873, Nenkovice r. 1878 a Dražůvky r. 1889.

Roku 1777 postavil patron obce František Josef z Liechtensteina u kostela školní budovu, číslo 73, ale z nepálených cihel a pokryté slámou, a jednu místnost pro řídícího. Stavení chátralo a za 40 let bylo v takovém stavu, že v r. 1817 budova školy byla rozebrána. Patron obce zajistil postavení nové, větší školy z tvrdého materiálu a pokrytou křidlicí. O této škole však již v r. 1850 poznamenal pan řídící Novák, že je velmi bídná, vlhká, zvláště v zimním období a že ve škole se někdy tísní až 345 žáků.

Vyučování na želetické škole bylo nejdříve uspořádáno r. 1790. Okolo r. 1819 bylo vyučováno ve 2 třídách. V zimě bylo vždy žáků nejvíce. Poněvadž takové zařízení školy neodpovídalo ani řádu, ani rozumu, škola byla r. 1851 rozdělena na 2 třídy ve dvou místnostech. Dříve byly všechny děti pohromadě. První třídy měly vyučování vždy jen dopoledne, druhé třídy pak odpoledne. V jedné učebně učil ředitel – rektor, v druhé podučitel, když se vrátil ze Stavěšic. Rodiče proti tomu reptali a chtěli platit jen poloviční školné. Od r. 1883 do 1893 se vyučovalo pro nedostatek učitelů v obou třídách celodenně.

Roku 1875 školní komise shledala školní místnosti příliš nízké, malé, vlhké a tmavé, zakázala v nich vyučovat a poručila, aby se našly v obci vhodné místnosti. Byly nalezeny, ale ještě horší než dosavadní škola.

Proti vůli občanů bylo nařízeno postavit novou školu. Během 20 let bylo vydáno mnoho obšírných nařízení o stavbě nové školy, ale docíleno bylo jen oprav staré školy. V roce 1882 byla proražena ve zdi ke kostelu 4 okna. Roku 1893 se propadla do třídy uklízečka stropem. Roku 1896 spadl na střechu komín a ten probořil i strop třídy.

V květnu r. 1897 byla zahájena stavba nové školy. Zatím bylo ještě vyučováno v opravené staré škole. Nová školní budova stála 13 157 zlatých, které byly uhrazeny zemskou subvencí ve výši 2 000 zlatých, půjčkou na 10 let ve výši 5 000 zl., dále pak darem velkostatku ve výši 2 500 zl. Velkostatek mimo to daroval 40 tis. cihel a za prodanou starou školu se utržilo 1 210 zl. Zbytek byl uhrazen přirážkou c. k. úřadu.

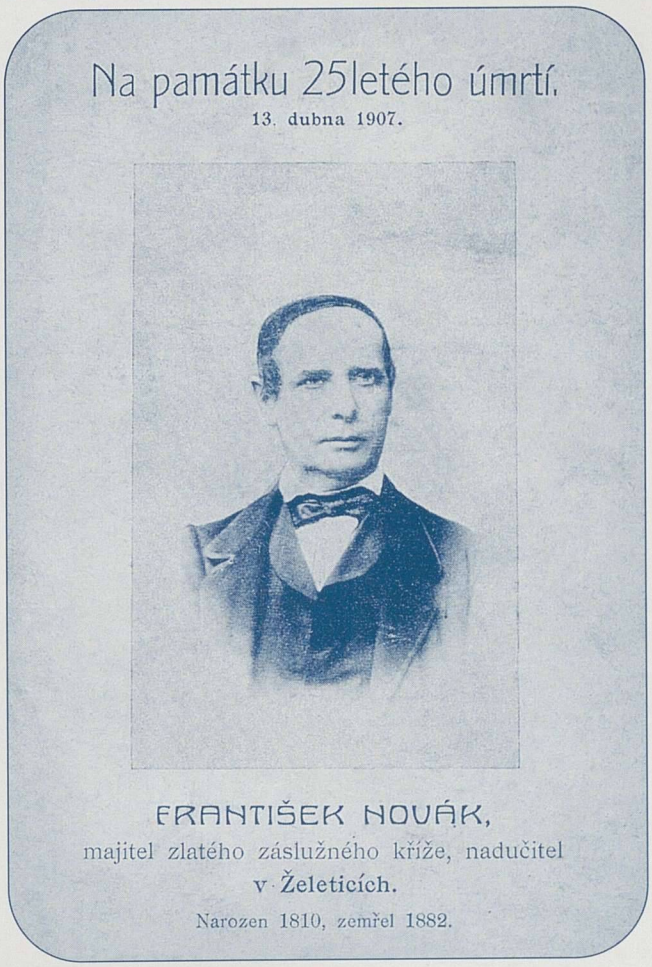

Na památku úmrtí učitele Františka Nováka

Dle kroniky byl prvním známým učitelem Jiří Kosáček. Z učitelů působil v Želeticích nejdéle František Novák, celkem 38 let. Narodil se 21. září 1810 v Nové Lhotě na Strážnicku. Po zkouškách pro české i německé školy učiteloval v Popovicích u Brna, Rosicích u Brna, Žarošicích a následně pak v Želeticích, odpoledne pak ve Stavěšicích. Želetice, Nenkovice i Dražůvky zaslaly do Vídně žádost, aby řídícím se stal právě František Novák, který získal v těchto obcích mnoho učitelských úspěchů. Kníže Alois z Liechtensteina vyhověl žádosti a nařídil úřadu ve Ždánicích, aby vyzval

Nováka k podání své vlastní žádosti. Tak se také stalo a Novák byl jmenován v lednu 1847 a ustanoven vzorným učitelem. Skutečně vzorný byl i velmi vážen představenými, učiteli i občany obcí. Když byly zavedeny nové školní zákony, byl zproštěn doplňovací zkoušky a jmenován r. 1872 naučitelem a r. 1880 dekorován Záslužným křížem.

František Novák byl také vynikajícím hudebníkem a zpěvákem. Úřady darovaly jeho škole různé pomůcky, ale mnoho pomůcek kupoval sám za své. Na závěr svého života byl ztížen zdlouhavou nemocí a přestěhoval se v této době do Bučovic, kde také zemřel dne 11. dubna 1882. Vděční Želetičtí občané svému učiteli postavili v Bučovicích pomník. Tím mu prokázali svou vděčnost a lásku, které se bohužel za svého života nedočkal. O inteligenci tohoto učitele se zmiňuje také spisovatel Václav Kosmák ve svém díle Kukátko.

Učitel Novák byl po všech stránkách dobrý správce školy, o čemž svědčí i tento úryvek ze školní kroniky:

„Podlaha i strop byly vlhkem zničeny vždy v několika málo letech. Proto byly položeny na stropní trámy silné latě a na ně vypálené dlaždice, což prý činilo učebnu podobnou ovčírně. Roku 1850 stropní trámy při zdi byly již vyhnilé, že bylo třeba u zdi podepřít sloupy. Před děkanskou vizitací obec zasypala vyšlapané doly v podlaze pískem. V roce 1850 úmyslně nepřipomněl Novák před vizitací zasypané doly pískem a napsal na arch papíru tuto větu: „Kdo se domnívá, že stojí, hledíž, aby nepadl. Kořint X.12.“ Pak nápis přibil v chodbě nade dveře. Verš padl ihned do očí děkanovi a patronátnímu zástupci, ale oni nepochopili smysl vyvěšených slov. Takže když pozorovali, jak žáci krásně zdraví své představené, patronátní zástupce klopýtl přes zbytek podlahy tak nehorázně, že málem porazil před ním kráčejícího vizitora. Oběma pánům se rozbřesklo v hlavách a pochopili význam slov na vývěsce. Učiteli se dostalo výrazné důtky. Ale výstraha přece jen pomohla. Hned téhož roku přišlo několik komisí a příští vizitace se konala již v řádně upravené škole.“

Přišel rok 1918 a nastalo nové období i pro školství. Školní budova, která byla postavena r. 1897, byla pak postupně modernizována za přispění státu.

Roku 1946 byla pořízena do školy nová okna za částku 90 000 Kčs. Téhož roku byla otevřena mateřská škola. Od roku 1956 byla provedena nová elektroinstalace v celkovém vydání 23 000 Kčs. V roce 1953 dány nové podlahy ve všech místnostech, výlohy činily 10 000 Kčs. V roce 1967 bylo započato s přestavbou mateřské školy, která byla dosud umístěna v hlavní škole. Náklady na tuto stavbu činily celkem 40 000 Kčs.

Za deset let v roce 1977 je dokončena generální oprava celé školní budovy. Od roku 1978 byla škola v Želeticích převedena pod ZDŠ Nenkovice. Stále více dětí v současné době dojíždí do výběrových tříd do Kyjova. V Želeticích se vyučují děti 1. a 2. třídy ZŠ. Dojíždí sem děti z Nenkovic a ze Stavěšic.

Hra s učebnicemi v mateřské škole

Zajímavou kapitolou školství v obci je údobí po 2. světové válce. Hned r. 1945 bylo zahájeno jednání s příslušnými okresními a zemskými orgány o výstavbě nové školy, tehdejší měšťanské, v Želeticích. Národnímu výboru a komisi pro výstavbu této školy se skutečně podařilo zajistit povolení výstavby, jde o výpis zemské školní rady v Brně ze dne 5. 12. 1945 čj. 51702/ II/2. Pro zahájení vyučování v nově zřízené měšťanské škole byla adaptována budova č. 69 dosti vysokým finančním nákladem a rovněž tak i obecná škola. Slavnostní zahájení vyučování bylo provedeno dne 17. prosince 1945. Bohužel bylo pouze slavnostně zahájeno. Přes veškeré úsilí národního výboru a občanů Želetic nebyla tato námaha nic platná. Zásahem některých někdejších politických činitelů na Zemském úřadě bylo povolení otevření měšťanské školy zrušeno a výstavba nové školy zakázána.

Pohled do třídy – padesátá léta minulého století

Nová škola nyní stojí v Nenkovicích, kde ji příslušný pan řídící chtěl. Děti ze Želetic, stejně jako děti z okolních obcí chodí do této školy. ■

V. Zemědělství

Želetice jsou čistě zemědělskou vesnicí. Proto také v pečeti obce se odedávných dob vyskytují znaky zemědělské výroby. Znak Želetice obsahuje kosíř, radlici, hrozen a nápis „PECZET DIEDINI ZELETIC“. Znaky ukazují na starý hospodářský a vinařský ráz obce. Tato pečeť pochází ze 16. století. Odhaduje se však, že pečeť byla použita již daleko dříve.

V roce 1274, podle údajů kupní smlouvy sepsané v Modřicích, je uváděno, že želetické zboží se prodává v počtu 24 lánů. Vhodné přírodní podmínky daly základ k výstavbě dvora – statku, která se datuje do roku 1578.

K 17. květnu 1658 bylo v Želeticích 11 hospodářů a všech lidí, tj. manželek a dětí, celkem 25 osob. Protože do r. 1667 přibylo dětí, činil celkový počet obyvatel 46 osob. Roku 1673 se hovořilo o těchto 11 hospodářích jako o lidech tu od dřívějška usedlých.

Také v Želeticích spočíval největší zisk poddaných v jejich pracovním výkonu. Lánový výměr byl proveden tak vysoko, že činil dohromady 86 měřic a 4 archy, bylo nutno zvýšit i gruntovní činži.

Vývoj robotní povinnosti Želetických byl obdobný vývoji okolních vesnic. Tak láník musel orat 12 dnů, dále musel odvést 16 vozů hnoje, odevzdat 12 vozů obilí a další odvody.

Výkonem robotní povinnosti se stal želetický dvůr jako hlavní zdroj příjmu pro držitele tamního léna. Byl jím nejen ke konci feudalismu, nýbrž už v dobách předbělohorských, kdy plynoucí platy ze Želetic činily 219 zlatých a ještě další poplatky. Rozsah dvora, vzhledem k celkovým poměrům v obci, byl střední velikosti. Roku 1806 činil 386 měřic a 57 měřic luk.

Kromě polního hospodářství se uplatnilo v Želeticích ve větší míře i vinařství. V době předbělohorské byly založeny vinice v katastru Želítky a dále v Novosadech. Je zapsáno, že v Želítkách bylo v roce 1619 24 vinohradů. K pravému rozvoji vinařství došlo až v době pobělohorské na rozhraní stol. 17. a 18. Tenkráte vinice tvořily 3 skupiny parcel, a to v Želítkách, Novosadech a nově u sv. Anny. Celkový rozsah vinařské půdy činil r. 1751 118 měřic. V Želeticích bylo v roce 1751 evidováno 19 sklepů a 4 lisovny a v roce 1850 2 lisovny a 21 sklepů.

Vinice po určité redukci byly vždy až na druhém místě po polích.

Pro zemědělskou výrobu, kromě polí, měly v Želeticích největší význam louky a pastviny. Byly zde větší předpoklady k rozsáhlejšímu chovu dobytka, jemuž se ve větší míře věnoval statek než svobodní sedláci. Ti věnovali větší pozornost tažnému dobytku. Ze šetření, provedeného k 9. dubnu 1723, bylo v Želeticích zapsáno u poddaných 37 koní a 16 volů. Převaha tažného dobytka nad užitkovým byla patrná i o 100 let později. Otázka pastvin k poměrně malé rozloze polí byla stále velmi ožehavá.

Od r. 1626 se staly Želetice pouhým přívěskem panství ve Ždánicích, ač právě tvořily, po všech územních úpravách v r. 1869, samostatný statek.

Místní statek zůstal ve stejném rozsahu až do roku 1924. V tomto roce byla provedena I. pozemková reforma, statek byl rozparcelován a vznikl tzv. zbytkový statek o rozloze 150 ha, který koupil pan Ladislav Kropil. Jeho syn František pak následně hospodařil na tomto statku do roku 1952, kdy byl zatčen a nespravedlivě odsouzen komunistickým režimem k vězení a ztrátě veškerého majetku. V roce 1955 byl rovněž odsouzen k 2 letům vězení obchodník a rolník Václav Kobza, kterého komunistický režim označil za kulaka. Zabaven byl veškerý majetek, zakázán pobyt v okrese Kyjov a byl zbaven občanských práv. Rovněž byla provedena likvidace hospodářství Josefa Chromečka č. 5.

V roce 1951 se začínají v ČSR tvořit jednotná zemědělská družstva (JZD). Také v Želeticích bylo dne 31. 8. 1951 JZD založeno. V prvém roce hospodaření nového JZD činila odměna na 1 pracovní jednotku (PJ) 22 Kčs a za každou odpracovanou PJ vznikl nárok na naturálie 3 kg obilí a 1/ 2 l mléka. Během dalších let došlo k postupnému zvyšování členské základny.

Svážení obilí kravským potahem

V roce 1957 došlo k velké a někdy i hrubé přesvědčovací akci o získání co nejvíce soukromě hospodařících rolníků

do JZD. Členové KSČ, úředníci Okresního národního výboru a SNB v noci budili rolníky a přesvědčovali je, aby vstoupili do JZD. Byla to těžká doba pro zemědělce, protože si každý promítal, jak to dopadlo před mnoha lety v Rusku.

Do 28. února 1957 obhospodařovalo JZD 45 ha půdy. Dne 14. 7. 1957 vstoupilo větší množství zemědělců do JZD a vnesli 62,49 ha půdy do společného hospodaření. JZD tehdy mělo již 198 ha. V této době nastává podstatná změna v životě obce. Dochází ke společnému ustájení dobytka, rozorání mezí a vytvoření velkých celků – lánů.

Dne 28. září 1957, kdy se uskutečnila členská schůze JZD byli přijati další členové družstva, takže obec již měla 90 % občanů v JZD. V předcházející době bylo původní JZD i s Dražůvkami, ale na této schůzi bylo dohodnuto rozdělení na samostatná JZD. Předsedou JZD byl na této členské schůzi zvolen Jan Procházka č. 142.

3. ledna 1958 byl předložen členské schůzi vypracovaný výrobní plán samostatného JZD Želetice, které v této době mělo již 335,33 ha půdy, z toho 285,13 ha orné půdy a 13,18 ha pastvin.

Začalo budování nové vesnice. V roce 1958 dochází k prudkému vzestupu zemědělské výroby. JZD rozšířilo strojový park, koupilo traktory, docházelo k lepšímu zpracování půdy. Byly postaveny garáže. V roce 1969 byl postaven nový kravín za 3 780 tis. Kčs a dne 10. 6. 1969 dán do provozu. Rovněž byly vybudovány skleníky – japany. V této době JZD již hospodařilo na 512 ha půdy. Finanční obrat družstva činil za rok 7 376 tis. Kčs. Výnosy pšenice činily 34,10 q/ha, cukrovky 450 q/ha. JZD se začalo specializovat na zeleninu. Bylo dosaženo za 1 rok obratu v zelinářské výrobě 1 910 tis. Kčs.

Dožínky 1964

JZD se staralo i o sociální život svých členů a vlastně i občanů Želetic. Postavilo 3 bytové jednotky a kulturní dům, který je vybaven mimo jiné i vývařovnou a jídelnou.

V průběhu těchto let došlo v obci k mnoha těžkým přírodním katastrofám.

Dne 15. června 1962 přišla po poledni velká bouře, která byla provázena průtrží mračen a krupobitím. Ve velkém rozsahu byly poškozeny porosty obilovin, zeleniny a vinice. Škoda hrazená pojišťovnou činila kolem 1, 5 mil. Kčs. Ještě větší a snad největší vůbec pohroma přišla dne 9. června 1970. Kolem 15 hodiny přišlo několik bouří za sebou. Nastalo úplné setmění a během několika minut spadlo velké množství vody, až 180 mm. Obrovské množství vody spadlo nejen v Želeticích, ale i v okolních vesnicích. Místní potok se rozvodnil a vytvořil dravé proudy vody až o šířce 120 m, voda z kopců brala vše, co jí bylo v cestě. Poškozeny byly budovy občanů, zejména v dolním konci obce, kde voda dosahovala až 2 m. Škody zjištěné po opadnutí vody byly velké. Stržené mosty, poškozená železnice, kde po dobu 3 měsíců nebylo možné jezdit, zničená úroda.

Aby však zkáza byla dokonána, došlo dne 9. července téhož roku v 17.30 hod. k další katastrofě. Při bouři padaly kroupy ve velikosti 3–5 cm a postihly a potloukly úrodu na pozemcích, které nebyly poškozeny dříve. Obiloviny, sadba zeleniny, vinice, cukrovka atd. byly zničeny téměř na 100 %. Smutná podívaná se naskytla občanům na výsledky jejich práce. JZD tehdy obdrželo od pojišťovny cca 2 500 tis. Kčs za poškozené zemědělské produkty a za poškozená stavení obdrželo JZD 150 tis. Kčs.

V následujících letech bylo nařízeno Okresním výborem KSČ a Okresním národním výborem , že místní JZD se musí sloučit se sousedním JZD Nenkovice, které bylo v té době úpadkové. K tomuto sloučení nedošlo, ale JZD Želetice se sloučilo v roce 1974 s JZD Násedlovice a byl vytvořen zemědělský podnik z obcí Karlín, Násedlovice, Želetice a Nenkovice s názvem JZD 9. května. V roce 1978 bylo pak vytvořeno velké zemědělské družstvo se sídlem v Čejči, ve kterém byla sloučena bývalá družstva z obcí Želetice, Nenkovice, Karlín, Násedlovice, Hovorany, Terezín a Čejč. Zemědělské družstvo po sloučení mělo 3 500 ha půdy. Po transformaci v roce 1993 se JZD Sovětské armády v Čejči rozpadá a zůstává jen družstvo v likvidaci. Pracující z tohoto podniku vytvářejí novou společnost Zemas, a. s. Čejč. Tento podnik obhospodařuje pozemky opět na katastru 7 obcí. V Želeticích na statku po L. Kropilovi začíná v roce 1994 hospodařit místní občan J. Horák č. 135. Na katastru obce Želetice vybudovalo družstvo v roce 1985 daňčí farmu. ■

VI. Kulturní a společenský život v obci

Želetice byly a jsou stále místem čilého kulturního a společenského života. Spolkový život byl nastolen v obci hned od zavedení konstitučního zákona. Roku 1866 vznikl zde Slovanský spotřební spolek Mravenec, ale roku 1877 zanikl. Obrat nastal roku 1894, kdy vznikla Matice hodoňská, která měla vliv i na činnost v Želeticích.

Roku 1898 byla založena Hasičská jednota. Byla zakoupena stříkačka za 1 100 zlatých. Byla v provozu až do roku 1952. V tomto roce byla zakoupena motorová stříkačka, která byla dána do provozu při slavnostním cvičení dne 28. září 1952. V roce 1983 byla nahrazena novou, výkonnější. Při 100letém výročí založení Sboru dobrovolných hasičů byly zasloužilým členům předány plakety a upomínkové dary. V současné době má Sbor dobrovolných hasičů kolem 40 členů a má již více než 100letou historii.

Okrsková soutěž Sboru dobrovolných hasičů

Roku 1900 byla v obci založena Raiffeisenka, která měla název Spořitelní a záloženský spolek, zapsané společenstvo s ručením neomezeným. Na tehdejší dobu měla záložna velmi čilý ruch. Záložna či spořitelna přijímala vklady a půjčovala peníze občanům i z okolních obcí. Zakládajícími členy byli občané Václav Vodák, Václav Horák a Jiří Navrátil. Prvním předsedou byl zvolen tehdejší starosta obce Václav Vodák. Nyní je spořitelna umístěna na poštovním úřadě jako Poštovní spořitelna.

Roku 1908 byla dána do provozu železniční trať spojující Čejč a Ždánice. Železnice měla velký přínos, zejména hospodářský i společenský, pro celé okolí. Obec vybudovala při zastávce pěknou nádražní budovu, bohužel nyní je bez provozu. Osobní doprava Čejč–Ždánice byla zrušena v roce 1998.

Budova nádraží v Želeticích

Roku 1909 vznikly v obci spolky Omladina a r. 1910 Národní jednota pro jihozápadní Moravu. Oba spolky zanikly.

Probuzený zájem o zemědělskou výrobu vedl k založení Hospodářské besídky v roce 1908, ale stejně jako současně založený Spolek ku pojišťování skotu měla krátké trvání.

Veřejné cvičení Orlů 1928

V období první republiky se na kulturním a společenském životě podílejí spolky Sokol a Orel. Byla to hlavně divadelní představení, kterých se během zimy odehrálo několik. Organizátorem i autorem divadelních her, hlavně u jednoty Orel, se stal místní farář p. Streit. Členové Sokola hrávali i venkovní představení, např. u Kropilů ve dvoře.

Po roce 1948 začíná i v naší obci pracovat Svaz mládeže. Ještě v roce 1988 má místní organizace 26 členů. Jejich činnost však zanikla v roce 1990. Z organizací před rokem 1990 pracoval v obci Svaz žen, Svazarm a Český červený kříž. Z organizací pracujících i v současnosti je to Hasičský sbor, Tělovýchovná jednota Sokol a Svaz zahrádkářů. Na konci 80. let a v letech 90. při kúru kostela sv. Jakuba v Želeticích začala zpívat skupina dětí a mládeže. Doprovázela bohoslužby zpěvy a hrou na kytaru. V současně době se již tradičně udržují Ostatky pořádané hasiči a také Malé hody, pořádané členy Sokola za účasti mládeže.

KROJE

Kroj podle výrazných znaků patří rovněž do oblasti Hanáckého Slovácka, kterému patří celá oblast Ždánska a Kloboucka. Děvčata nosí barevné brokátové sukně, které sahají po kolena. Jsou velmi natrčené neboli naškrobené a vyžehlené. Na sukních jsou buď barevné nebo brokátové zástěry – fěrtochy. Nejbohatší je vyšívaná kordulka, ponejvíce z modrého nebo červeného plyše. Kordulka je bohatě zdobena lesklými flitry. V pase je uvázána pestrá pantle. Rukávce jsou bíle a rovněž natrčené. Po krkem je vysoký stojatý límec zvaný krézl. Na hlavě se nosí turecký šátek uvázaný na drndu. Na nohou byly dříve nadkotničky, kožené, polovysoké boty, nyní se nosí černé polobotky.

Ochotnické divadelní představení – 1953

Mužský kroj má bílé kalhoty, kolem těla je opásaný kožený, cvočky zdobený dlouhý řemen. Košile je bílá na prsou vyšívaná. Kordula je z modrého sukna a má bohaté různobarevné vyšívání zvláště na zádech. Na přední straně jsou pak připevněny porty. Na hlavě se nosí klobouk, který se nazývá šmukáč. Klobouk je poměrně vysoký a má nízkou stříšku. Zdobený je kolem dokola barevnými šmuky, korály a vpředu má velkou růžici z pentlí a korálů. Chlapci si za růžice dávají vonice a kosárky z kohouta nebo paví péra. Na nohou se nosí vysoké černé kožené boty.

ZVYKY

Zvyky v naší vesnici vycházejí z průběhu církevního roku. Každé roční období má své tradiční obyčeje. Některé zvyky již zanikly, avšak ještě je jich dost, které se dodržují a některé i obnovují.

Ostatky – fašank, končí rozjařené období plesů a zábav, pochovává se basa a přítomní pláčou nad ukončením fašanku. Dříve po dědině chodily maškary. V dnešní době udržují tuto tradici místní hasiči.

Původní kroj z roku 1900

Na Velký pátek a **Bílou sobotu** chodí chlapci po dědině s hrkači, klepači a řehtačkami a místo zvonů, které odletěly na Zelený čtvrtek do Říma, oznamují ranní, polední a večerní zvonění. V Pondělí velikonoční chodí chlapci, malí i velcí, svobodní i ženatí, po šlahačce. Chlapci nosí velké žíly, na které děvčata vážou pentle. Dostávají od děvčat malovaná vajíčka z lásky. Za zpěvu a veselí pokračují chlapci od jedné děvčice ke druhé.

Na 1. máje se staví máje a provádí se různé taškařice.

První neděli po sv. Jakubu st. se slaví v obci tzv. **Malé hody**, které se vážou ke jménu patrona kostela. Mládež dříve stavěla máje na různých prostranstvích v obci, u obecní váhy nebo u školy, kde se odbývaly hodové slavnosti. Nyní hody probíhají na parketu u hřiště. Chlapci a děvčata jsou oděni do slavnostních krojů. Za doprovodu krojované muziky jdou pro stárky a pak společně jdou požádat starostu obce o povolení hodové zábavy. Po svolení odchází chasa za doprovodu občanů pod máj, kde se odbývá hodový program zábavy. Pod májí tančí krojovaná chasa staré tance, jako např. sedlácké, paličaté, kominíčka a zvláště pak starodávnou krojovou zavádku. Nechybí ani moravská beseda. Obnovené hodové slavnosti mají v obci i okolí tradiční ohlas.

Interiér kostela sv. Jakuba do roku 1972

Na ukončení žní a sběru vína se někdy slavily na dědině **dožínky** a **vinobraní**. První neděli po Všech svatých se slavívaly další hody, zvané **Velké hody**. Na Kateřinu neboli Kaču, mají právo ženy. Jejich právo je vyznačeno zástěrkou zavěšenou uprostřed sálu. Kdo zástěrku strhne a je chycen, tvrdě ženám zaplatí. Kdo zástěrku utrhne a není chycen, ten ruší právo žen.

Na Štědrý večer chodívala mládež po vesnici a přála za zpěvu lidových koled dobré prožití svátků vánočních. Na Štěpána chodili muži do služby, neboť dostali do postele od svých žen kalhoty. **Na Nový rok** dávali muži ženám šaty a koš s prádlem a různými věcmi, čímž jim tím naznačovali konec služby pro tento rok. Dříve tímto zvykem končila služba – práce služebních pracovníků, tj. služek, kočích apod.

Život na vesnici je pestrý a rázovitý. Zvyky, které se dosud dodržují, je nutné stále oživovat a udržovat. Vždyť po celodenní práci neuškodí trochu zábavy, radosti a krásných melodii našich překrásných slováckých pěsniček.

Významní badatelé a národovci jako např. František Bartoš, František Sušil a jiní zapsali v Želeticích více než 40 krásných písní různého tématu, zejména však nejvíce rekrůtských o odvádění mladých mužů na 14 letou vojenskou službu za dob bývalého císařství rakouského.

Upravený úryvek z knihy spisovatele Václava Kosmáka Obrázky ze života – Kukátko.

Citace:

„Velebný pan farář přijal mě sladce, smím-li se tak vyjádřit, jako cukrkandl. Pozval mě k poctě několik vůkolních velebných pánů a odpoledne po škole šel pro místního vzorného naučitele pana Františka Nováka. Pan učitel Novák je starý, štíhlý pán, tichého, uctivého chování. Pohlédl jsem na něho a první pocit, jenž mě naplnil, byla úcta. Svit krásné duše prozařuje oponou těla a dodává mu krásy nadpřirozenosti. Mluvili jsme spolu dlouho a za řeči jsem pronesl přání slyšeti zpěv jeho žáků, o kterých mi vdp. farář tolik krásného vypravoval.

Pan naučitel s největší ochotou se uvolil vychovance své na faru přivésti a nám zazpívati. Prosil mě však hned předem, abych neměřil přísným měřítkem. Odešel a za půl hodiny se vrátil asi se 40 zpěváky. Byli všichni již škole odrostlí, ba asi tři již ženatí. Pozdravili uctivě, postavili se do řady, rozžehli si svíce, pan naučitel rozdal partesy, zafoukal na akordon a zpěváci zanotovali smíšeným sborem:

Bývali Čechové statní jonáci,
bývali rekové, muži jak květ!

Pak zpívali „Utonulou“ od p. Křížkovského, Otčenáš a pastorální mši s průvodem flauty a smyčcových nástrojů, nemýlím-li se od Zvonaře a ještě několik písní.

Vyznávám upřímně, bez pochlebování „nikde, kromě velkých měst, jsem jakživ takového zpěvu neslyšel, hlasy vycvičené, jisté a přednáška darmo mluvit!“ Tleskal jsem ze vší síly a slíbil jsem zpěvákům, že je dám do Kukátka. Zde tedy již jsou. Kdo sám zpívati umí, zná obtíže, které panu naučiteli Novákovi překonávati bylo.

Želetice jsou nevelká osada, od celého světa takřka odloučená, kde lidé těžce pracovati musí, kde nemají mnoho času na cvičení, a přece pan naučitel takového výsledku docílil. Žasl jsem! Ano, ano, ano často hnízdí a zpívá slavík v nějakém zapomenutém koutě světa, kde by se ho člověk nejméně nadál.

Na druhý den jsem šel do kostela. Pan učitel Novák hrál na varhany a výborně. Hra jeho byla provedena dechem pravé zbožnosti a lid zpíval jak jedněmi ústy. Zatáček a podivných kudrlinek, které bývají u lidí obyčejem, neslyšel jsem. Zpěv lidu má být prost všech libovolných přídavků a kroucenin.“

(V Želeticích 6. června 1876)

Sváteční kroj dospělé ženy

■

ZE ŽIVOTA MÍSTNÍ KNIHOVNY

V obecních kronikách nejsou o činnosti knihovny v Želeticích za 1. republiky téměř žádné záznamy (v roce 1919 vyšel v ČSR zákon, který ukládal obcím založit knihovnu). Podle vyprávění starých občanů se dovídáme, že knihovny byly součástí spolků.

V Želeticích byl v roce 1910 založen spolek Národní jednota pro jihozápadní Moravu, který měl zřejmě svoji knihovnu. Dokladem jsou razítka na některých starých knihách, které se dosud v knihovně zachovaly. Tyto spolky se nacházely téměř v každé vesnici. Sdružovaly nadšené a pokrokové pracovníky, kteří připravovali přednášky, divadelní hry, kursy, besídky, pracovali v knihovnách a čítárnách. V Želeticích byla v té době také činná Tělovýchovná jednota československého orla. Tento spolek měl taktéž knihovnu. Tuto vedl kolem roku 1926 Josef Provazník, který byl zároveň jednatelem Orla. Tato knihovna se nacházela nejprve v dolní hospodě, později v domě č. 178, který vlastnil Antonín Žáček. Kolem roku 1940, zároveň se zánikem Orla, knihovna zanikla. Vlastní osvětovou práci přiřkl republikánský zákon okresním osvětovým sborům a místním osvětovým komisím. Do jejich práce patřila i péče o veřejně obecné knihovny. Nákup, opravy a další administrativní náklady i odměny knihovníkům hradily knihovní rady z příspěvku obce, z občasných státních příspěvků, darů nebo sbírek. Výběr knih se řídil stanovenou povinností postupovat podle seznamu knih Masarykova lidovýchovného ústavu a místními zvláštnostmi (např. knihy naučné o pěstování vinné révy, ovocných stromků, zeleniny, kroj, řeč, zvyky).Na vesnicích byli nejvíce čtení autoři: Jirásek, Sokol – Tůma, Brodský, Baar, Němcová.

V těchto letech byly knihovny budovány také ve školách. Knihy půjčovali většinou učitelé. I v Želetické škole byla knihovna. V naší knihovně je zajímavý dochovaný záznam v knize K. V. Raise Povídky ze starých hradů, vydané r. 1909. Píše se zde: „Za vhodnou pro stupeň horní uznal Karel Ježek, naducitel. Dne 14. 4. 1914.“ Tato kniha je opatřena razítkem obecné školy v českém a německém jazyce a také razítkem „Lidová obecná knihovna v Želeticích“. Je to nejstarší uchovaná kniha v naší knihovně. Lidové obecné knihovny byly později přejmenovány na místní lidové knihovny. Obecné knihovny bývaly umístěny většinou v soukromých domech.

V době 2. světové války a v poválečných letech není známo, kde se v Želeticích knihovna přesně nacházela. Podle vzpomínek některých občanů údajně ve škole. Knihy se tehdy asi mnoho nepůjčovaly. Ze školy se knihovna přestěhovala do domu č. 12, kde byl současně umístěn národní výbor. Zde byly knihy nepřehledně naskládány v uzavřených skříních, obaleny do papíru. V této době (do r. 1974) se vystřídaly v práci knihovnic Ludmila Němcová (roz. Procházková), Marta Vaclová (roz. Přikrylová) a Marie Dobešová (roz. Chromečková).

Po dostavbě nové budovy domu služeb byla v roce 1974 knihovna přemístěna do této budovy, kde byla v samostatné místnosti. Tu již bylo lepší vybavení. Tvořily jej kovové regály, ve kterých byly knihy přehledně rozděleny. Jako knihovnice začala pracovat Ludmila Kopečková (roz. Procházková) a vykonává práci knihovnice až do dnešní doby.

Koncem 70. let se knihovna zapojovala do soutěží, které probíhaly nejprve v okresním kole a v následujících letech v krajském a celorepublikovém kole. Za účast a získané ocenění dostala knihovna vždy také finanční částku na nákup nových knih nebo zařízení. Za tyto peníze byl do knihovny zakoupen také gramofon. Kovové regály byly nahrazeny dřevěnými, byly doplněny sedačky a stolky pro čtenáře.

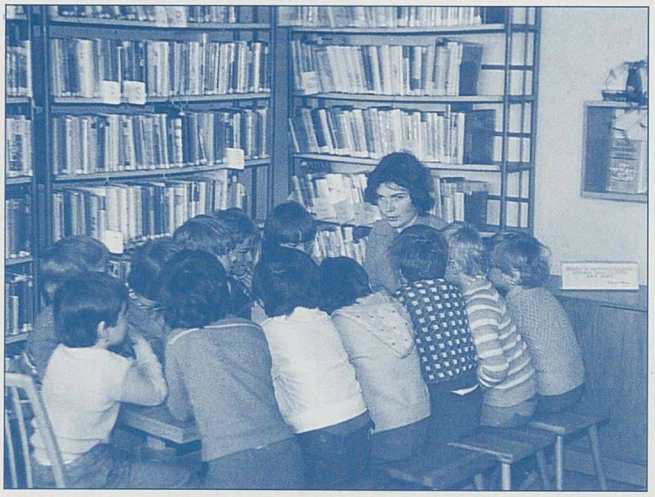

Mladí čtenáři v knihovně – 1983

Do roku 1973 nakupoval knihy národní výbor, poté začala knihy nakupovat Městská knihovna z Kyjova a od roku 1980 nákup a dodávání knih prováděla Okresní knihovna z Hodonína. Práci v knihovně vykonávali knihovníci až do roku 1985 jako dobrovolnou činnost. Někdy dostávali odměnu z národního výboru, ale v roce 1985 se stali dobrovolní knihovníci zaměstnanci Okresní knihovny. V roce 1988 předal národní výbor celý knižní fond pod správu Okresní kni-

hovny v Hodoníně s tím, že knihovna zůstala nadále v budově národního výboru. Nákup, evidenci a rozvoz po obcích prováděla okresní knihovna a činí tak až do dnešní doby. Počet knih, které knihovna dostává, se řídí počtem obyvatel obce. Naše knihovna dostává průměrně 5 knih měsíčně. V posledních letech přispívá na nákup knih také obecní úřad. Do roku 1990 dostávala knihovna též časopisy, ale vzhledem k jejich narůstajícím cenám to již není možné. Po roce 1990 byly knihovně darovány také dva starší počítače, které časem dosloužily.

V roce 2001 má knihovna 3 300 svazků, je zde zapsáno 65 čtenářů – z toho asi polovina dětí do 15 let. Průměrné výpůjčky knih činí za rok kolem 2000. Čtenáři platí poplatky, které knihovnice odvádí do okresní knihovny. Poplatek činí pro dospělé 10 Kč a pro děti 4 Kč za rok. Knihovnice připravuje pro děti hlavně v zimních měsících, kdy je docházka do knihovny nejvyšší, soutěže, testy a různé kvízy.

Knihovna bývá otevřená pro veřejnost každý pátek. V knihovně se provádí také aktualizace knižního fondu. Zastaralé a opotřebované knihy se průběžně vyřazují nebo prodávají na burze.

Knihovna má oddělený kout pro dětské čtenáře a místnost pro dospělé. Knihy jsou balené do průhledných fólií, v regálech jsou rozděleny na beletrii a naučnou literaturu. Naučné knihy jsou uspořádány podle druhu a označeny stavěcími znaky. Knihovna slouží v naší obci po zrušení kina jako jediné kulturní centrum.

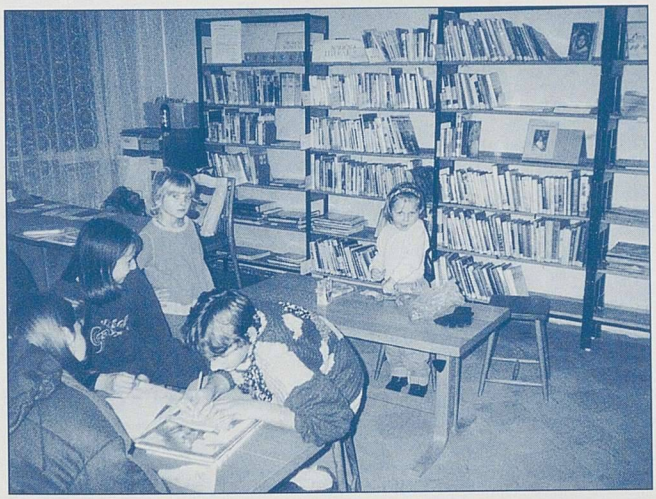

Soutěžíme v knihovně – 1998

Přetrvávající zájem čtenářů o knihy svědčí o tom, že i v době televize, videa a internetu, má kniha stále své místo v oblasti vzdělávání a zábavy.

Pozn.:
Zdrojem informací pro tento článek byly vzpomínky některých zdejších občanů a údaje uvedené ve sborníku Na našem Slovácku z roku 1936. ■

VII. O NÁŘEČÍ V ŽELETICÍCH

Rozšíření jednotlivých nářečí (dialektů) se obvykle neshoduje s rozdělením na správní celky (okresy). Setkáváme se tedy s jevem, že i tak malé území, jako je okres, je po stránce jazykové hodně pestré. Dvě tři vesnice při hranicích jednoho okresu patří pak například k velké jazykové skupině v sousedním okrese. Na vývoj jednotlivých nářečí má vliv také skutečnost, že se příslušníci jednotlivých nářečí po staletí na určitém místě stýkají a vzájemně tak na sebe jazykově působí.

Na jižní Moravě se setkávají dvě známé velké nářeční skupiny: **nářečí hanácké** a **nářečí moravskoslovenské**. Téměř po celé délce tohoto styku vzniklo zvláštní nářečí, které se táhne úzkým pruhem od Podivína až ke Kroměříži. Na Ždánsku je tento pruh nejužší a nářečí se nazývá **dolské**. K tomuto nářečí patří také lidová mluva v Želeticích.

V nářečí dolském se stýkají obě nářečí, slovenské i hanácké. Toto nářečí nemá tolik dialektických zvláštností jako obě sousední nářečové skupiny. Není ani tak často zachyceno v literární tvorbě, psané nářečím. Příčinou toho, že nářečí dolské nevzbuzuje takový zájem jako nářečí jiná, je právě ta okolnost, že nářečí dolské není tak typické, tvoří úzký dlouhý pruh a nemá přirozené středisko. Název dolský se tak stal spíše knižním a příslušnicí tohoto nářečí nikdy jako doláci nevystupují. Připojují se svou příslušností krajovou buď ke Slovákům nebo Hanákům, ale vnitřním přesvědčením se nepočítají ani k jedněm, ani k druhým.

Mluva, kterou se nyní mluví v Želeticích, poztrácela již mnohé z těchto znaků. Na dnešní řeč lidí má vliv spisovný jazyk a také migrace obyvatel. Čistým dolským nářečím už dnes v Želeticích mluví málokdo. Proto pro připomenutí, jak vypadalo naše nářečí někdy okolo roku 1930 uvádíme ukázku rozhovoru otištěného ve sborníku „Na našem Slovácku“ v roce 1934. Autorem tohoto sborníku, z něhož byly čerpány také informace o dolském nářečí, je Maxmilián Kolaja.

Spisovný jazyk	duše ječmen se	duše!	dej nejlepší	o té půl druhé	vedou hloupou mají umějí	vývoz silný býk	ušo niti uzel	ti tři chlapi
Želetice	duša ječmeň se	dušo!	dej nejlepší	o tej půl druhej	vedú hlúpú majú umijů	vývoz silný býk	huši niti huzel	ti tři chlapi
Dražůvky	duša ječmeň se	dušo!	dé nélepší	vo té půl druhé	vedó hlópó majó umijó	vévoz silné bék	huši niti huzel	ti tři chlapí
Svatobořice	duša jačmeň sa	dušo!	daj najlepší	o téj půū druhéj	vedú hūúpú majú umíja	vývoz silný býk	uči niti uzel	tí tře chlapi
				ū – tzv. obalované l				

Charakteristické znaky dolského nářečí v Želeticích ve srovnání se spisovným jazykem, hanáckým nářečím v sousedních Dražůvkách a slovenským nářečím ve Svatobořicích

Čím se liší řeč Želečáků od řeči sousedních obcí z rozhovoru s Tomášem Procházkou, nar. r. 1869 v Želeticích.

Poznáte po řeči, z které okolní vesnice kdo je?

Ó, dobře! V Dražůfkách říkajú budó, só – to je hneť poznat. A tam říkajú dobré člověk, u nás řekneme dobrí člověk.

Tam říkají také dé mňe grécar déte pokoj?

To se u nás taki říká. Dé mňe grécar. Nebo: Eno_mňe neco uďeľé, šak uviďíš. Déte mňe pokoj.

Ale to říkají jen staří?

Ale cobi! Fšecí. Maľí ďecka taki tak říkajú.

A jak v Násedlovicích?

Ta_mľuvijú tak jak mi. To se aňi nepozná. Ve Věteřově taki

mluvijú stejňe. Enom neco říkajú ináč. Tam neřekne hlúpí, teda hlúpí, tak jak mi, tam řekne hlúpé, nebo aj hlópé. Tak, ale trochu ináč jak u nás. A f Karľově – mi říkáme Karľof, ale píše se Karlín – tam u_sú Sľováci, ťí mluvijú po sľovenskí.

A o Vás neříká někdo, že jste Sľováci? Vy nemluvíte sľovensky?

Mi? Mi mluvíme tak, no tak, jak se mluví. Gdepak Sľováci! Sľováci sú f Karľově, ve Svatobořicích a tam!

A neslyšel jste nikdy, že se v Želeticích mluví dolsky, že jste Doláci?

Né, to sem ňigdi nesľišěľ.

A jak se mluví v Archlebově?

V Archleobě mluvijú só, budó.

Tedy tak jak v Dražůvkách?

Né, oňi mluvijú jaksi ináč, jaksi škareďe, zhluboka. „Oňi to řeknó jaksi zhluboka: só, budó.“ (ozývá se vnučka p. Procházky, snažíc se vysloviti ono só, budó „zhluboka“). A tam třebas dibi voľáľ na Mařku, zavoľá: Mařo!

A jak v Želeticích?

Tadi řekne Mařko! Mařo se řekne, leda diš nadává. A v Nenkovicích – šak naša nevěsta je stamocáť – mluvijú trochu ináč, ale ona uš mluví tak jak mi. Tam říkajú poďivej se, u nás poďívé se. Ve Stavěšicích a ve Stražovicích – fčíl se píše Strážovicích, ale tak ňigdo neříká – ta mluvijú jak v Nenkovicích.

Tady prý býval jakýsi velmi dobrý učitel. Znal jste ho?

Ó, ano! To biľ Novák. To biľ vihľášení učitěľ, on tu biľ sednatřicet roků. Šak dostáľ aj řát o_císařa. Já sem k ňemu neco máľo choďíl. Potom šěľ do Bučovic a tam je aj pochovaní. On biľ svobodní.

Neříkáte sľobodný?

Né. Tadi se říká svobodní.

Z rozhovoru o panském dvoře v Želeticích.

Ve dvoře se krmívaľi voľi, choďívaľi aj na vístavu. Sajdl – to biľ dobrí hospodář. Ale na ľiďi biľ -. Takoví kľustí voľi nebiľi ňigde. To šľo fšecko do Víďňa. A fčíl tam neide ňic. U_s teho viďím, že ta_musí bit zle.

O kroji.

Kroj uš tu upadá. Ešče ti ďefčata to nosijú – šak naša ím ti šátki zavazuje: to každá neumí: aj deset je ich tu v neďeľu přet kosteľem – ale chľapci uš enom negdi, třeba tak na hodi. Aňi stárci uš tu nésú. Náš biľ ešče po převraťe stárkem, ale uš je to prič. Fčíľ to majú spoľki.

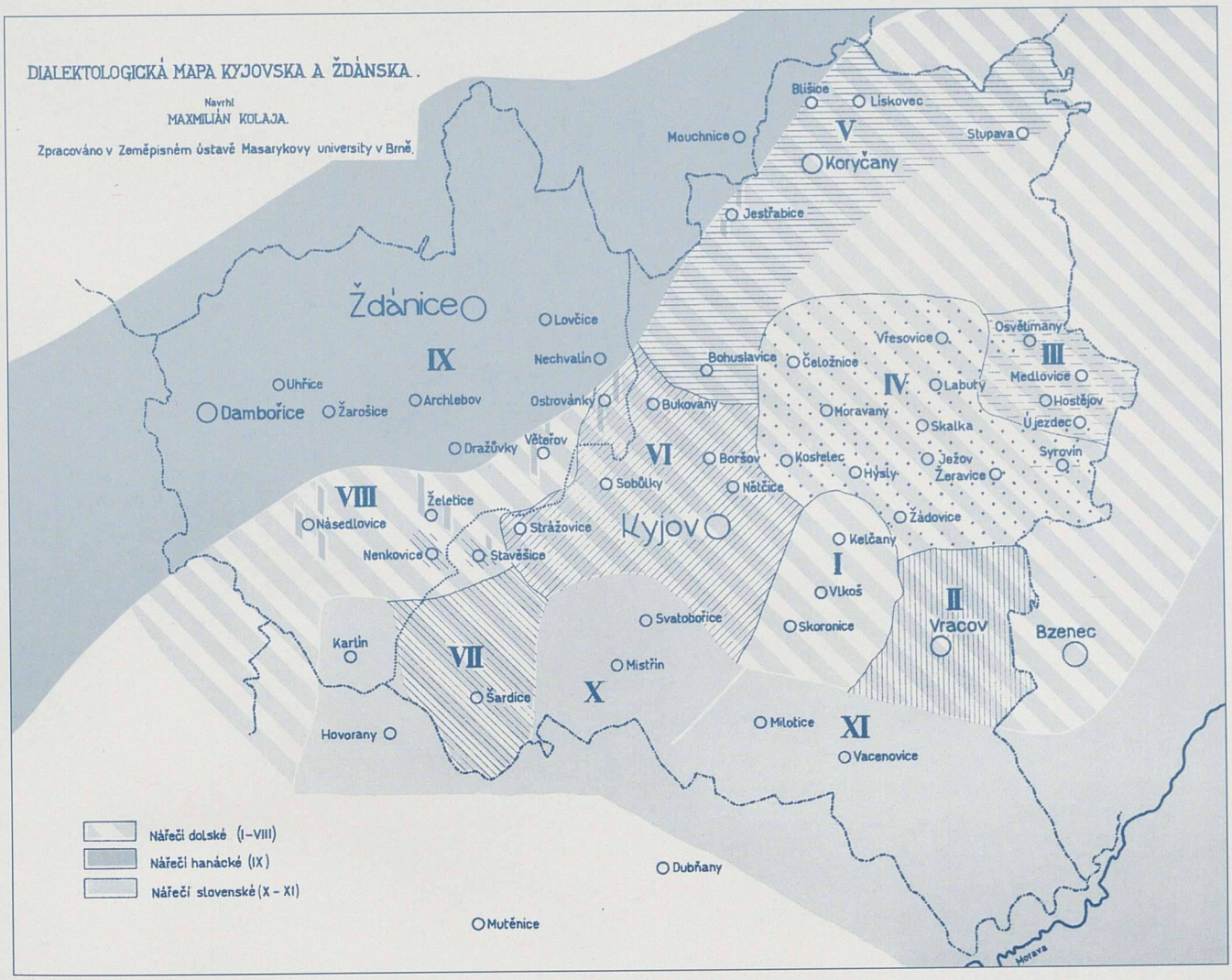

Dialektologická mapa kyjovska a ždánska

VIII. Založení kina v Želeticích

Kino v Želeticích bylo založeno roku 1929 členy Sokola Želetice. Místní statkář Kropil propůjčil k tomuto účelu stáj, která byla členy Sokola zdarma upravována. Bylo zakoupeno nemalé množství řeziva, více jak 16 plnometrů. Řezivo i promítací stroj byly zakoupeny na směnky. Promítací stroj AEG – SU 35 mm sloužil až do roku 1964. Byl vybudován sál pro 187 lidí. Vzhledem k tomu, že v okruhu mnoha kilometrů žádné kino nebylo, bylo kino v Želeticích hojně navštěvováno. Hrály se němé filmy, k nimž místní občané hráli na hudební nástroje: Jan Kučera na housle, Matěj Rudický na harmoniku a Vojtěch Duda na klarinet. Promítání se ujal František Lorenz. Takto promítání probíhalo až do roku 1935, kdy zaniklo.

V roce 1936 převzal opuštěné kino občan Karel Lamáček, přiženěný do Želetic. Pracoval u brněnské firmy A-Z radio. Provedl ozvučení a na Velikonoce roku 1937 se opět začalo promítat. První představení zvukového filmu Maryša. Tento první zvukový film byl promítán 3× za neděli a průměrná návštěvnost kina byla 220 návštěvníků.

Kino bylo opravdovou vzácností, a proto se scházelo mnoho lidí i z okolí. Administrativu, objednávku filmů a pokladnu vedl místní občan Jakub Planeta. Filmy se promítaly i za dobu okupace, kdy Němci vydávají nařízení, že musí být hrána polovina filmů německých. Tento zákaz se nedodržoval a případným kontrolám bylo nalháváno, že německý film byl promítán minule.

Od ozvučení po znárodnění se uskutečnilo 6 000 představení. Po osvobození přechází kino pod správu Československého státního filmu. V roce 1960 byla vyčleněna částka 15 000 Kč na renovaci kina. Bylo provedeno obložení stěn heraklitem, postavena nová kabina, upravena elektroinstalace a zakoupeny nové promítací stroje. Filmy se promítaly pravidelně v sobotu a v neděli. I v letech, kdy televize nedosáhla tak velkého rozšíření jako dnes, byla všechna představení hojně navštěvována. Až v roce 1979, kdy se na okrese Hodonín vyjímá 11 kin z ekonomických důvodů ze správy ČSF, je kino předáno do užívání a správy národního výboru a 22. 3. 1979 je provoz kina uzavřen.

V roce 1981 se znovu otvírá opuštěná budova. Promítání se ujímají členové Osvětové besedy v Želeticích. Promítá se nepravidelně a nejnavštěvovanějšími představeními jsou představení dětská.

Původní budova kina z 80. let minulého století

V roce 1992 bylo kino definitivně uzavřeno, zvuková aparatura i promítací přístroje rozprodány. Po roce 1994 přebírá kinosál majitel statku pan Jaroslav Horák. ■

IX. TĚLOVÝCHOVA A SPORT

V roce 1921 byla v obci založena jednota Sokol. O její založení se nejvíce zasloužili občané Karel Procházka, Alois Ježek a Florián Gougela. V témže roce byla založena i jednota Orel, o kterou se nejvíce zasloužil Josef Procházka. Při sjednocení tělovýchovy v době komunistického vládnutí v roce 1948 převzala činnost jen jednota Sokol. Tělovýchovná činnost v obci byla již od založení obou jednot na vysoké úrovni. Obě jednoty pořádaly veřejná cvičení, vždy za velké účasti cvičenců i přihlížejících. Rovněž vyvíjely společenskou činnost, jako např. divadla, besídky, akademie apod.

Roku 1925 dal tehdejší majitel statku pan Ladislav Kropil Sokolu do vlastnictví část svých hospodářských stavení a pole. Členové za pomoci pana statkáře vybudovali ze stáje cvičební sál, který byl téhož roku slavnostně otevřen. V roce 1927 zřídil Sokol v tomto sále i kino, které patřilo mezi první na okrese Kyjov.

Během fašistické okupace ustala veškerá činnost společenská i tělovýchovná. Teprve v r. 1944 byl v obci ustanoven fotbalový klub SK Želetice, ve kterém byli chlapci i z ostatních vesnic. Zakládajícími členy byli občané Václav Vodák, Josef Janoušek a Václav Kalaš. Pamětníci si jistě vzpomenou na hráče, např. Ladislav Vyhňák, Jaromír Baláž, František Daněk a další. I jejich pokračovatelé Jan Kozman, Florián Jahoda, Luděk Janoušek a další dobře reprezentovali naši obec. První hřiště bylo umístěno v ulici Na Aleji, později u nádraží. SK Želetice vyvíjel činnost až do r. 1947, kdy zastavil činnost.

Po osvobození v r. 1945 začala opět činnost Sokola, která vyvrcholila přípravou na XI. všesokolský slet v Praze. V létech 1952 až 1956 Sokol nevyvíjel téměř žádnou činnost. Teprve v r. 1956, po příchodu chlapců z vojny, se počala rozvíjet činnost Sokola. Bylo zahájeno cvičení mládeže a žen a byl ustanoven oddíl stolního tenisu i odbíjené.

Roku 1959 byla obnovena činnost oddílu kopané v Želeticích pod Sokolem. Zakládajícími členy byli občané Jaroslav Navrátil, Jindřich Kostrhoun, Ladislav Mlčák, Josef Pořízek, Václav Kobza a další. Dne 10. dubna 1960 bylo sehráno po 13 letech první utkání na obnoveném hřišti u nádraží. Z hráčů uvádím některé, např. Jan Svatoň, Jaroslav Dobeš, Václav a Josef Řihánek, Karel Klech, Jan Procházka, František Dížka a Václav Kobza. O něco později přicházejí další mladší hráči např. Štefan Lanc, Zdeněk Pořízek, Ladislav Kobza.

Roku 1963 zahájil Sokol výstavbu sportovního hřiště v ulici K Lesu. Za podpory OV ČSTV v Hodoníně, JZD a MNV Želetice bylo vybudováno v obci pěkné hřiště. Roku 1964 byly dobudovány šatny a sociální zařízení u hřiště a další společenské zařízení. Vzniklo tím dílo ve výši přes 300 tis. Kčs.

Oslavy zahájení provozu hřiště

Velkou pomoc při výstavbě projevili nejen členové Sokola, ale i ostatní občané. Hlavní práci na tomto díle odvedli po stránce projektové Ing. Ladislav Kobza a po stránce finanční a ostatních provozních starostí Václav Kobza.

V roce 1979 byl ke kabinám přistavěn sklep a zvětšena společenská místnost. V roce 1981 byl u tohoto areálu vybudován parket a krytý zástřešek pro hudbu.

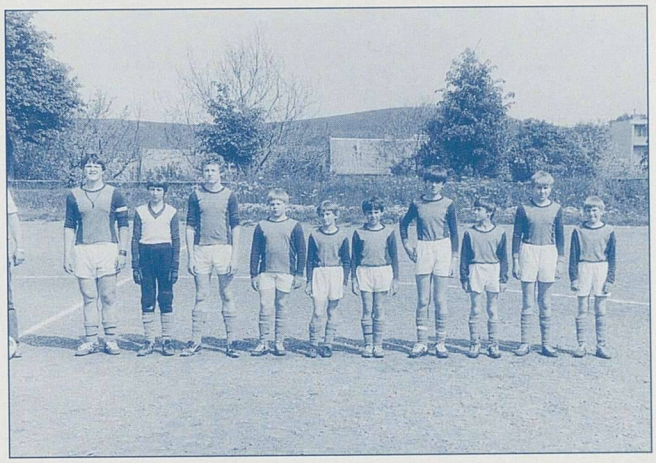

Mužstvo žáků – 1986

V současné době za obec Želetice hrají kopanou dvě mužstva. Žáci pod vedením F. Gavendy a mužstvo dospělých, hrající ve IV. třídě za vedení Z. Kellnera. Tělovýchovná jednota pořádá zájezdy na plavání. V roce 2000 byl na místním hřišti pořádán turnaj nohejbalu. ■

X. Farmový chov daňků

Mezi zemědělské podniky ČR, ve kterých se řeší a ověřuje problematika farmového chovu jelenovitých, patří i ZEMAS, a. s. Čejč.

V roce 1985 JZD „Sovětské armády" se sídlem v Čejči ve spolupráci s VÚŽV Praha-Uhříněves zahájilo výstavbu farmy. Byla vybrána lokalita v katastru obce Želetice o celkové výměře 65 ha. Oplocení farmy bylo provedeno během zimních měsíců. Už na jaře roku 1985 bylo přivezeno z Maďarska chovné stádo daňčí zvěře. Po různých problémech, které většinou nastanou při realizaci něčeho nového, se podařilo během pěti let farmu dobudovat. V roce 1994 přešla farma daňků do vlastnictví ZEMAS, a. s. Čejč.

Farmový chov daňků má své klady i zápory. Díky kvalitnímu chovnému stádu patří naši daňci mezi nejlepší a uznávané chovy v naší republice. Daří se prodej chovných daňků na domácí farmy a v poslední době i do zahraničí. Zvířata, která nejsou vhodná k dalšímu chovu, jsou zpracovávána na maso. Stádo je po celý rok pod veterinárním dohledem. Pravidelně je odebírána krev na různé zdravotní zkoušky a vyšetření.

Hostinsko-správní budova v daňčí farmě – lokalita Louky, č. p. 63

Areál farmy daňků a správní budova se využívají k rekreačním účelům (táboráky, pronájem společenské místnosti, noclehy). Vedení ZEMAS, a. s. Čejč umožňuje hlavně dětem prohlídku farmy. Farma daňků je součástí katastru obce Želetice. Věříme, že ji tak berou (i přes některé výhrady) také obyvatelé této obce.

ZEMAS, a. s. Čejč ■

Stádo daňků

XI. Národní přírodní památka na Adamcích

V katastru obce Želetice se nachází několik kopců, které se vyznačují zvláštní faunou a flórou, nazývají se Adamce. Je to oblast poměrně teplá a suchá. V této kombinaci sucha a navíc horka mohou přežívat pouze vybrané druhy rostlin a živočichů, které pochází ze Středomoří nebo z ruských stepí. Ty naopak nejsou schopny přežít v okolní krajině, a jsou proto vzácné.

Jako chráněné území byla tato lokalita vyhlášena výnosem MK ČSR 29. prosince 1972.

Adamce byly v minulosti využívány jako pastvina pro dobytek, částečně koseny i vypalovány, což umožnilo výskyt stepních druhů. Třešňový sad v západní části byl založen v roce 1937. Stepní porost pod ním je mírně omezen. Území se nachází na úbočí kopce Homole mezi obcemi Želetice a Nenkovice, 273 metrů nad mořem. Svahy dosahují místy sklonu až 45 °. Průměrná roční teplota přesahuje 9 °C a celkový úhrn srážek 500 mm. Oblast je odvodňována potokem Trkmanka, který se vlévá do Dyje.

Národní přírodní památka na Adamcích je jednou z nejpestřejších moravských stepí. Její rozloha činí 7,47 ha a nachází se přibližně jeden kilometr jihozápadně od obce Želetice. Geologický podklad tvoří Ždánsko – hustopečské souvrství, které je tvořeno vápenitými jíly, slíny a drobivými slidnatými pískovci. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – středisko Brno – provádí na tomto území botanický a zoologický průzkum. Inventarizační průzkum byl prováděn v roce 1990 PHDr. Liborem Ambroskem a p. Janem Wilemem Jongepierem.

Český úřad ochrany přírody středisko Brno vypracoval v roce 1993 plán péče pro toto chráněné území. Cílem je zachování pozůstatku přirozených stepních rostlin a zlepšení přírodního a krajinného prostředí. V rámci tohoto plánu se zavázal OÚ Želetice, jakožto jediný vlastník území, k provedení, případně zajištění kosení travních porostů a odstranění vykosené hmoty. Porosty na určených plochách se musí kosit 1× za 3 až 4 roky. Plochy, kde se nacházejí kavylové a nízkostébelné porosty, je však možné ponechat bez zásahu.

Dále zajistil OÚ se členy Mysliveckého sdružení odstraňování nežádoucích dřevin, hlavně borovic. Nepůvodní druh slivoně, skalníků i borovic by v budoucnu mohl představovat nebezpečí z hlediska zastínění svahu ležícího nad ním a dále šíření borovic a skalníků z náletu.

Česká inspekce životního prostředí spolupracuje s OÚ Želetice na vytvoření ochranného území kolem národní přírodní památky. V minulosti ohrožovaly území černé skládky i invaze zahrádkářů vyrývající rostliny. V současné době je toto území ohroženo hospodařením na přilehlých pozemcích hlavně nad horní hranou. Splachy z kultur pěstovaných v těsné blízkosti chráněného území negativně ovlivňují stepní vegetaci. Hlavně aplikování postřiků na ochranu rostlin má negativní dopad na narušování stávajících jedinečných společenstev. Proto se kolem celého chráněného území vytváří 10 m široký travnatý lem, který se má 2× ročně kosit. Nesmí se v něm používat hnojiva ani chemické prostředky.

Celé chráněné území bylo označeno 7 tabulemi se státním znakem a byly instalovány informační tabule. Byla odstraněna také bývalá střelnice.

Svahy Adamců jsou však také ohroženy sesuvy a nebezpečné jsou i požáry. 6. srpna 1993 schválilo Ministerstvo životního prostředí plán péče a ochrany pro toto území.

Ve studiích flóry na této naší chráněné lokalitě se jako kriticky ohrožené druhy uvádějí lékovec vonný, hadinec nachový, kosatec nízký. Jako silně ohrožené rostliny vemeníček zelený, koniklec velkokvětý, kozinec rakouský. Mezi ohrožené druhy jsou uváděny hlaváček jarní, sasanka lesní, hvězdnice chlumní, koulenka vyšší, kotinec vičencovitý, kozinec dánský, třemdava bílá, zvonek sibiřský, chrpa Triufettiho, oman oko Kristovo, len tenkolistý, kavyl Ivanův.

Na teplomilných druzích rostlin je závislá celá řada vzácných druhů hmyzu. Území je jedním z posledních útočišť opylovačů z řádu blanokřídlých a řady druhů parazitického hmyzu, který v okolních zónách funguje jako důležitý regulátor populační hustoty zemědělských škůdců.

Keře a stromy ukrývají mnoho vzácných druhů ptáků. Ornitologové uvádějí výskyt 37 druhů, např. strnad luční, žluva hajní nebo strakapoud jižní. Přirozený porost na Adamcích nenarušují jen nevhodné výsadby dřevin, ale i plevele jako je kopřiva a pcháč oset.

Přesto však můžeme říci, že Adamce jsou jednou z nejzachovalejších stepních lokalit na jižní Moravě. ■

XII. Údaje z minulých let až po současnost

1131 první písemná zmínka o obci

1274 biskup Brunno propůjčil Želetice bratřím Frankovi a Albertovi Stockfischovým
1418 obec v držení Ondřeje Sysla ze Želetic
1455 držitelem Želetic je Václav Rechemberg
1460 Želetice vlastní Protivec ze Zástřizel
1530 obec přenechána Ctiboru Vranovskému z Vranova
1538 Želetice patří Janovi z Vranova
1553 obec vlastní Beneš Krčma z Koněpas
1561 ustanoven nový farář Václav ze Želetic
1564 ten pak z obce odchází, 10 let zůstává fara neobsazena
1594 ustanoven nový farář Matyáš Filomenus
1597 během roku odešel pro neplacení desátků, pět let zůstává fara opět prázdná
1600 prodal Krčma Želetice Pavlu Hoffingerovi
1605 obec vyplenili Bočkajovci, zanikla stará Želetická tvrz na Valech
1608 nový majitelé léna bratři Šimon a Bartoloměj z Fargašů
1614 majitelem Želetic protestantský pán Jiří Pergar z Perga
1619 vpád Turků
1622 Želetice získal Maxmilián z Lichtenštejna
1623 vpád Turků a jejich pustošení obce
1626 Želetice se staly přívěskem panství ve Ždánicích
1643 farnost obce přidělena ke Ždánicím
1645 vpád Švédů
1650 Želetice koupil kníže Gundekar z Lichtenštejna
1651 v obci je 44 domů
1656 z tohoto počtu je obsazeno jen 11 domů
1658 v Želeticích je 11 hospodářů, celkem 25 osob
1663 vpád Turků
1667 z celkového počtu 44 domů je 23 neobsazeno
1671 první zmínka o opevněném panském dvoru nazývaném nová pevnost
1688 začínají svatby v Želetickém chrámu
1705 lupičské vpády Kuruců
1710 vypleněn kostel, 25 domů a fara
1750 v obci obydleno 50 domů
1751 v Želeticích evidováno 19 sklepů a 4 lisovny
1777 u kostela postavena školní budova č. 73
1785 byl založen místní hřbitov a nová fara; samostatná farnost Želetice
1811 velký požár, který zničil 9 stodol
1817 přestavena a zvětšena, pokryta křidlicí první škola (dům č. 73)
1830 velký požár, který zničil 8 gruntů a 4 chalupy
1831 cholera v Želeticích
1847 bouře z vedra, padaly kroupy velikosti husího vejce

1849 farář Želetic Josef Průdek začal zapisovat do matriky česky
1850 v obci je evidováno 21 sklepů a 2 lisovny
1866 do Želetic přišli Prušáci, vznikl slovanský spotřební spolek Mravenec, za rok zanikl
1869 zrušen Želetický vodní mlýn č. 71 na hrázi
1870 postaven na Čertovci větrný mlýn Josefa Malenského
1872 Florian Gougela postavil v domě č. 9 menší větřák 3 × 3 m
1875 postavena kovárna Jana Závorky
1880 místní učitel František Novák vyznamenán císařem zlatým Záslužným křížem za dlouholetou práci pro školu
1881 ve dvoře statku se staví velká maštal (stáje od potoka)
1882 zemřel učitel František Novák
1883 velká bouřka, která nadělala velké škody
1884 pořízeny obrazy křížové cesty, odstěhovalo se 8 rodin pro velké dluhy
1885 na hřbitově postavena márnice a krypta
1886 vysázen les nad Želítky
1887 velký požár, vyhořelo 28 domů; pan Daněk si koupil za 40 zlatých první šicí stroj v obci
1888 velká bouřka, padaly kroupy velikosti slepičího vejce; zrušena silniční mýta
1889 rok velkých požárů, na horním konci vyhořelo 23 domů; postavena studna (na okov) u křížku naproti Mlčákového; začala stavba štětové silnice ze Želetic do Násedlovic
1890 postavena nová štětovaná silnice pod Čtvrtěmi, velká bouře převrátila větřáky
1892 na hřbitově postaven hlavní kříž nákladem Floriána Gougely; na Čtvrtích postavena cihelna Františka Slámy
1893 v místní škole se propadla uklízečka stropem; instalována nová železná brána na hřbitově
1896 odešel kaplan František Roška do Bučovic, nastoupil kaplan Julius Zemánek
1897 odešel kaplan Zemánek a nastoupil kaplan Fridolín Smutný; postavena nová jednopatrová škola za 13 200 zlatých
1898 založena hasičská jednota
1900 založena Raiffeisenka spořitelní a záloženský spolek, zapsané společenstvo s ručením neomezeným; postavena nová silnice v ulici ke škole
1901 vypukl velký požár, vyhořely tři domy – u Přikrylů, Hoffrů a Chromých
1902 začala se stavět silnice ze Želetic do Nenkovic
1908 zprovozněna železniční trať Čejč–Ždánice
1909 vznikla v obci Omladina
1910 vznikla Národní jednota pro jihozápadní Moravu
1916 do 1. světové války narukovalo z obce 116 mužů
1918 obec postavila silnici vedoucí od staré hospody na horní konec; na následky zranění z války padlo nebo zemřelo 13 osob
1919 pořízeny nové zvony do kostela
1921 založení jednoty Sokol a Orel
1923 přichází nový farář p. Jaroslav Streit, organizátor divadelních představení a jednoty Orla
1924 do tohoto roku zůstal statek v držení Lichtenštejnů, zbytkový statek koupil pan Kropil
1925 přistaveny kaple ke kostelu, pořízeny nové varhany, lavice, křtitelnice a kazatelna; majitel statku pan Kropil věnoval část svých stavení a pole Sokolům
1928 v obci zavedena elektrická síť; elektrické osvětlení oltáře v místním kostele provedl občan František Lorenc; silné mrazy až –31 °C
1929 Sokol zřídil ve cvičebním sále kino
1931 postavena silnice k Čertovci, na Cimburk a k lesu; zahájeno autobusové spojení Želetice–Kyjov (autodoprava J. Sukop a V. Horák)
1938 postaven pomník padlým
1944 ustaven v obci fotbalový klub SK Želetice
1945 před koncem války bylo v obci internováno 10 mužů jako rukojmích v domě č. 10; 25. dubna byly osvobozeny Želetice, požár v domě č. p. 106
1946 zprovozněn místní rozhlas; otevřena MŠ; do školy pořízena nová okna
1947 SK Želetice zastavila činnost; započala výstavba kanalizace v obci; v domě č. 9 vybudována družstevní prádelna
1948 vydlážděna průjezdní silnice obcí v délce 600 m
1951 založení JZD; zatčení a uvěznění p. Streita
1952 prádelnu převzalo JZD

1954 provedena další nákladná oprava kostela a dokončena výstavba kanalizace
1957 přestavba hlavní sítě elektrického vedení a osvětlení; JZD obhospodařuje 198 ha půdy
1958 začíná hospodařit většinové družstvo JZD Želetice
1959 otevřena nová budova MNV v domě č. 12
1960 po 13 letech sehráno první fotbalové utkání na obnovením hřišti u nádraží; vyčleněno 15 000 Kč na opravu kina
1962 započato se stavbou nové prodejny Jednoty
1963 zahájena výstavba nového hřiště u lesa
1964 slavnostní zahájení provozu nového hřiště; požár stájí v JZD
1965 započata výstavba kabin a sociálního zařízení
1966 provedena přestavba a přístavba požární zbrojnice
1967 postavena nová márnice na hřbitově; započato s přístavbou MŠ
1968 zahájena stavba domu, kde sídlí OÚ, pošta a kadeřnictví
1969 postaven nový kravín a skleníky
1970 velká povodeň nejen v Želeticích, ale i v širokém okolí
1971 první Sjezd rodáků a přátel obce; zahájena výstavba kulturního domu s jídelnou
1972 výměna oltáře v místním kostele a úprava interiéru
1977 dokončena generální oprava zdejší školy a hřbitova
1978 vytvořeno JZD Čejč sloučením okolních malých družstev (i želetického); zrušen prodej jízdenek, příjem a výdej balíků na zastávce ČSD; založen Sbor pro občanské záležitosti
1979 MŠ navštěvuje 35 dětí
1980 počet obyvatel Želetic činí 585, z toho 145 důchodců; dochází ke spojení MNV Želetice a Nenkovice (trvá do roku 1989); vybudován asfaltový povrch silnice u lesa a od domu č. 186 do Želítek
1981 TJ Sokol vybudoval betonový parket u hřiště
1982 odkoupen dům č. 63 pana Provazníka Jaroslava pro rozšíření vozovky
1984 rozšíření a úprava Místní lidové knihovny
1985 do oplocených prostor daňčí farmy je přivezeno první stádo daňků z Maďarska; MŠ navštěvuje 26 dětí; narodilo se 11 dětí
1987 zahájena výstavba nové trafostanice u Želítek
1988 v Českém svazu žen v obci pracuje 56 členek, Sbor požární ochrany má 37 členů, TJ Sokol 75 členů, Český červený kříž 120 členů, Svaz zahrádkářů 80 členů, Socialistický svaz mládeže 26 členů, Svazarm 17 členů
1989 generální oprava varhan v kostele; zrušeny brigády socialistické práce v JZD
1990 v obci vytvořeno Občanské fórum a jiné politické strany; vybudována studna na zahradě MŠ; přestává pracovat do té doby velmi aktivní Český svaz žen; je zahájena výstavba řadovek k Želítkám
1991 v obci je 190 domů a 537 obyvatel; zrušena čistírna prádla pro ztrátový provoz; započata výstavba zelárny v areálu zahradnictví
1992 zahájení stavby vodojemu vodovodu na Váhách
1993 založena šicí dílna paní Otáhalové
1994 odstraněny smuteční vrby u pomníku padlých; v obci je 518 obyvatel; u nové zastávky ČSAD dokončen chodník; na Kropilovém statku začíná hospodařit p. Horák; po rozpadu JZD Čejč vzniká Zemas a. s.
1995 oprava obvodového zdiva kolem hřbitova nákladem 15 000 Kč
1996 provedena plynofikace obce
1997 zemřel p. Josef Paseka, v obci působil od roku 1951
1998 výstavba vodovodu od hlavní křižovatky ke škole; pozastaven provoz na železniční trati Čejč–Ždánice
1999 generální oprava chodníků na hřbitově
2000 nejteplejší rok za posledních 225 let; dokončena generální oprava kostela; vybudováno nové osvětlení na hřbitově a kolem kostela; v tomto roce se v obci narodilo pouze 1 dítě
2001 vznik firmy Mirja paní Otáhalové; proběhlo celorepublikové sčítání lidu; 7. 5. převzal starosta obce v Praze od předsedy Parlamentu ČR Václava Klause schválený znak a prapor obce Želetice ■

XIII. Historie výstavby obce

Želetice byly zbožím církevním. V historických pramenech se uvádí, že potomci knížete Břetislava udělovali osady založené na zdejší zeměpanské půdě biskupství olomouckému. Tam náležel i kostel břeclavský, ke kterému patřily i Želetice. Jak vypadaly Želetice v době, kdy je o nich první zmínka, nevíme, ale podle polohy kostela sv. Jakuba lze usuzovat, že všude tam, kde kostel stojí mimo osadu, jde o kostel z doby starší ještě před 13. stoletím. Kostely, které leží uprostřed osady, jsou stavbami,jejichž vznik se uvádí do 13. až 14. století. Tak je tomu i s tehdejší stavební úpravou osady Želetice.

O počtu domů a obyvatel v Želeticích se dovídáme až z odhadů, provedených roku 1578 a 1619, kdy se uvádí v roce 1578 39 hospodářů a v roce 1619 41 hospodářů. Třicetiletá válka dolehla těžce na Želetice, kdy z obyvatel doby předbělohorské takřka nikdo nezůstal. Srovnáme-li jména želetických usedlíků se jmény jejich předchůdců, zjistíme, že mezi novými usedlíky není zastoupeno ani jedno příjmení uváděné zde před válkou. K 17. květnu 1658 bylo v Želeticích již 11 hospodářů a všech lidí, tj. manželek a jejich dětí, 25. V roce 1667 přibylo dětí a navíc ještě jedna děvečka a tak celkový počet obyvatel činil 46 osob. V dalších letech byly Želetice postiženy pohybem vojsk jak přátelských tak nepřátelských. Podle lidového vyprávění vyplenili Želetice Švédové, a to v roce 1645. V roce 1663 přecházejí přes naše území vojska tatarská a v roce 1684 vojska turecká, která plenila naše území. Podle Ždánské matriky, zvláště na Želecku velmi klesl počet křtů a sňatků v těchto letech.

Po roce 1740, kdy ve Vídni umírá císař Karel IV. a vlády se ujímá jeho dcera císařovna Marie Terezie, i v našem kraji dochází k většímu rozvoji hospodářství, průmyslu i obchodu. Roku 1748 nařídila panovnice zavedení číslování domů, které pak bylo změněno až v 80. letech 19. století při zakládání nových pozemkových knih. V soupisech domů, sestaveného podle úředních popisů, nacházelo se v Želeticích roku 1748 50 domů.

V letech 1721–1732 byla zvětšena a obnovena kaple. Již v roce 1763 bylo v Želeticích 313 lidí. V roce 1781 362 lidí, roku 1843 v 99 domech 532 osob a v roce 1869 ve 127 domech bydlelo 585 osob. Při sčítání lidí a domů v 19. století byl sčítán i dobytek. Tak například v roce 1869 se v Želeticích uvádí 93 koní, 16 volů, 134 krav, 222 ovcí, 81 koz a 715 husí. Při sčítání v roce 1900 bylo již postaveno 137 domů a počet obyvatel činil 636. V roce 1930 ve 174 domech bydlelo 678 osob. Z počtu 579 osob zjištěných r. 1960 bylo 185 zaměstnáno v průmyslu, 215 v zemědělství a 19 samostatně činných.

V roce 1970 bydlelo v Želeticích 574 obyvatel, v roce 1980 588, v roce 1990 548 a v roce 2000 jen 512 osob.

Největší výstavba v obci Želetice nastala na konci 60. a začátku 70. a 80. let 20. století. JZD a MNV Želetice postavilo čtyřbytovky. V tomto období se zvýšil počet rodinných domů. V roce 1990 bylo započato se stavbou 8 nových řadových domů u cesty do Želítek. V roce 2000 eviduje OÚ Želetice 211 budov rodinných domů, sklepů, ale i obecních staveb, jako např. školy, obchodu, obecního úřadu apod. Z tohoto počtu je 25 domů neobydleno a 23 domů je obydleno přechodně chalupáři.

Jak asi vypadaly staré slovanské domy se dovídáme z archeologických nálezů. Domy mívaly jen 2 místnosti. Zprávy o existenci domů se 3 místnostmi jsou až z počátku 16. století. Bývala to síň, jizba a komora. Nejstarší doklad o domech se 4 místnostmi je zpráva až z roku 1817. Obvyklým stavebním materiálem u obytných a hospodářských stavení bylo v nejstarší době dřevo. Teprve jeho nedostatek vedl k tomu, že se od 16. století používalo k výstavbě cihel pálených i nepálených, vyráběných v panských cihelnách. Nepálené cihly, kotovice, si později vyráběli usedlíci sami v obecních cihelnách. Poslední cihelna v Želeticích, která patřila Františku Slámovi, je uváděna z roku 1892. Nejstarší a běžnou krytinou bývaly dříve došky, vyráběné ze slámy. Panská stavení byla pokryta šindelem. Hlavně vrchnost, jíž patřily lesy, měla zájem na tom, aby se stavěly domy z cihel, zejména nepálených, které byly obvyklým stavebním materiálem ještě hluboko do 19. století. Někteří poddaní však nebyli s to opatřit si ani tyto a své domy stavěli z upěchované hlíny, kterou navršovali a šlapáním upevňovali mezi nakladenými prkny. Že ani Želetice nemohly vypadat jinak, se dovídáme z úřední zprávy o vzhledu a rázu selských staveb na Ždánsku z roku 1752. V ní se uvádí, že tamní sedláci odpírali předpisům požárního řádu, poukazem na to, že na své domy nemohli dávat komíny, protože by je základy domu ani neunesly. Ani v polovině 18. století nebyly komíny na domech na Ždánsku běžným zařízením.

Průlom do tradičního způsobu stavby obytných i hospodářských budov učinil nový stavební řád z 12. září 1835. Ten nařizoval postupné nahrazování materiálu snadno zápalného vzdornějším a pevnějším. Mělo se stavět z pálených cihel jako

hlavního zdícího materiálu, spojeného dobrou maltou a stavení kryta křidlicí nebo břidlicí. Nový řád nařizoval, že kuchyň má mít zděné stěny, až na dvoře měl být krytý záchod se žumpou a stodoly měly být stavěny až za humny, i když to už bylo dřívější zvyklostí. Domy na vesnici neměly mít více než jedno poschodí. Pro větší bezpečnost stavební řád nařizoval, jaké rozměry mají mít okna, dveře i vrata. Například okna měla být 3 střevíce vysoká a 2 střevíce široká. Dřevěná okna bývala v polovině 19. století vyplňována skleněnými tabulkami, které byly obvyklé už v době předbělohorské. Můžeme tak usuzovat ze zprávy o výbojném činu, kterého se dopustil 11. listopadu 1600 Václav Borynský z Roztropic, syn strážovského pána Filipa Borynského, který v Želeticích vytloukl okna poddanému Petru Holému, který podal k vrchnosti stížnost.

Ustanovení stavebního řádu z roku 1835 se jen pomalu uváděla v život. Další nařízení z 20. prosince 1869 přikazuje dodržovat vzdálenost mezi stavební čárou a silnicí aspoň 4,7 m. Kotovice se v této době používají už jen jako výplně. Ke stavbě rohů, pilířů a klenby se používalo pálených cihel. Bezpečnostní důvody si vynutily postupné nahrazování došků křidlicí a břidlicí.

Ozdobou jednotlivých domů bývaly malé klenuté vchody, tzv. žůdra, a malovaná podrovnávka. Tato kapitola o výstavbě je ukončena vzpomínkou dlouholetého kronikáře Želetic, pana Jana Svobody, který své vyprávění o Želeticích uveřejnil ve sborníku „Vrbasův kraj" v roce 1967:

O Želeticích

Když tak chodím po té naší obci, pozoruji ji, jak vypadá dnes upravená, ulice vydlážděny, všude kanalizace, zelené květinové plochy, žádná drůbež na ulicích a staré domečky rušící vzhled ulice odstraněny, tak mě napadlo napsat o tom, jak vypadala naše obec za mého mládí, kolem roku 1900. V mnohém jinak než dnes a místy k nepoznání.

Tehdy domy nízké a z převážné části kryté slámou /dochem/, okénka a v nich jen malé čtyři tabulky skla a jednoduché. Na zimu se dával do oken zoubky opatřený bílý papír a vrstva zeleného mechu, to aby okénkem netáhlo a nebyla zima. Podlahy byly jenom hliněné, které hospodyně vždy v sobotu mazávala řídkým žlutým blátem s ječmenýma plevama. Stropy byly trámové a na nich přibyty desky a „honty", /osekaná metrová polena na hranato/. Středem světnice pod stropními trámy byl ještě jeden nosný trám, kterému se říkalo „rošt", ten býval i v kuchyni a vedle v prostorné komoře. Hlavním vchodem, který měl od ulice „žůdro", se vcházelo do průchodné široké síně, která byla kuchyní s jedním malým okénkem, /proto velmi tmavá/, odkud se vycházelo přímo na dvůr na „náspja".

V této kuchyni bylo ohniště a vedle „dvírca pece". V některých domech již měli místo ohniště zděný sporák s plotnou, jehož část byla ve výklenku zdi, a ve světnici byla vysoká kachlová kamna s troubou na pečení buchet. Za těmito kachlovými kamny, byla pec na pečení chleba. Pec sahala takřka až do poloviny světnice /tehdy se říkalo „izba"/. Pec byla na šest až deset pecnů chleba a vytápěla se z kuchyně. Na peci spávaly obyčejně děti, protože tam bývalo příjemně teploučko. V „izbě" kolem kamen i pece byla lavice na posezení při teplých kamnech. Postele byly rozestavěny kolem stěn. Při stěně od ulice se dvěma okénky, byla dlouhá lavice a před ní velký dubový stůl, dole s trnožem, kol stolu vyřezávané „legátky", nad stolem vysela dřevěná vyřezávaná holubička. Skříní na šaty nebylo. Ženské měly šaty v truhlách a mužští vyset na lištvě za pecí. Pro malá okénka bylo i v izbě pološero, přítmí.

Chlévy pro dobytek bývaly malé a dřevěné, kryté převážně slámou. Též stodoly byly kryty slámou. Když však vypukl požár, tak vyhořelo vše až do základů, i sousedé, a byl-li vítr, vyhořela obyčejně celá řada domů.

V „dědině", tak se říkávalo a říká podnes, hlavní průjezdné ulici, býval široký „Jár" na vodu, když pršelo, aby mohla voda odtékat z druhé strany. Dole u dvora, tehdy knížecího, byly dva malé rybníčky, jeden naproti nynějších garáží JZD a druhý u školy. V obou jsme se jako kluci koupávali, vyháněl se tam i dobytek a zamáčely se tam vozy, aby se kola nerozesychala. V zimě se tam sekal led pro hospodu a řezníka do ledoven. Při rybníčku u školy dělával Procházka, který bydlel naproti cihelny, cihle „kotovice" (nepálené).

Nejhorší však bývalo v údobích mokra v předjaří a na podzim v době dešťů, to bylo všude tolik bláta, že se člověk v tom bořil do půl lýtek. Mužští proto tehdy hodně nosili vysoké holínkové boty.

Občané z Nenkovic chodili do kostela Provazníkovým humnem a občané ze Strážovic zase humnem Procházkovým. Silnice nebyly. Při pohřbech se chodilo přes humna na hřbitov. V mnohých uličkách bývalo tolik bláta, že se nedalo projíti.

V těch dobách bývaly časté ohně, a domy, které se pak po požárech opravovaly, byly již všechny kryty tvrdou krytinou taškovou, křidlicí. A tak těch dochových domů ubývalo, až před 20 lety zmizely poslední, takže se pomaloučku dědina postupně zvelebovala až do nynějška, kdy se dostala na přední místo v úpravě obcí.

Starších lidí, kteří si pamatují dřívější vzhled Želetic, ubývá. Aby si budoucí generace dokázala vybavit podobu Želetic na začátku 21. století, uvádí se přehled všech domů a jejich majitelů naší obce. ■

Soukromé domy

Poslední majitelé zaniklých domů
č. p. 16 – Lanc Štefan
č. p. 37 – Šlahař Alois
č. p. 45 – Müller Josef
č. p. 74 – Stuchlík Josef
č. p. 83 – Řihák Vojtěch
č. p. 90 – Spurný Josef

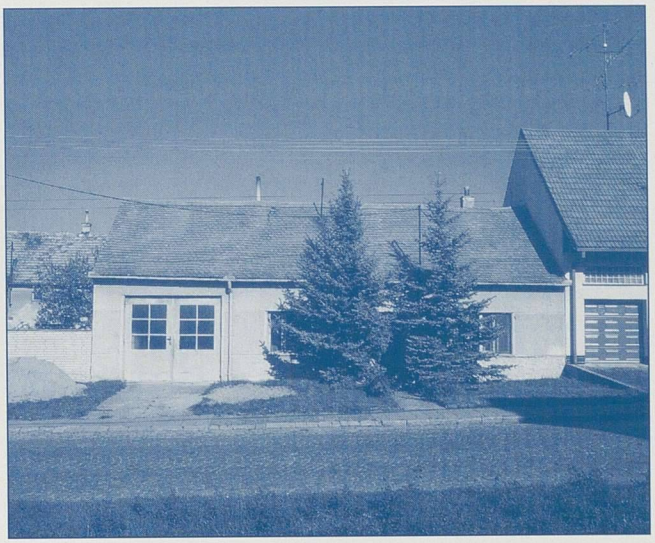

Dům č. p. 1
Vojta Petr

Dům č. p. 2
Měsíček Břetislav a Anna

Dům č. p. 3
Krpal Josef a Anežka

Dům č. p. 4
Křůmal Josef a Věra

Dům č. p. 5
Chromečková Marie

Dům č. p. 6
Kobza František a Marie

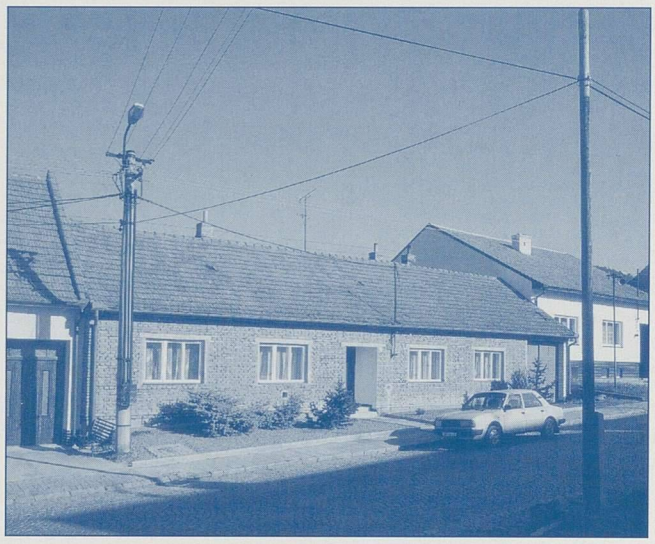

Dům č. p. 7
Kozmanová Štěpánka

Dům č. p. 8
Křůmal Jaroslav ml. a Pavla

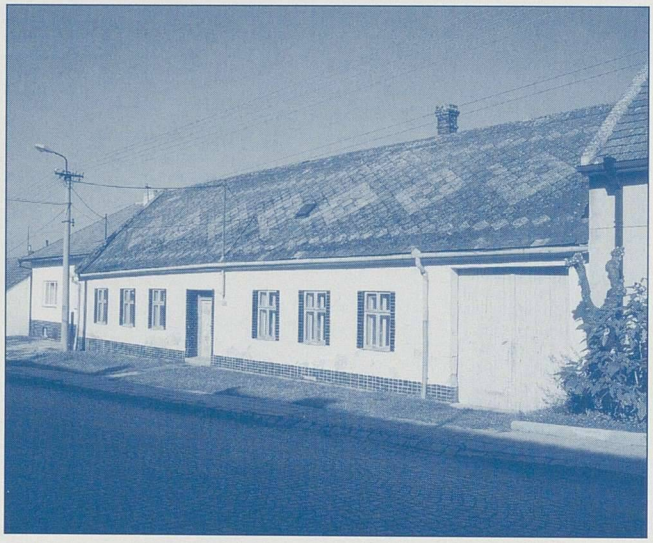

Dům č. p. 9
Horák Josef – neobydleno

Dům č. p. 10
Živěla Josef ml. a Eva

Dům č. p. 11
Provazník Jaroslav a Marie

Dům č. p. 12
Karvay Libor a Vojtěška
Řihák Vojtěch a Ludmila

Dům č. p. 13
Chytil Josef a Jarmila

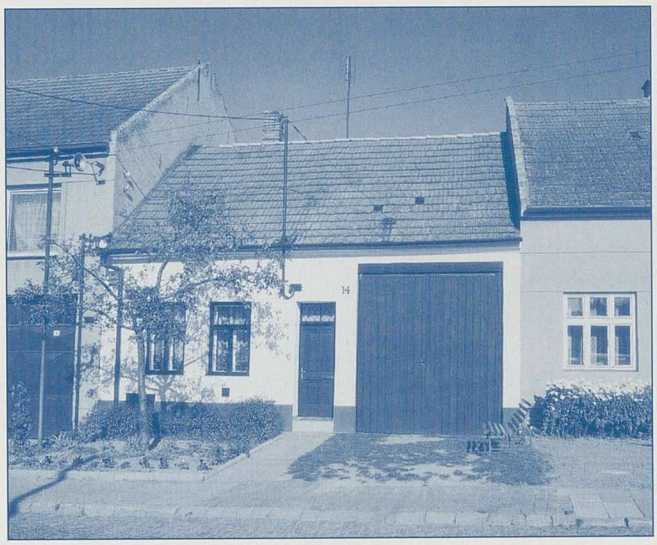

Dům č. p. 14
Živěla Josef a Ludmila

Dům č. p. 15
Sznapková Jana

Dům č. p. 17
Řihánek Václav a Františka
Řihánek Václav ml. a Marie

Dům č. p. 18
Janík Pavel

Dům č. p. 19
Žemla Ludvík a Filoména

Dům č. p. 20
Chytil Jaroslav a Marie

Dům č. p. 21
Sukop Josef a Věra

Dům č. p. 22
Černý Rudolf a Ludmila

Dům č. p. 23
Šurýn Jaroslav a Jarmila

Dům č. p. 24
Handlíř Richard a Blanka
Handlíř Hynek

Dům č. p. 25
Klimentová Vilemína, Sotolář Boris

Dům č. p. 26
Patočka Marek, Valentová Diana

Dům č. p. 27
Nováková Marie

Dům č. p. 28
Svobodová Marie

Dům č. p. 29
Zezula Miloš

Dům č. p. 30
Kolaja Karel

Dům č. p. 31
Pavlidisová Vaga

Dům č. p. 32
Neobydleno

Dům č. p. 33
Jandorová Marie

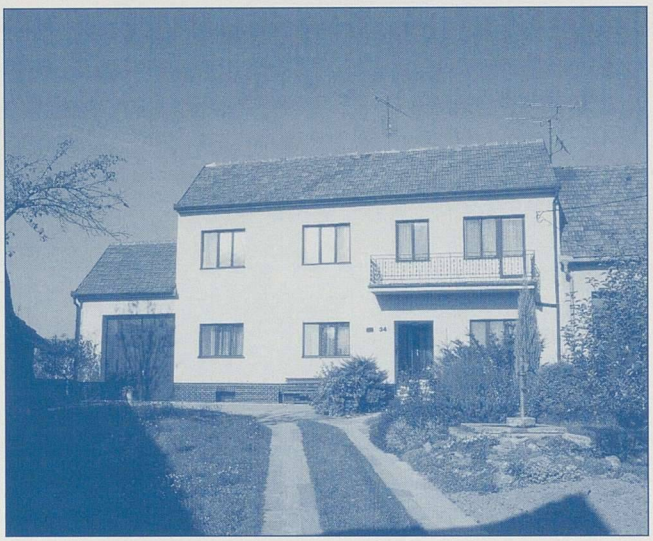

Dům č. p. 34
Křůmal Miroslav a Jana

Dům č. p. 35
Trbola Stanislav a Alena

Dům č. 36
Španěl Jan a Anežka
Vyhňáková Anežka

Dům č. p. 39
Říha Karel

Dům č. p. 40
Vyskočil Vítězslav, Vyskočilová Pavlína

Dům č. p. 41A
Zelinková Františka

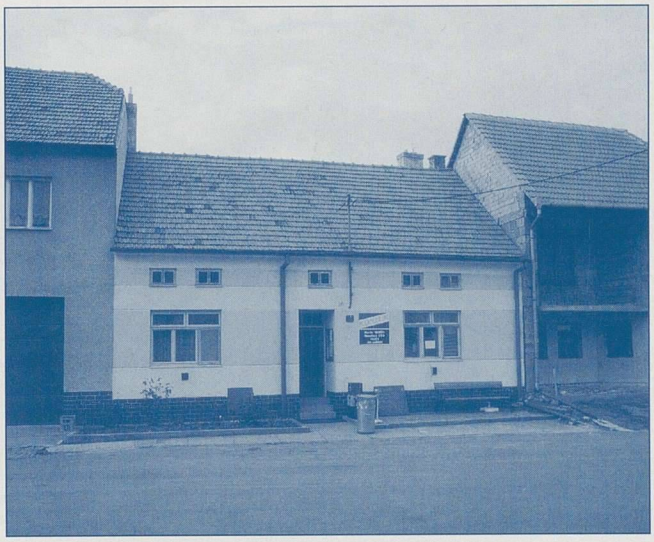

Dům č. p. 41B
Konzum – Zelinková Františka

Dům č. p. 42
Křůmal Jan – již zbouráno

Dům č. p. 43
Sklep Sukopa Josefa

Dům č. p. 44
Dufek Karel

Dům č. p. 46
Crhová Hermína

Dům č. p. 47
Kopeček František a Marie

Dům č. p. 48
Komenda Jan

Dům č. p. 50
Pípa Miroslav

Dům č. p. 51
Malý Vlastislav

Dům č. p. 52
Peroutka Jan a Janka

Dům č. p. 53
Klechová Blažena

Dům č. p. 54
Jandora Lubomír a Jarmila

Dům č. p. 55
Dufek Ivan

Dům č. p. 56
Remeš Antonín

Dům č. p. 57
Horáková Božena

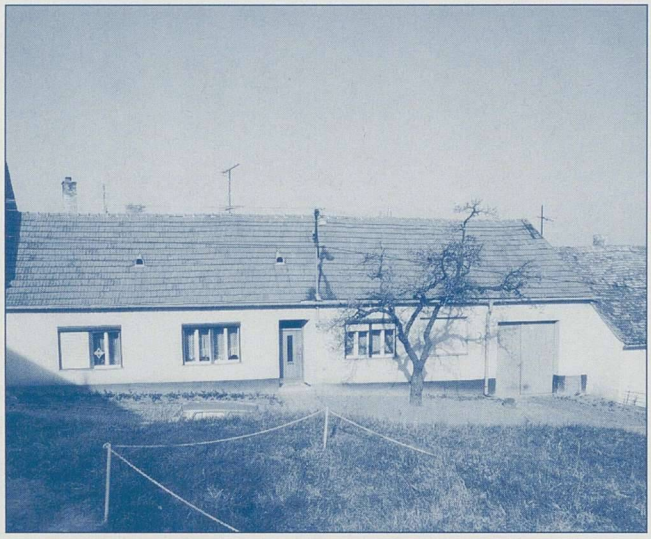

Dům č. p. 58

Horák Dušan a Radka
Horák František a Božena

Dům č. p. 59

Rovenský Jakub – zemřel, neobydleno

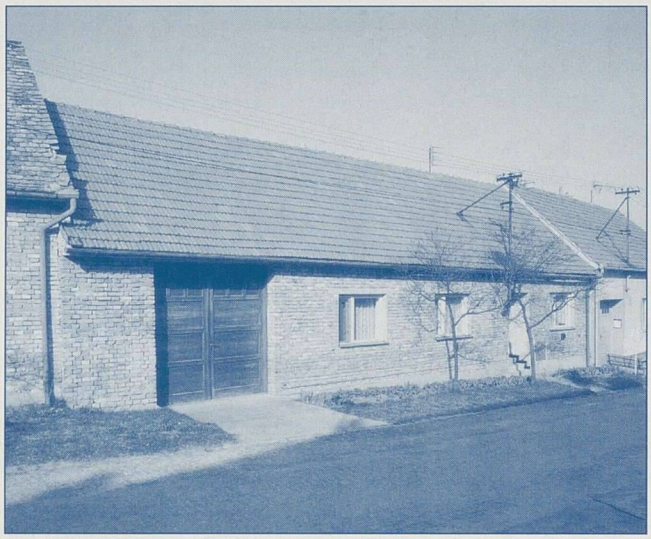

Dům č. p. 60

Šurýnová Františka

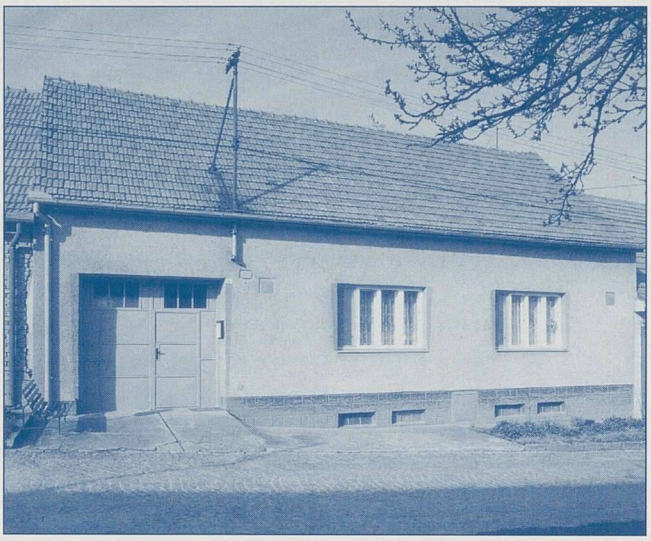

Dům č. p. 61

Provazník Miroslav a Marie

Dům č. p. 62

Procházková Marie

Dům č. p. 64

Kosík Jaroslav a Ivanka

Dům č. p. 65
Ing. Sukop Josef

Dům č. p. 66
Vacl Stanislav a Miroslava

Dům č. p. 67
Strmisková Eva

Dům č. p. 68
Kozman Jan

Dům č. p. 69
Polášek Václav a Daniela

Dům č. p. 70
Řihánková Blanka

Dům č. p. 71
Navrátilová Ludmila

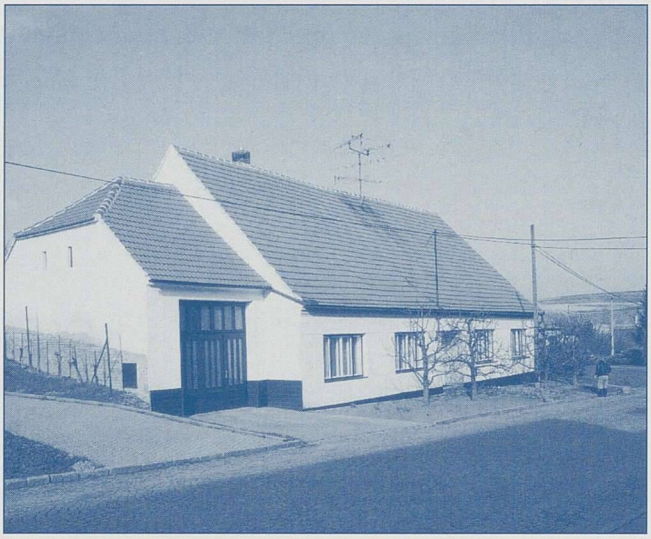

Dům č. p. 73
Rozsypal František a Ludmila

Dům č. p. 75
Koutný Jiří a Františka

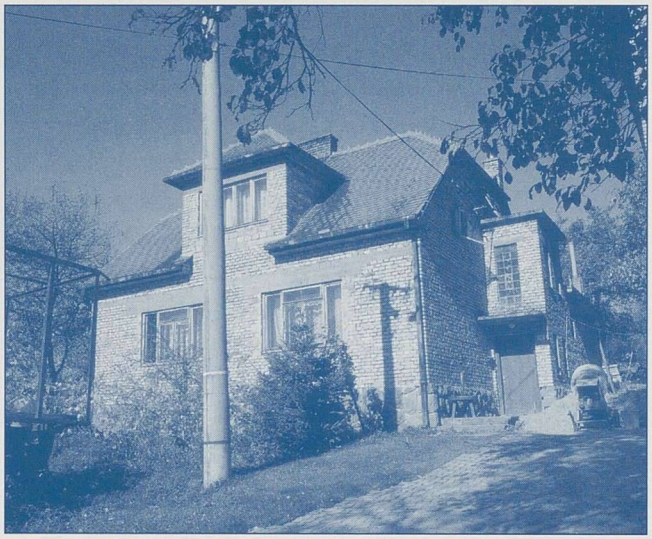

Dům č. p. 76
Skalický Václav, Zábelková Jarmila

Dům č. p. 77
Procházka Jan a Bohuslava

Dům č. p. 78
Müller Ludvík a Vlasta

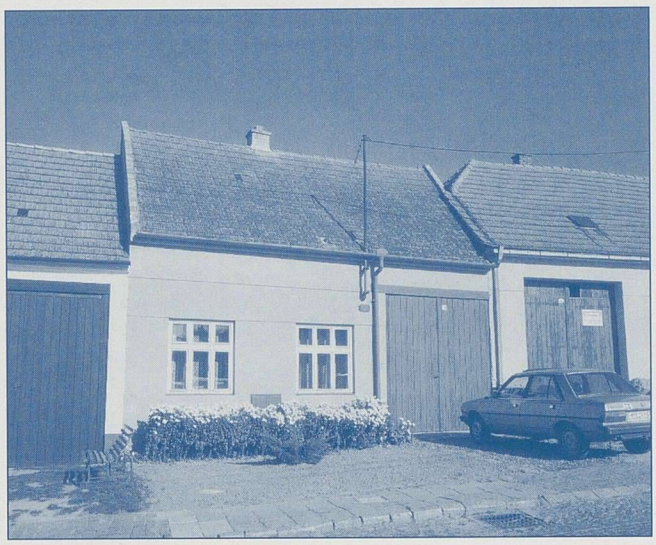

Dům č. p. 79
Provazník Jaroslav

Dům č. p. 80
Kučera František

Dům č. p. 81
Dobešová Jaroslava

Dům č. p. 84
Šimeček Václav a Lenka
Planeta Josef a Ludmila

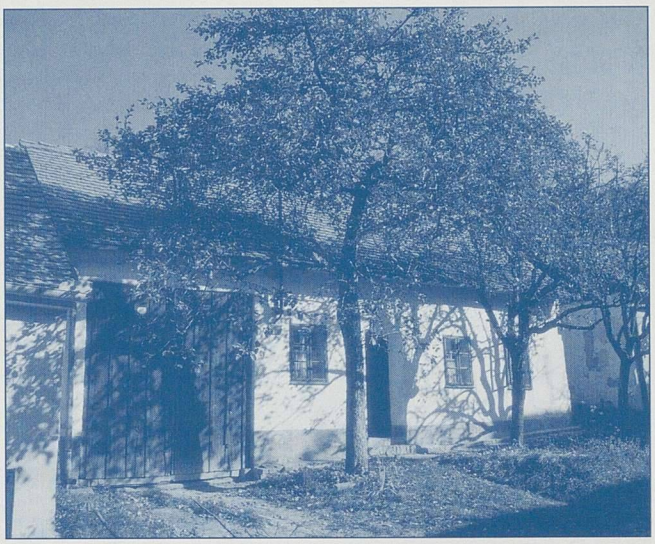

Dům č. p. 85
Dížka František

Dům č. p. 86
Crha Jaromír

Dům č. p. 87
Teplý Vladimír

Dům č. p. 88
Sedlář Josef – zemřel, neobydleno

Dům č. p. 89
Ing. Putna Jan a Ing. Putnová Anna

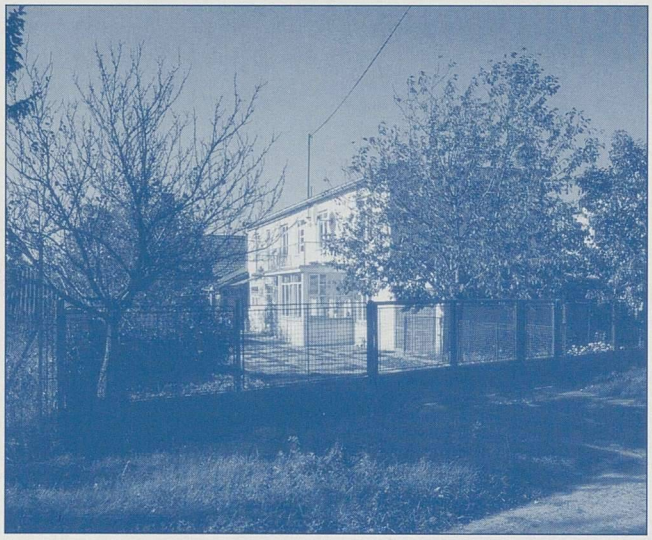

Dům č. p. 91
Vyhňák Julius a Jaroslava
Kučerová Marie

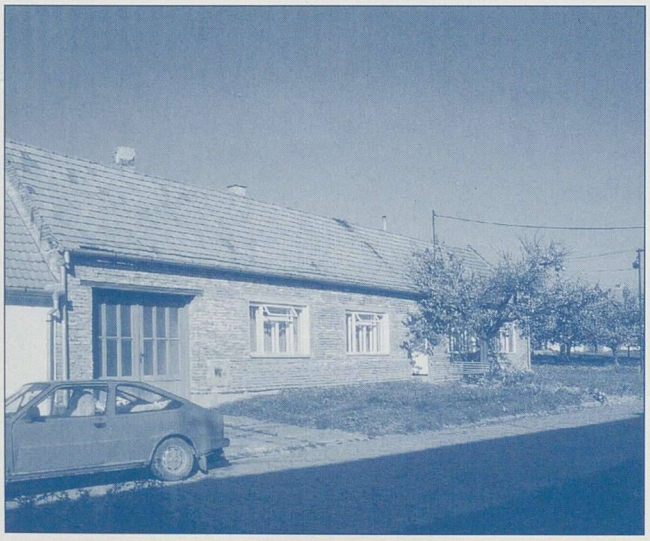

Dům č. p. 92
Máger Alois – neobydleno

Dům č. p. 93
Procházková Marie

Dům č. p. 94
Čurejová Eva

Dům č. p. 95
Ing. Šimková Marta

Dům č. p. 96
Melničák Josef

Dům č. p. 97
Dobeš Petr

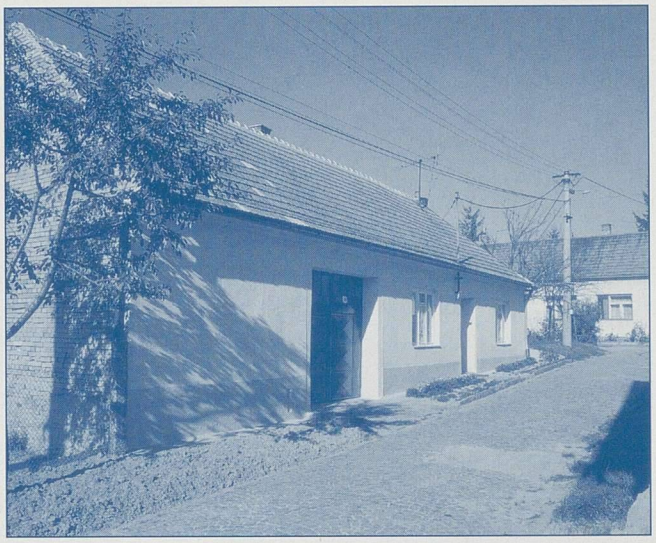

Dům č. p. 98
Bohátková Jiřina

Dům č. p. 99
Melničák Josef

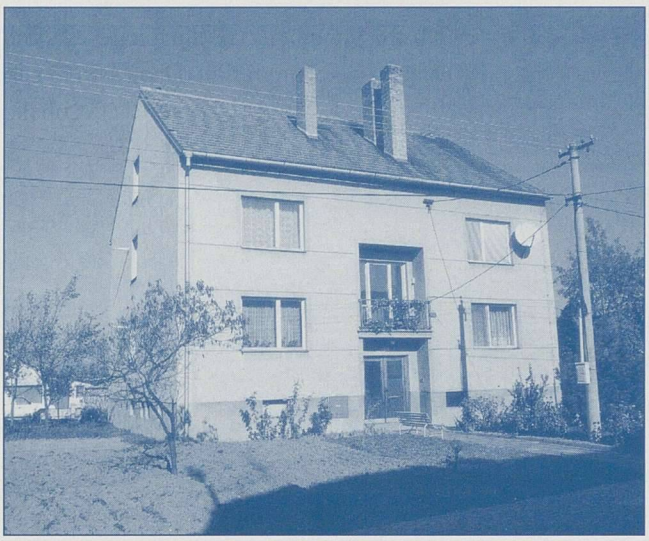

Dům č. p. 100 – čtyřbytovka

Crhová Věra, Potáčková Josefa
Kolaja Stanislav a Jiřina, Macháček Libor a Jaroslava

Dům č. p. 101

Horáková Marie

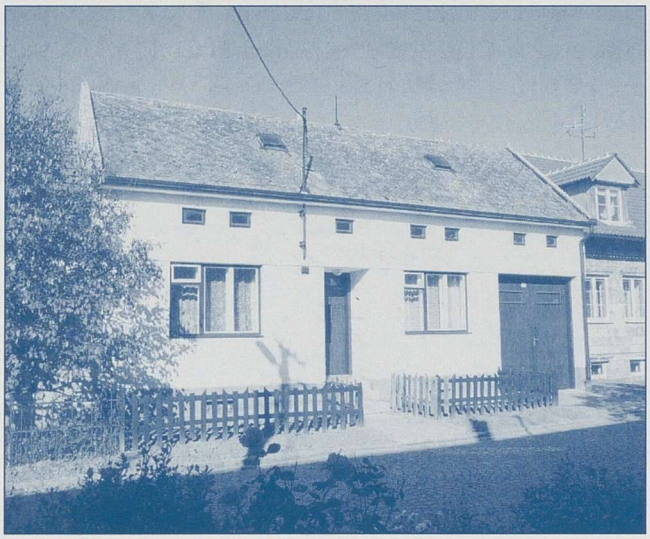

Dům č. p. 102

Rožnovský Miroslav a Miroslava

Dům č. p. 103

Duda Karel a Alena

Dům č. p. 104

Přikryl Bohumil a Františka

Dům č. p. 105

Pánek Roman a Marie
Zemanová Anežka

Dům č. p. 107
Poláček Lubomír

Dům č. p. 108 – čtyřbytovka
Goj Jan a Lenka, Doležálek Miroslav, Břoušková Jana
Kolařík Leopold a Libuše, Tihlařík Miroslav a Jana

Dům č. p. 109
Radvan Josef – neobydleno

Dům č. p. 110
Šilder Stanislav

Dům č. p. 111
Kučera Jan ml. a Lenka
Kučera Jan a Marie

Dům č. p. 112
Pohanka Libor a Alena

Dům č. p. 113
Petulová Ludmila

Dům č. p. 114
Šilder Vlastimil

Dům č. p. 115
Syrovátka Karel

Dům č. p. 116
Medek Zdeněk

Dům č. p. 117
Bednařík Luděk a Marie
Capitová Marie

Dům č. p. 118
Patera Miroslav a Marie

Dům č. p. 120
Čenec Jaromír a Libuše

Dům č. p. 121
Lanc Štefan a Růžena

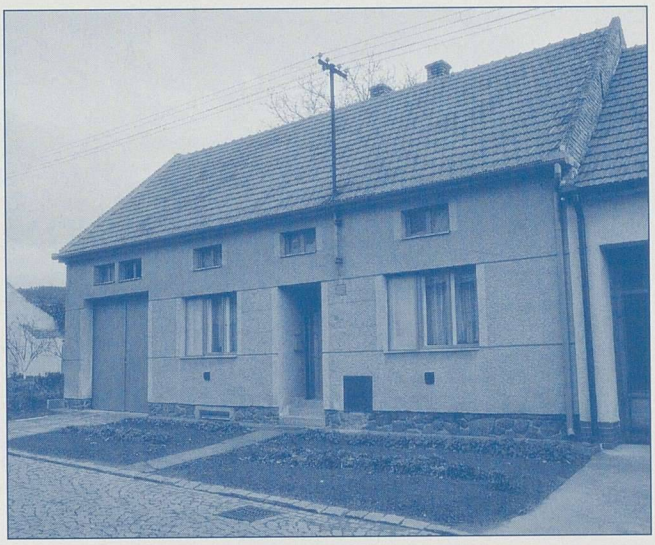

Dům č. p. 122
Kolaja Jaroslav a Růžena

Dům č. p. 123
Koky Josef

Dům č. p. 124
Slováková Libuše

Dům č. p. 125
Chromý František a Ludmila

Dům č. p. 126
Planeta František – zemřel, neobydleno

Dům č. p. 127
Procházka Josef a Hana

Dům č. p. 128
Jakešová Jana

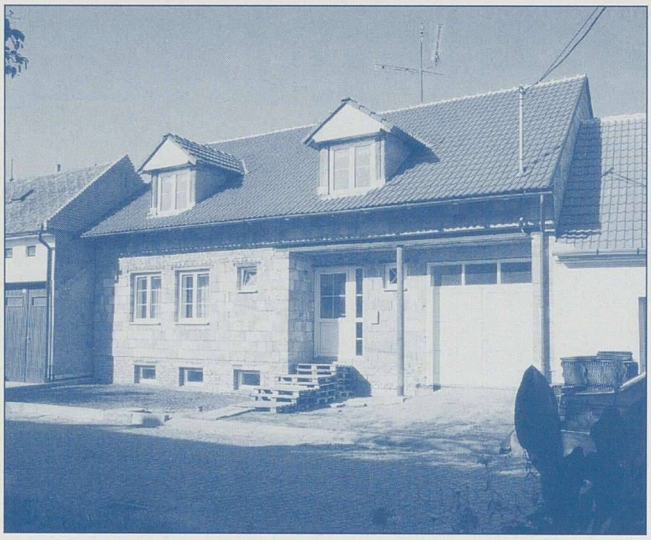

Dům č. p. 129
Planeta Pavel a Irena

Dům č. p. 130
Hurtová Petra

Dům č. p. 131
Müllerová Ludmila

Dům č. p. 132
Škrla Matěj – zemřel, neobydleno

Dům č. p. 133
Koky Josef a Kristina
Koky Josef ml. a Kateřina

Dům č. p. 134
Jakeš Václav a Naděžda

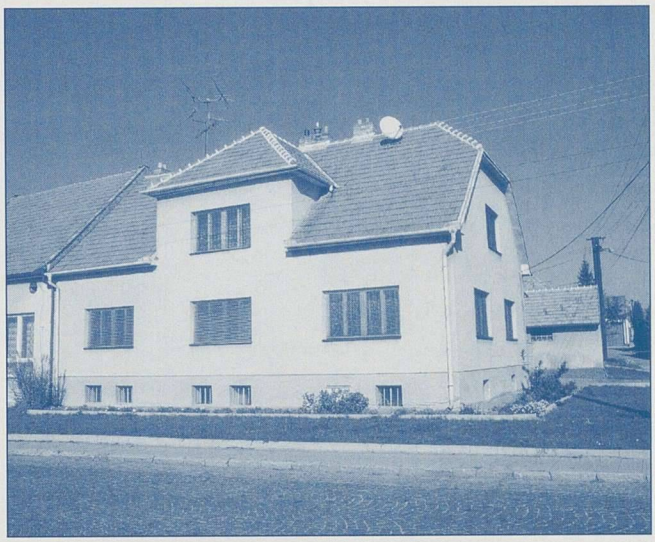

Dům č. p. 135
Horák Jaroslav a Karla

Dům č. p. 136
Janíčková Olga, Planeta Jindřich

Dům č. p. 137
Lutera Oldřich

Dům č. p. 138
Švestka Stanislav a Marie

Dům č. p. 139
Ing. Němec Jan a Ludmila

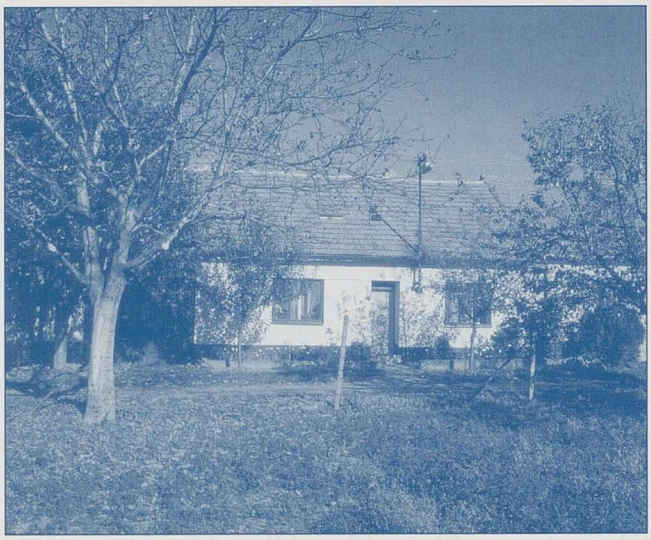

Dům č. p. 140
Koláčková Karolína

Dům č. p. 141
Planetová Marie

Dům č. p. 142
Kopeček Josef a Ludmila

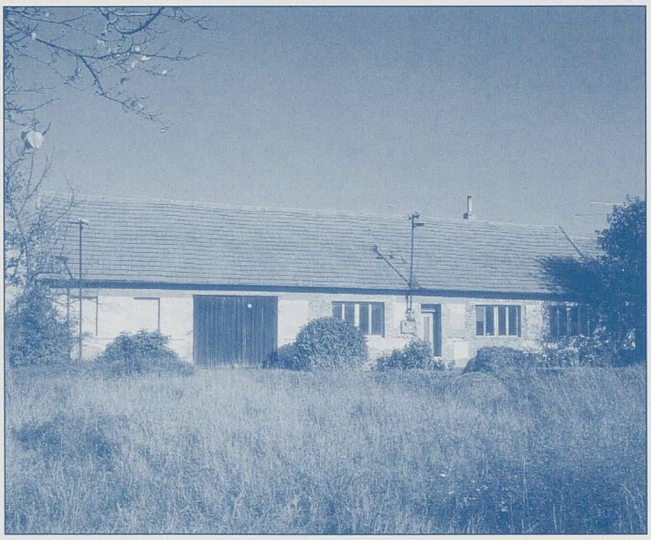

Dům č. p. 143
Hnilica Viktor, Zdomo-Frnjäková Helena

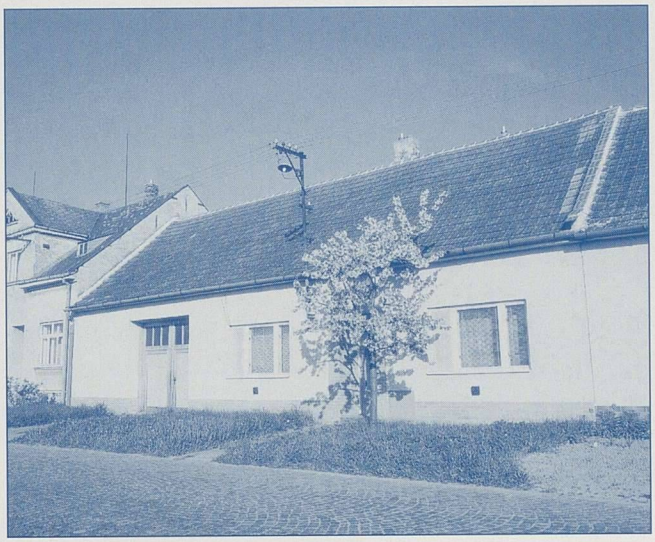

Dům č. p. 144
Kašpárková Jaroslava

Dům č. p. 145
Procházka Vít a Marie

Dům č. p. 146
Radvan Josef a Vlasta

Dům č. p. 147
Jakeš Josef a Alena

Dům č. p. 148
Jakeš Václav a Pavlína

Dům č. p. 149
Kučera Josef a Jana
Duda Jan a Marie

Dům č. p. 150
Svobodová Jiřina

Dům č. p. 151
Mlčák Ladislav a Anna

Dům č. p. 152
Valian Karel a Marie

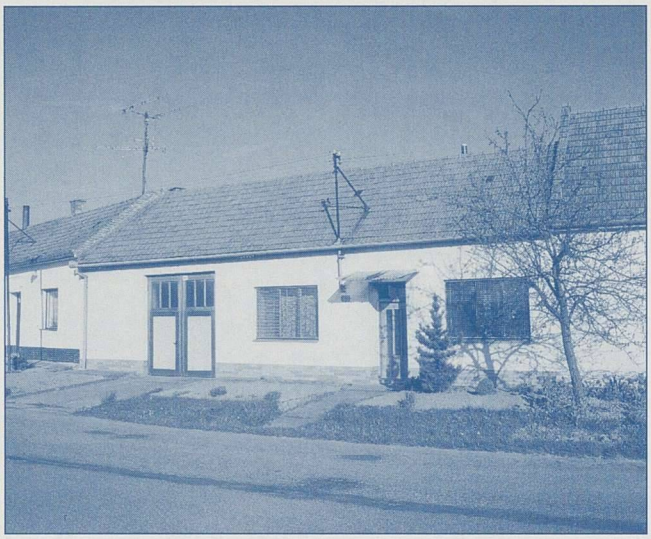

Dům č. p. 153
Fukan Alois

Dům č. p. 154
Kopřivová Anežka

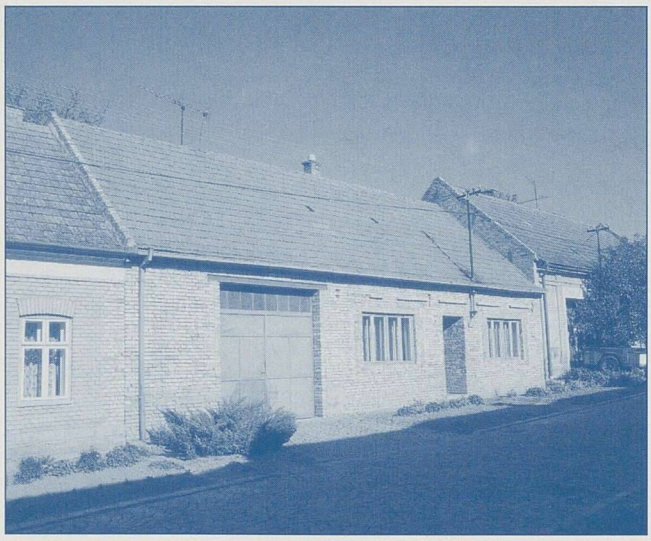

Dům č. p. 155
Pěnčíková Hedvika

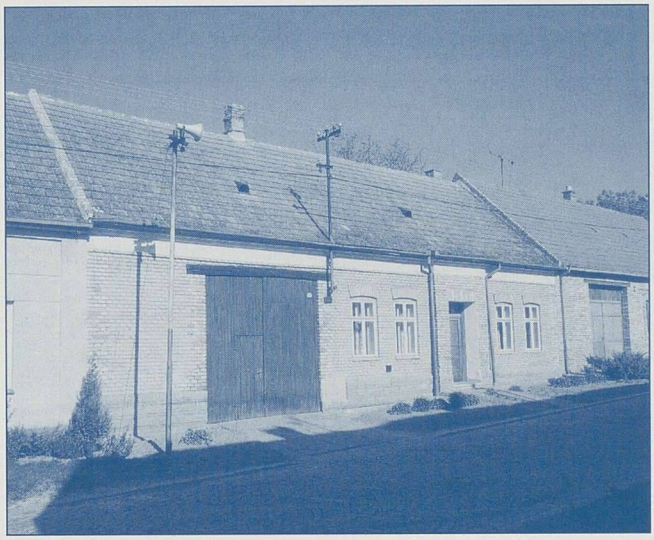

Dům č. p. 156
Přikrylová Anežka

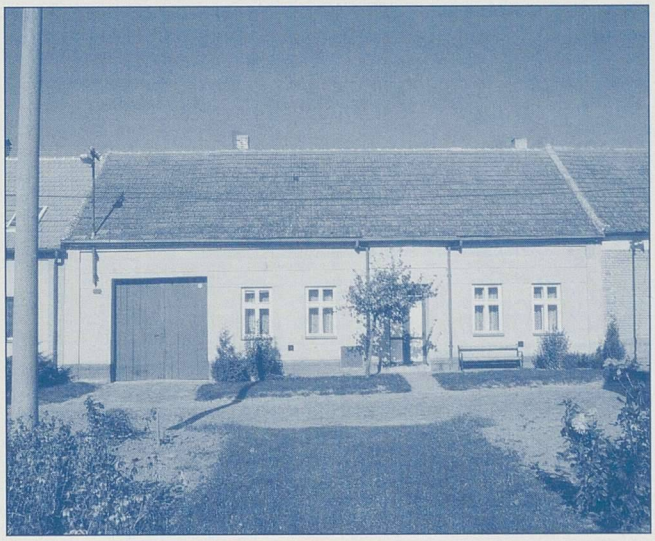

Dům č. p. 157
Procházka František a Anna

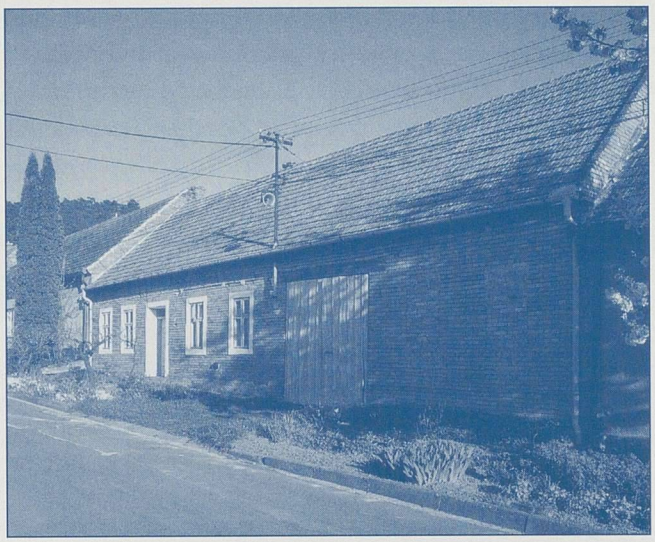

Dům č. p. 158
Kosíková Anežka

Dům č. p. 159
Dížka František a Marie

Dům č. p. 160
Dobrovolná Ludmila

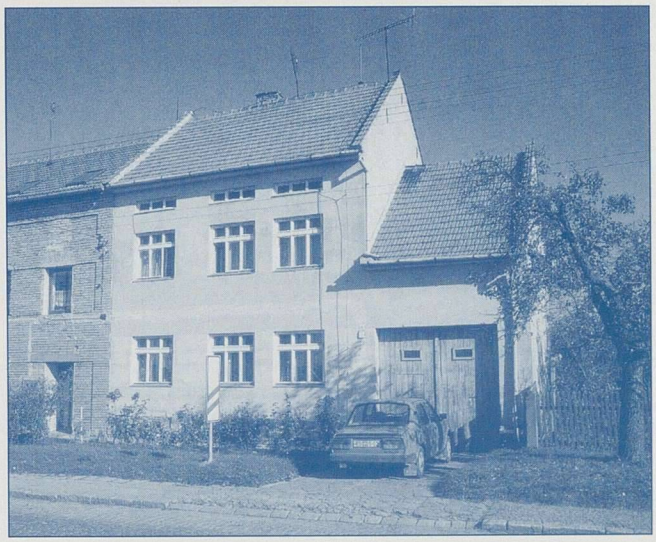

Dům č. p. 161
Žampach Svatopluk

Dům č. p. 162
Kostrhoun Jindřich a Emílie – zemřeli, neobydleno

Dům č. p. 163
Gavendová Ludmila

Dům č. p. 164
Jandora Josef a Božena

Dům č. p. 165
Marada František a Anna

Dům č. p. 166
Křůmal Jaroslav a Ludmila

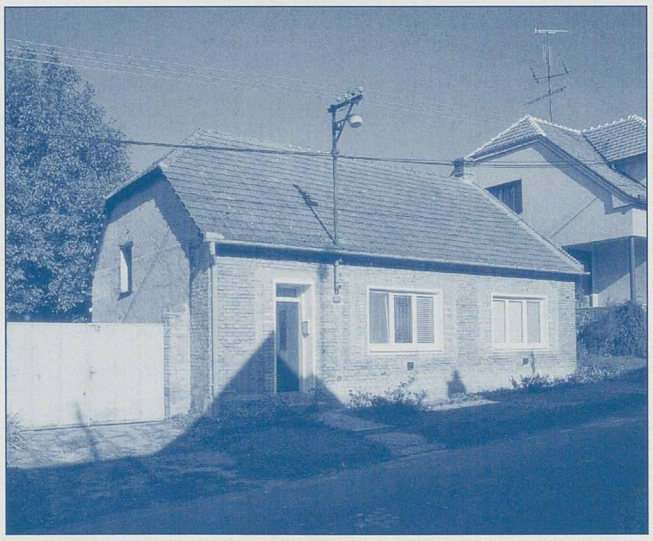

Dům č. p. 167
Brázda Petr a Zdenka

Dům č. p. 168
Samek Antonín a Eva

Dům č. p. 169
Müllerová Jaroslava

Dům č. p. 170
Spurný Jaroslav, Seďová Věra

Dům č. p. 171
Bývalé číslo nyní patřící k domu č. p. 193 – Horák Josef a Marta

Dům č. p. 172
Müllerová Jaroslava

Dům č. p. 173
Duda Karel a Jaroslava

Dům č. p. 174
Horák Josef ml. a Marta

Dům č. p. 175
Kučera Jan a Jiřina

Dům č. p. 176
Kučera Ladislav a Vladimíra

Dům č. p. 177
Vlach Jan a Ludmila
Gavenda František a Jana

Dům č. p. 178
Panáčková Stanislava – zemřela, neobydleno

Dům č. p. 179
Ing. Marada František ml. a Marta

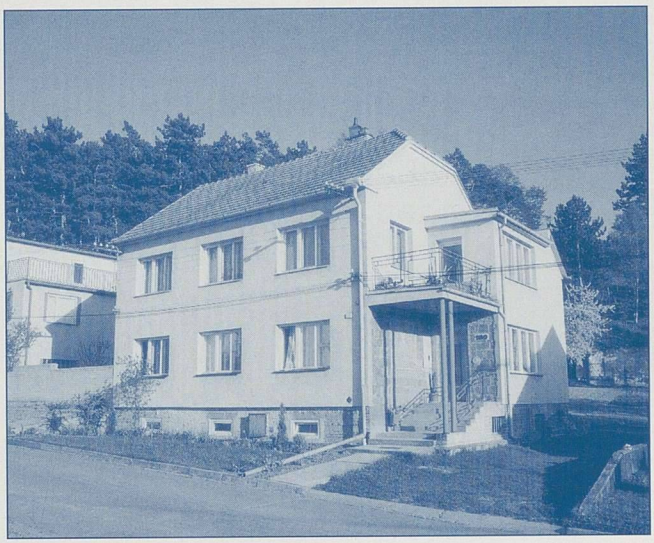

Dům č. p. 180
Kolaja Jaroslav, Novotná Libuše

Dům č. p. 181
Dufek Jaroslav a Anna

Dům č. p. 183
Hrdlička Jan a Ludmila

Dům č. p. 184
Pintera František a Marie

Dům č. p. 185
Valian Josef ml. a Vladimíra
Valian Josef a Zdeňka

Dům č. p. 186
Dobeš Jaroslav a Libuše

Dům č. p. 187 – čtyřbytovka

Planeta Jiří a Růžena, Němček Vojtěch
Macháčková Marie, Hrabalová Vilemína

Dům č. p. 188

Vaclová Marta

Dům č. p. 190

Kozman Miroslav a Miloslava

Dům č. p. 191

Patera Miroslav a Anna

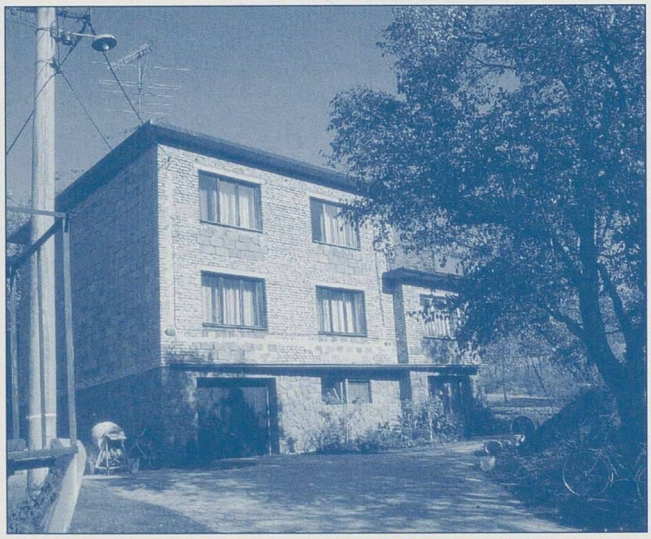

Dům č. p. 192

Skalická Věra

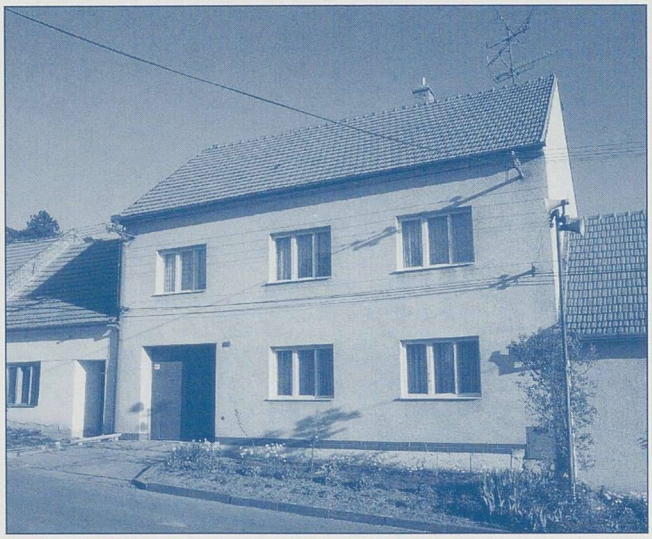

Dům č. p. 193

Horák Josef a Marta

Dům č. p. 194

Svatoň Jan a Marie
Svatoň Stanislav a Lenka

Dům č. p. 195

Přikryl František a Františka

Dům č. p. 196

Bohátka Břetislav a Pavla

Dům č. p. 197

Dobeš Bohuslav a Marie

Dům č. p. 198

Sedlář Josef a Anna

Dům č. p. 199

Dostál Blahoslav a Lucie

Dům č. p. 200

Křůmal Jan a Marie
Radvan Jiří a Jana

Dům č. p. 201

Planetová Jiřina
Ing. Přibyl Lubomír a Vlasta

Dům č. p. 202

Dostál Blahoslav a Věra

Dům č. p. 203

Němček Vojtěch

Dům č. p. 204

Otáhal František a Miroslava
Firma Mirja

Dům č. p. 205 – čtyřbytovka

Kantner František a Jiřina, Goj Jan
Stránská Anna, Závodský Jan, Slíž Erhard a Naděžda

Dům č. p. 206
Svatoň Jan a Eva

Dům č. p. 207
Brídl Antonín a Katarína

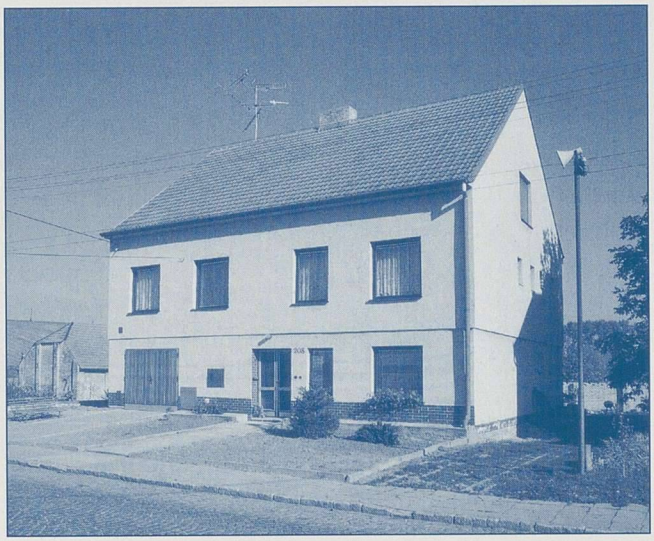

Dům č. p. 208
Bělohoubek Pavel a Jana

Dům č. p. 209
Dížka Jaroslav a Jiřina

Dům č. p. 210
Bělohoubek Jiří a Věra

Dům č. p. 211
Chromeček Jan a Ing. Chromečková Eva

Dům č. p. 212
Kučera Ladislav a Vladimíra

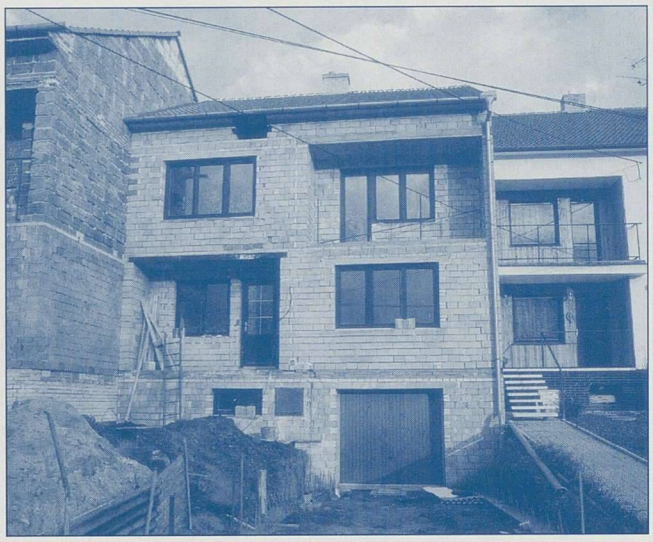

Dům č. p. 213
Luskač Tomáš a Markéta

Dům č. p. 214
Slováček Jiří a Jaroslava

Dům č. p. 215
Hrabal Josef a Lenka

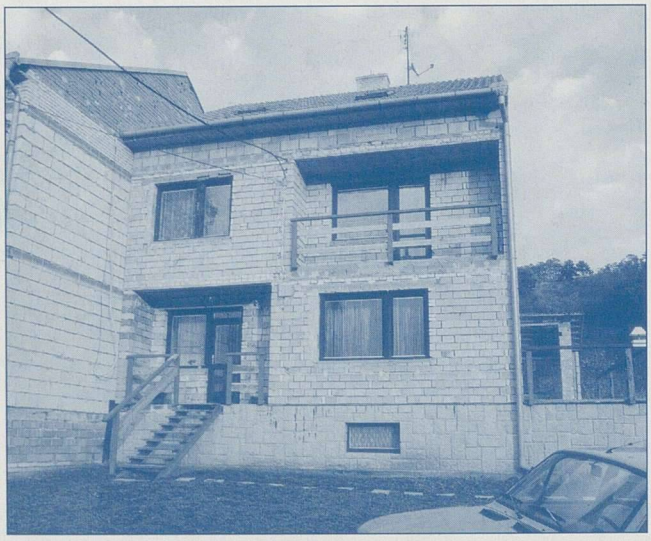

Dům č. p. 216
Ing. Kellner Zdeněk a Jarmila

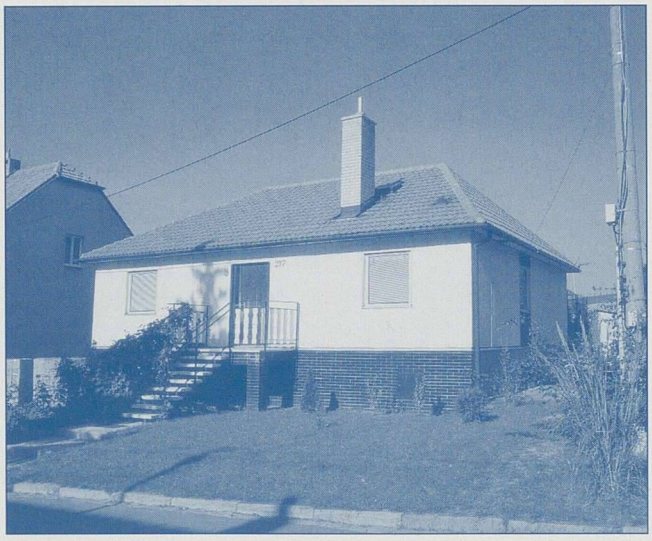

Dům č. p. 217
Svoboda Jindřich a Alena

Dům č. p. 218
Skalický Václav a Zdeňka

Dům č. p. 219
Žampach Pavel a Zdena

XIV. Báje a pověsti ze Želetic

Svatá Anna

Za želetickým kostelem je rozcestí. Již je tomu dávno, co na tom místě stál veliký rozložitý dub. Dnes tam není. Stářím ztrouchnivěl a rozpadl se. Snad také boží posel do něho udeřil a sežehl ho.

Snad, kdož ví?

U tohoto rozcestí rád sedával Tomík Lukeščíkůj. Víte proč? Je s tohoto místa pěkný rozhled do kraje. Napravo tmavé lesy ždánské, nalevo širá rovina k Hodonínu.

Tomík odtud mohl přehlédnouti svoje ovečky, jenž se pásly na nedaleké stráni, aby se mu některá nezatoulala do blízkého lesa. A to posezení v chládku pod dubem! Nad hlavou v koruně dubu plno zpěvného ptactva, se stráně slyšel cinkání zvonků, které mají ovečky zavěšeny na šíji. Divíte se, že Tomík se tu často zastavil a vzpomínal dávných časů, kdy na blízkém vrchu stával hrad. Zdálo se mu, že je rytířem, že vyjíždí se svou družinou na hon, že zápasí udatně v turnaji.

Jednou byl ze svého snění vyrušen podivným hlomozem; ohlédl se a uviděl ovečku, tu, kterou měl ze svého stáda nejraději, jak hrabe u kořene největšího stromu.

„Co tam jen ta ovečka má?“ pomyslel si Tomík a spolu s ovečkou hrabali, až přišli na tvrdou půdu, na niž nestačily už jejich síly.

Tomík zaskočil domů pro rýč.

Hrabali, ryli znovu, a v tom rýč po čemsi sjel, až to zajiskřilo. Tomík odhrabal ještě slabou vrstvu hlíny a spatřil plechový obrázek, na něm sv. Annu. Ta drží v náručí zrovna takovou ovečku, jako je ta jeho. Obraz očistil a zavěsil na dub nad místo, kde nejraději sedával. Když se dub rozpadl, lidé zavěsili obraz na sousední strom, kde visí dosud.

Poklad „na Babyloně“

Jiná pověst vypráví, že na místě, kde visí obrázek svaté Anny, je skryt veliký poklad. Zakopal jej tam bohatý pán, který měl hrad na „Babyloně“. Dukátů měl jako zrní, ale ani groše nedal chudobným. Když umíral, zakopal své peníze pod tento obrázek.

Za lakotu jej stihl po smrti trest: v podobě Černého psa obchází místo a hlídá poklad. Na Velký pátek, kdy se poklady otvírají, pán v podobě černého psa dukáty přepočítává.

O srdnaté Kačence

V Želeticích na místě, kde stojí nynější obecní dům, bývala kdysi hospoda. Při každé muzice se v ní chasa seprala, proto tam říkají „Na rváči“. Nedaleko je pole, kde stávala šibenice. Lidé doposud nazývají to místo „Na šibeníku“.

V té hospodě sloužila kdysi dívka – Kačenka se jmenovala. Bar byla mladá, byla velmi, velmi kurážná. Ať slyšela sebestrašidelnější příhody vyprávět, při nichž jiným lidem hrůzou vlasy vstávaly, ona se jen smála. Hospodář ji mohl poslat třeba o půl noci na hřbitov, do márnice nebo na šibenici, šla tam beze všeho. Ba ani anciáša se nelekla. Byla obratná jako laňka, chytrá za devět čertů. Svou statečnost také však dokazovala. Poslyšte její příhodu:

Ej, jak veselo bývalo v hospodě „Na rváči“. Od rána do hluboké noci tam byla síla lidí. Šel-li jsi kolem, od výskotu a dupotu okénko jen řinčelo. A jestliže jsi nahlédl dovnitř, co rozmanitých obličejů, výrazů a postav se tu hemžilo. Blízko okénka seděl strýc Froliš, v kožichu „ocasáku“. Naditý jako cívka. K němu se nakláněl strýc Vašíčkůj. Nic člověk na tom dědkovi nezahlédl jen ty jeho blgavice, ale tremterendů pořád drkotal. Na všechny řeči dědkovy však strýc Froliš pohlížel jako holub s báně. Od nich vpravo seděl splašený ševc Meriš nad žejdlíkem čmajdy. Zhlídal, jak by deset kostelů vypálil. V pozadí, kam pro hustý kouř sotva zrak doletěl, bavil se divný čtverlístek jakýsi. Jeden tlustý jako baček, druhý dlouhý jak šibenica, dlouhonohý jako bogdal, třetí silný jako buroš a ten čtvrtý, celý takový pohanobený, hlava jako ohrabečnica, nos, že by jím mohl v kostele svíce zhášat. Oči jeho darebně přeletovaly s jednoho hosta na druhého, jen tak úkradkem, jako když cikán nahlídá kolem Božího hrobu.

Ej, Kačenko, co robíš, že ty nám vína nenosíš? zpívá mladá chasa od protějšího stolu, kde popíjí dobré vínko archlebovské. Ej, jechej, juch! Na to volání, na ten výskot vhrnula se děvečka Kačenka. Jak fěrtochy zašumí v šenku, hlavy čujný vítr rozčeří, mladá chasa jen na Kačenku hledí. Dušičko moja, však je také na co hledět. V těle rostlá jako jedle, nožky, ty by jen tancovat chtěly. A ty oči. Není studánky v celém okolí s takovú čistú voděnkú. Běda šuhajkovi, který se příliš do nich zahledí! Nepřipadá vám, že Francek Frolišů se v nich už topí? Ustavičně oči upřené na Kačenku, věru jak na boží oltáříček. A když Kačenka na něho zacukrufkuje, celý, jak holaj duša, oheň hoří..

Děda Vašíčkůj, oči daleké jak ostříž drkoce strýci Frolišovi: „Já věru, co sem ešče chtěl říct. Takovú nevěstu byste potřebovali pro vašeho Francka na tú vašu samotu“. – „Morcflek! Co by!“ odfrkne jak krmná hus strýc Froliš. „Ja , co by!“ odpo-

ruje děda, „u vás na statek, kde lišky dávajú dobrou noc, je zapotřebí kurážné ženské. Kačenka, také široko daleko nenajdete. Žádné huriburdi, děvčica jak cukrufka, váš Francek by si mohl všech deset olizovat, kdyby ho chtěla. A jak kurážná! Slyšeli ste co provedla tým ždánským zbojníkom?“

Podivná chasa v přítmí šenku okamžik zmlkla, stáhla širuchy, aby jim nebylo vidět do obličejů, jen pohanobený očima mrkotal jak jíščerka ocasem se strany na stranu, uši natahoval, co by mu slůvko neušlo vypravování dědkova.

„Před štrnácti dny chytili jednoho zbojníka a hen na šibenici ho pověsili. Druzí zbojníci nelitovali svého kumpána, spíševá pěkných holenic. Bylo by škoda, aby shnily s popravencem. Navečer banda jela kolevá šibenice, jejich kápo poručil zajet henkaj do hospody, sám uvázal koně ke stromu, vylezl na šibenicu a chtěl stáhnout zatratenci holenice. V tom zavyl čujný, šibenice zapraštěla, kápo zůstal jako přimrazen; myslel, že to sténá oběšenec. Zaráz vyletěl jako z brku vystřelený, karé pryč a dereš ho do hospody. Sotva dechu popadeje vpadl do šenku, kde druzí zbojníci na něho hleděli jako žába z kyšky. Snad žandáři jej pronásledují? Hezkou chvíli to trvalo, než vyhrglotal ze sebe, co zažil u šibenice. Kačenka všechno vyslechla a jak byla kurážná, v omžik se vytratila ven k šibenici. U šibenice uvázaný kůň i s nafasovaným pytlem a pod šibenicí vyzutá bota. Kačenka nelenila, vylezla na popraviště, stáhla oběšenci i druhú holinku a i s koněm friško domů. Potichúčku zavedla koně do stáje, rozvázala pytel a vidí! Plno zlatých dukátů.

„Hrom do mokré haleny!“ zaznělo od stolu, kde podivný čtverlístek se zmítal v chumlu. Bylo vidět, jak tři chlapi visí na hrubošovi, tlačí jej zpátky na židli. Všichni v šenku se ohlédli děd Vašíčkův zanechal žvanění, divná chasa mezi sebou ještě cosi kuklila, chvíli okúněla, až jeden po druhém se vytratil. Nezastavili se až u lesa. Co tam byla nadávání, proklínání, jak když o noci svatojakubské všichni čerchmani s bosorkami mají schůzku. „Hej, brýda šušnivá se bude mět popěti!“ slibovali zbojníci Kačence pomstu.

Na druhý den přišel do hospody pěkně oblečený pán, takový oblizmisa, a ustavičně se měl kolem Kačenky. Hodně do ní mluvil, jak se mu velice líbí, že by ji hned za ženu vzal a aby přišla na dostaveníčko tam a tam. Kačence celá věc byla dosti podivná, ale jak byla kurážná, chtěla vědět, co a jak. Přesto však nic neslíbila, dobu návštěvy neurčila. Čtvrtého dne jak měla trochu pokdy, vzala do sotůrka flák masa, do ruky pořádnou galovici a hajdy do lesa.

Přešla tři doly, tři vrchy, až přišla do kolebiny. Pěkné místo pro dostaveníčko! Jen sama charožžina a balvany mechem obrostlé; místo zpěvu slavíčka vzdálený, jako z pekla vycházející štěkot. Jde Kačenka po zvuku. Tu vidí před sebou díru; udělá dva kroky vpřed a tu se vyřítí proti ní zuřivý bundáš a jen na ni. Kačenka se ohnala galovicí, ale pes ještě více a více štěkal, až se to v horách ozývalo. Vzpomněla si na maso v sotůrku, hodila mu kavel a pak bez překážky vešla do šířaviny. Jde deset, dvacet kroků, pořád jen čirá tma, cítí vlhké, skalnaté stěny pod dotekem svých prstů, do vlasů se zachycují vyplašení netopýři. Teprve po padesáti krocích spatřila ďučku světla, jež se zvětšuje jak postupuje kupředu. Přišla do první komory, osvětlené skrovným světlem louče. Viděla prostřený stůl, na něm 12 talířů, kolem 12 židlí. Rozhlédne se kolem, tam kde louč svítí, spatří pokračování chodby. Uchopí louč a vejde do druhé komory, kde na zaražených skobách 12 kvérů visí, v koutě plno naflancovaných pytlů. Vejde do třetí komory, louč už pomalu dohořívá. V tom o něco zakopne. Když se ohne, spatří, jaká hrůza, zakrvácený kládek. V skrovném světle dohořívající louče je pak vidět o špalek opřený obušek, v koutě hromada mrtvol. Bar byla srdnatá, tak mráz jí šel po zádech! Však není času. Uslyšela vzdálené kroky, jež se čím tím více přibližují. Rychle se schovala pod lůžko, jež stádo v druhém koutě a čekala, co se bude dít. Slyší zoufalý nářek, prosby o smilování.

Dvanáct loupežníků vede vznešenou paní. Surovým ohybem vůdce cásnul paní ke špalku, uchopil tilec a pak běda, hrůza, záblesk čepele a krvavý špalek se stal smrtelným lůžkem paní. Avšak hlava se zakutálela pod lůžko, kde byla schovaná Kačenka. Loupežníci obírali mrtvolu o skvosty. Fasák, jenž se třpytil na levé ruce, nemohli sundati. Ten hňusák vzal sekeru a usekl prst. Prsten se však zakutálel pod lůžko. Loupežníci se všichni hrnuli k tomu místu, aby se zmocnili prstenu. Jak bylo Kačence! Prožívala muka. Jistě loupežníci objeví její skrýši. Jak byli však loupežníci sehnuti, spatřili vytřeštěné oči popravené paní. I je děs obešel. Jen se otřásli a zanechali hledání. Tím byla Kačenka zachráněna. Zatím loupežníci se uložili v druhé komoře ku spánku a brzo bylo slyšet jejich chrapot. Kačenka zvedla prsten ubohé paní a co nejrychleji opustila hrozný úkryt. Pomalu se brala k východu. Všechny spící v druhé komoře se štěstím překročila, jen tomu poslednímu stoupla na palec. Ten však jen cosi nesrozumitelného zamumlal a spal dále. Ještě jedna nesnáz – pes. Vzpomněla si na kousek masa v sotůrku, hodila mázdírko psovi a hupkem utíkala domů. Tam celou příhodu vyprávěla hospodáři. Zprvu ji peskoval, aby se nepletla do věcí, které jí nepálí, ale pak dal přivolati žandáry, kteří ještě té noci se vypravili ke skrýši. Ráno, když se loupežníci probudili, pěkné překvapení.Všichni spoutaní a kol dokola žandárská hlídka. Nedělali s nimi ciráty; bez soudu byli všichni pověšeni na nedaleké šibenici vedle jejich kumpána. Mrtvola nebohé paní i ostatní nebožáci byli odevzdáni příbuzným. Bohatství, jež bylo nalezeno v tlumocích, vráceno majitelům, ostatní, o němž nebylo známo komu patří rozděleno chudým. A ještě mnoho zbylo za odměnu pro Kačenku.

Báje a pověsti jsou napsány tak, jak je sepsal p. František Daněk. ■

XV. Závěrečné slovo

Již mnoho dat, údajů, zajímavostí a jiných faktů, bylo zde, v této knize napsáno a zaznamenáno. Na něco si určitě i vzpomeneme, na mnohé nemohou vzpomenout ani naši prarodiče. Tak malá je ta naše vesnička, kolik však v sobě skrývá během celé své existence událostí, veřejného i kulturního dění, kolik osudů lidí se zde zapsalo. To dnes nikdo nespočítá. Určitě bychom mnohé chtěli vrátit zpět, zkusit zažít, uvidět na vlastní oči. Na druhé straně jsme rádi, že jsou v této historii zapsány v minulém čase války, nemoci, pohromy. Uměli bychom si vůbec představit obyčejný všední den v naší vesnici jen před sto lety? K poměru délky zapsané historie Želetic to není zase tak dávno, a přece. Kdo ví, co si lidé za sto let budou myslet o nás. O způsobu a stylu našeho života.

Vývoj spěje kupředu, technika se zdokonaluje, ale nepřehlížejme obyčejné kouzlo a krásu kolem nás. Staré domy se bourají, staví se nové, ubývá stařenek a tetiček, které běžně denně nosily svůj kroj, zapomíná se na staré věci. Hlavně mladá generace už nezná staré zvyky, dříve nošené kroje ani názvy míst a koutů v obci.

Dnešní život pro mladé u nás na „dědině“ není nejlehčí. Za prací se musí dojíždět, k lékaři také, vlak se zrušil, kino již neexistuje, kulturní vyžití je velmi malé, tempo výstavby v obci se pro cenovou nedostupnost zpomalilo. A přece jsou tu lidé, kteří dávají přednost životu zde. Také více lidí z měst a chatařů přibývá do dříve neobydlených prázdných domků. Těší se na svou zahrádku, na vycházku do místního lesa, na výlet do Adamců a v neděli třeba na turnaj v kopané. Obdivují místní kroje a zvyky a nabírají energii v klidném denním chodu obce.

Dokud budou v naší obci lidé, kterým záleží na vzhledu obce, kteří vytváří podmínky pro dobrý rozvoj a dění v obci, bude se nám všem zde žít lépe.

Irena Planetová
kronikářka

Významné osobnosti obce

Starostové obce (*předsedové MNV*) Želetice od roku 1911

Florián Gougela
Josef Soldán
Karel Procházka
Václav Vodák
Tomáš Procházka
Josef Navrátil
František Jakeš
Matěj Vykydal
Ladislav Kropil
František Křůmal
Jan Roubal
Jan Procházska
František Kliment
Jan Procházka
Josef Šuráň
Štěpán Kůřil
Václav Skalický
Jaroslav Chovanec
Karel Lamáček
Jan Kučera
Jarmil Dobeš
Miroslav Macourek
Jan Lesovský
Jan Kučera
František Dížka

Historický seznam kněží, kteří bydleli na naší faře a sloužili v naší farnosti

Vilém Konorza	22. 8. 1889–2. 11. 1922
František Raška	11. 9. 1889–15. 9. 1896
Julius Zemánek	19. 9. 1896–9. 9. 1897
Fridolín Smutný	13. 9. 1897–27. 12. 1922
František Serafin Skoták	2. 11. 1922–1. 5. 1923
Petr Navrátil	1. 3. 1920–1. 5. 1923
Alois Kopal	1. 8. 1919–7. 9. 1919
Jaroslav Streit	1. 5. 1923–1951 uvězněn
František Vodák	1. 2. 1931–17. 5. 1931
František Hrabal	1. 4. 1932–17. 1. 1933
Florian Sláma	29. 4. 1933–17. 3. 1934
Emil Mačkal	17. 3. 1934–5. 6. 1934
Josef Němec	10. 8. 1935–21. 11. 1935
Florian Sláma	26. 11. 1935–1. 10. 1937
Josef Vaněk	10. 3. 1938–1. 7. 1940
Cyril Tichý	1. 7. 1940–1. 8. 1942
František Marek	1. 8. 1942–17. 11. 1945
Rudolf Pazourek	31. 8. 1947–1. 12. 1951
Josef Paseka	1. 12. 1951–27. 9. 1997
Bohumil Němeček (zástup za nemocného kněze)	8. 12. 1997
Josef Šedivý	1. 12. 1997 až doposud

Řídící (ředitelé) místní, dříve obecné, dnes základní školy

Martin Milovský	někdy kolem roku 1760
Jan Merlíček	1832
František Novák	1847–1881
František Stoupal	1881–1892
Antonín Jirka	1892–1900
Josef Soldán	v letech 1909
Josef Hofmann	1924–1935
Martin Múller	1938–1945
Štěpán Kůřil	1946–1954
Jan Lázňa	1960
Zdeňka Slámová	1961–1975
Anna Němčeková	1975–1978

Od roku 1978 převedena ZDŠ Želetice pod ZDŠ Nenkovice

Ředitelky mateřské školy od roku 1946:
Dana Vozdková, Františka Vašíčková, Františka Snášelová, Ludmila Chromá, Zdeňka Slámová, Marie Mrázová, Ludmila Žantovská, Zdena Horáková, Hana Krojzlová, Alena Kučerová, Ludmila Kopečková

Objekty obecní, kulturně společenské a církevní

Pohledy do ulic

Dům č. p. 189
Budova OÚ, pošta, kadeřnictví, Místní lidová knihovna

Kostel

Dům č. p. 72
Fara

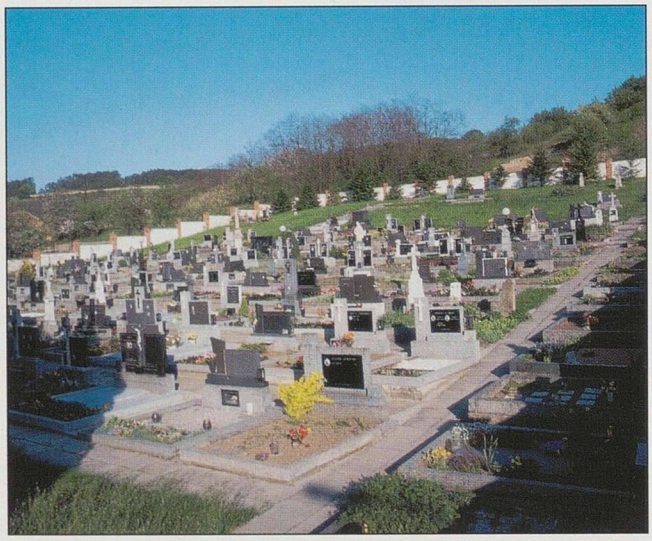

Hřbitov

Památník padlých z I. a II. světové války

Dům č. p. 49A
Mateřská škola – vchod

Dům č. p. 49B
Základní škola – vchod

Dům č. p. 106
Kulturní dům

Dům č. p. 119
Hasičská zbrojnice

Dům č. p. 182
Jednota – Potraviny

Dům č. p. 38
Pohostinství – majitel Stanislav Capita

Kabiny TJ Sokol Želetice

Bývalé kino a statek pana Horáka č. p. 82

Náves

Na Váhách

Nová řadová zástavba

Ulice K Lesu

Použitá literatura:
Obecní kronika obce Želetice
Jakub Vrbas: *Ždánsko*
MNV Ždánice: *Průvod Ždánicemi a okolím*
Josef Klvaňa: *Kyjovsko*
Svatopluk Zlámal: *Kyjovsko r. 1948*
Jan Procházka: *Dějiny zemědělského družstva Želetice*
Václav Kosmák: *Obrázky ze života*
Město Kyjov: *Kyjovsko v bájích a pověstech*
Vlastivědný kroužek Ždánice: časopis *Vrbasův kraj*
Jaroslav Chytil: *Seminární práce 20. a 30. léta*
Maxmiliján Kolaja: *Nářečí na Kyjovsku a Ždánsku*
Rudolf Hurt a kolektiv: *Kyjovsko 1970*

ŽELETICE

© Vydala obec Želetice u Kyjova při příležitosti 870 let od první písemné zmínky o obci

Na vydání knihy se podíleli: JUDr. Václav Kobza, Mgr. Jaroslav Chytil, Marie Valianová, Ludmila Kopečková, Mgr. Jaroslava Macháčková, František Dížka, Irena a Pavel Planetovi
Redakční rada: Rudolf Černý, Anežka Krpalová, Jana Radvanová
Fotografie: archiv kroniky obce, Josef Kopeček a obyvatelé obce
Vydal: OÚ Želetice ve spolupráci s nakladatelstvím P. F. art, spol. s r. o., Brno

Náklad: 500 ks

Obsah a vydání schváleno Obecním úřadem v Želeticích

ISBN 80-86152-26-X

s. projekt plus a.s.
projektová a inženýrská činnost
tř. T. Bati 508 762 73 Zlín
tel.: 067/75 94 11, fax: 067/21 20 55
e-mail: atelier.c@s-projekt.cz

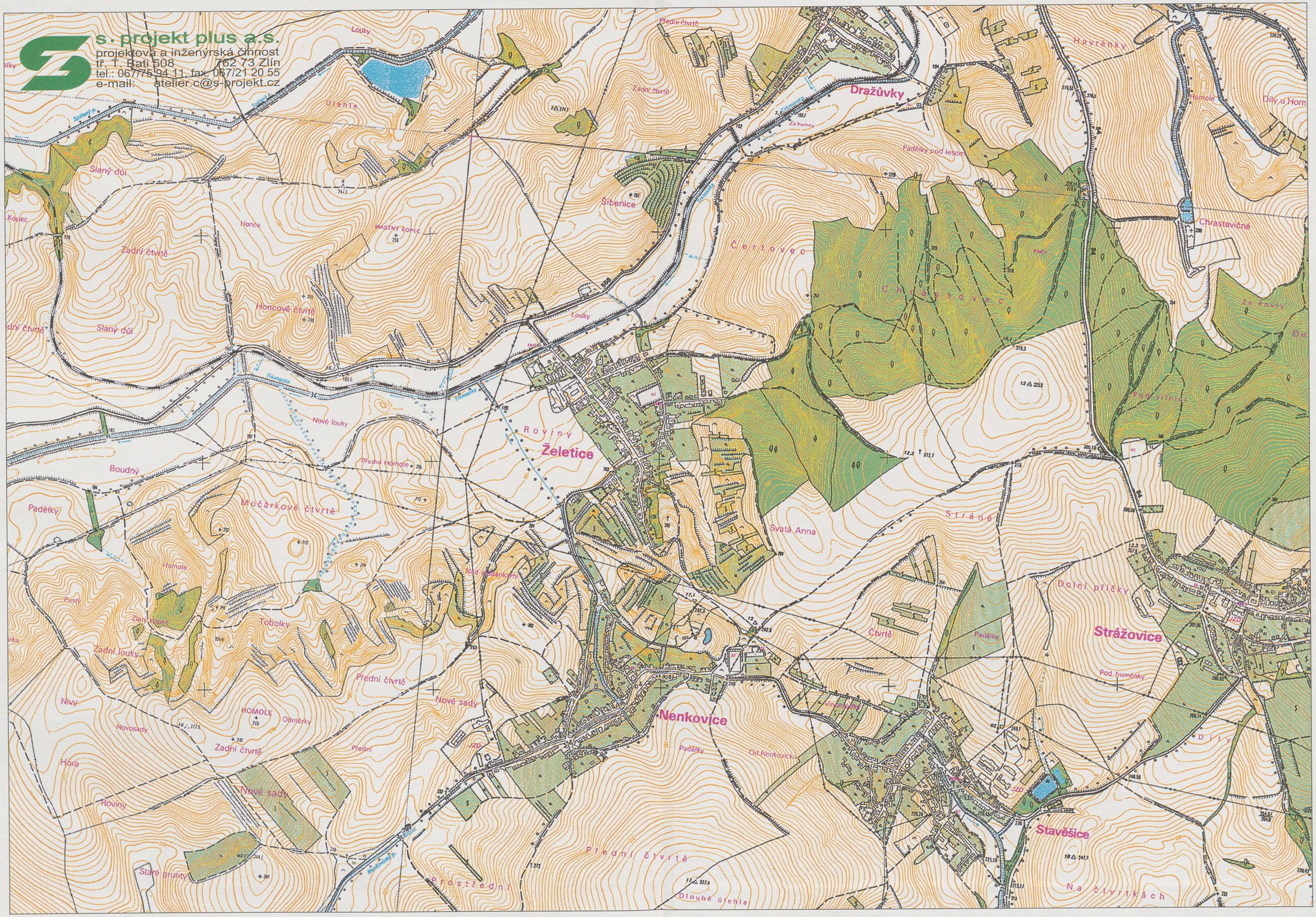

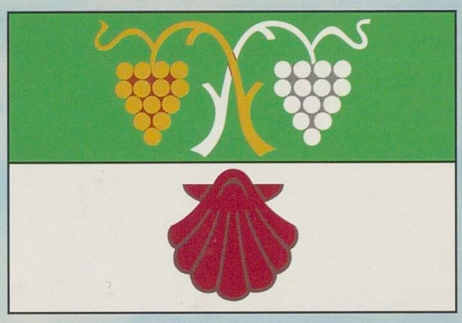

ISBN 80-86152-26-X
9 788086 152264